

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Διπλωματική Εργασία

**ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ “AGUA DE VALENCIA”**

της

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής
Σπυρίδων Αβδημιώτης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης
στη διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων & οργανισμών

Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2019

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία καλύπτεται στο σύνολό της νομικά από δημόσια άδεια πνευματικών δικαιωμάτων Creative Commons:

Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή

Μπορείτε να:

- Μοιραστείτε: αντιγράψετε και αναδιανέμετε το παρόν υλικό με κάθε μέσο και τρόπο
- Προσαρμόστε: αναμείξτε, τροποποιήστε και δημιουργήστε πάνω στο παρόν υλικό

Υπό τους ακόλουθους όρους:

- Αναφορά Δημιουργού: Θα πρέπει να καταχωρίσετε αναφορά στο δημιουργό, με σύνδεσμο της άδειας, και με αναφορά αν έχουν γίνει αλλαγές. Μπορείτε να το κάνετε αυτό με οποιονδήποτε εύλογο τρόπο, αλλά όχι με τρόπο που να υπονοεί ότι ο δημιουργός αποδέχεται το έργο σας ή τη χρήση που εσείς κάνετε.
- Μη Εμπορική Χρήση: Δε μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το υλικό για εμπορικούς σκοπούς.
- Παρόμοια Διανομή: Αν αναμείξετε, τροποποιήσετε, ή δημιουργήσετε πάνω στο παρόν υλικό, πρέπει να διανείμετε τις δικές σας συνεισφορές υπό την ίδια άδεια Creative Commons όπως και το πρωτότυπο.

Αναλυτικές πληροφορίες νομικού κώδικα στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode>

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων & Οργανισμών του Αλεξάνδρειου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- Η παρούσα Διπλωματική Εργασία αποτελεί έργο αποκλειστικά δικής μου δημιουργίας, έρευνας, μελέτης και συγγραφής.
- Για τη συγγραφή της Διπλωματικής μου Εργασίας δεν χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται σαφής αναφορά στην πηγή προέλευσης (βιβλίο, άρθρο από επιστημονικό περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Θεσσαλονίκη, 21/1/2019

Η Δηλούσα: Κωνσταντίνα Δημητρίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να αποδείξει ότι τα ακαδημαϊκά ιδρύματα μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των επιμέρους προορισμών έδρας τους, πέραν από την αμιγώς επιστημονική και ερευνητική διάστασή τους. Για το σκοπό αυτό, αναδεικνύει το ρόλο του Πανεπιστημίου ως φορέας σχεδιασμού και υλοποίησης νέων εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων, με τη μορφή θεματικών εβδομάδων επιμόρφωσης, ενσωματώνοντας στοιχεία βιώσιμου τουρισμού σε ακαδημαϊκές και μη δραστηριότητες. Αρωγός στην συγκεκριμένη κατεύθυνση είναι τα διαθέσιμα προγράμματα δια βίου μάθησης και κινητικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία χρηματοδοτεί αντίστοιχες μετακινήσεις της ακαδημαϊκής κοινότητας και παρέχει εργαλεία για την προβολή σχετικών πρωτοβουλιών Πανεπιστημίων της Ευρώπης.

Υπό αυτό το πρίσμα, σχεδιάστηκε ένα νέο θεματικό τουριστικό προϊόν, το “Agua de Valencia”, για τον προορισμό της Βαλένθια της Ισπανίας, το οποίο και υλοποιήθηκε από την τοπική Πολυτεχνική Σχολή στα πλαίσια μιας εβδομάδας επιμόρφωσης διοικητικού προσωπικού Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων με το πρόγραμμα Erasmus+. Η φιλοσοφία του “Agua de Valencia” διέπεται από τις βασικές αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά τον καθορισμό της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και των 17 στόχων των Ηνωμένων Εθνών για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Για τον άρτιο σχεδιασμό του προϊόντος και την προβολή του χρησιμοποιήθηκαν ορισμένα στοιχεία της μεθοδολογίας του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού και εργαλεία των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών.

Η ευρεία αποδοχή του “Agua de Valencia”, σε συνδυασμό με την απουσία αντίστοιχων προγραμμάτων στην Ελλάδα και με δεδομένη την αυξημένη ζήτηση για εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού και την συνεπαγόμενη ανάγκη διαφοροποίησης στα υφιστάμενα παρεχόμενα τουριστικά προϊόντα, οδήγησε στην ιδέα της ενεργού συμμετοχής των Ελληνικών Πανεπιστημίων στο χώρο του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού. Συγκεκριμένα για την περιοχή της βόρειας Ελλάδας, η διάχυση των αποτελεσμάτων του “Agua de Valencia” απαιτεί την εκμετάλλευση του κεφαλαίου γνώσης του ερευνητικού εργαστηρίου “Tourlab” για τον σχεδιασμό παρόμοιων προγραμμάτων για όλους τους επιμέρους προορισμούς έδρας του νεοϊδρυθέντος Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος, σε συνεργασία με τα επιμέρους Τμήματα και Γραφεία Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων. Τα οφέλη της υλοποίησης αναμένονται πολλαπλά για το Πανεπιστήμιο, το περιβάλλον, την οικονομία και την τοπική κοινωνία των επιμέρους προορισμών, μεγιστοποιώντας ταυτόχρονα την

ικανοποίηση των εκπαιδευμένων και υπεύθυνων πλέον τουριστών της διεθνούς ακαδημαϊκής κοινότητας.

ABSTRACT

This dissertation aims to demonstrate that academic institutions can play a major role in sustainable tourism development of the destinations where they are located, beyond their mere scientific and research dimension. For this purpose it highlights the role of the University as an organisation that can design and implement new alternative tourism products, such as international training weeks, incorporating sustainable tourism elements into academic or non-academic activities. The EU Lifelong Learning Programmes, Mobility schemes and promoting tools assist towards this direction, such as Erasmus+, which supports the mobility of the academic community and iMotion platform, which promotes such initiatives of European Universities.

In this regard, a new tourism product was designed for the destination of Valencia, Spain, which was implemented by the local Faculty of Engineering (UPV), within the framework of an Erasmus+ staff training week. The philosophy of “Agua de Valencia” is based on the principles of sustainable development as they were formed after the ‘Europe 2020 Strategy’ and the United Nations’ 17 Sustainable Development Goals. Elements of methodology of smart tourism specialization as well as tools of Geographic Information Systems were used in order to properly design and promote this new sustainable and alternative tourism product.

The wide acceptance of “Agua de Valencia”, combined with the absence of similar programs in Greece, as well as the increasing demand for special interest tourism and the need to differentiate the existing tourist products, has led to the idea of Greek Universities’ active participation into the field of educational/ scientific tourism. More specifically, for the region of Northern Greece, the dissemination of “Agua de Valencia” results requires the exploitation of knowledge capital of the research laboratory “Tourlab” for designing similar programmes for all specific destinations in the location area of the recently established International University of Greece, in cooperation with the other Departments and European Programmes Offices. Multiple benefits of such programmes are expected for the University, the environment, the economy and the local community of the specific destinations, maximizing at the same time the satisfaction of educated and thus responsible tourists of the international academic community.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....	12
1 Θεωρητική προσέγγιση.....	16
1.1 Βιώσιμη ανάπτυξη τουριστικών προορισμών.....	16
1.1.1 Στόχοι των Ηνωμένων Εθνών για την βιώσιμη ανάπτυξη.....	16
1.1.2 Βασικές έννοιες βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.....	18
1.1.3 Μελέτες περίπτωσης βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στις Βαλεαρίδες Νήσους 20	
1.2 Χωρική οργάνωση του τουρισμού με σκοπό τη βιωσιμότητα.....	22
1.2.1 Εισαγωγή.....	22
1.2.2 Ευφύως εξειδικευμένος τουρισμός.....	23
1.2.3 Η συμβολή του βασικού εργαλείου χωρικής οργάνωσης στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.....	26
1.2.4 Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών και σχεδιασμός εναλλακτικών τουριστικών διαδρομών.....	28
1.3 Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού.....	28
1.3.1 Εισαγωγή.....	28
1.3.2 Βασικές έννοιες.....	29
1.3.3 Η περίπτωση του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού.....	30
1.4 Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	32
1.4.1 Η στρατηγική ανάπτυξης «Ευρώπη 2020».....	32
1.4.2 Αναπτυξιακή στρατηγική της ΕΕ για τον τουρισμό.....	33
1.4.3 Χρηματοδοτικά Προγράμματα της ΕΕ – Το Erasmus+.....	35
1.4.4 Οργανωμένες εβδομάδες επιμόρφωσης προσωπικού ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων.....	36
1.5 Ερευνητικά ερωτήματα και στόχοι.....	39
2 Μελέτη περίπτωσης τουριστικού προϊόντος “Agua de Valencia”.....	42
2.1 «Το πέμπτο στοιχείο» ως σημείο αφετηρίας.....	42
2.2 Ιστορικό - Πλαίσιο εφαρμογής.....	42
2.3 Συνεργαζόμενα μέρη.....	44

2.4	Αναλυτική περιγραφή τουριστικού προϊόντος	46
2.5	Μεθοδολογία σχεδιασμού και προβολής	60
2.5.1	Α΄ Φάση: Εμπειρική προσέγγιση και βιβλιογραφική αναζήτηση.....	60
2.5.2	Β΄ Φάση: Τεχνική προσέγγιση με τη χρήση νέων τεχνολογιών GIS.....	63
3	Συμπεράσματα – Προτάσεις	79
3.1	Βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος “Agua de Valencia”	79
3.2	Καινοτομία του τουριστικού προϊόντος “Agua de Valencia”	82
3.3	Κεντρικά συμπεράσματα	83
3.4	Διάχυση αποτελεσμάτων στον προορισμό της Βόρειας Ελλάδας.....	84
3.4.1	Υφιστάμενη κατάσταση στο ΑΤΕΙΘ	86
3.4.2	Προτάσεις.....	87
	Βιβλιογραφία.....	94
	Λεξικό Εννοιών.....	99
	Παράρτημα Ι.....	103
	Παράρτημα ΙΙ	105

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ, ΧΑΡΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ

Εικόνες

Εικόνα 1: Οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Πηγή: Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ-UNRIC, 2015).....	17
Εικόνα 2: Κατεδάφιση αυθαίρετων και ασυντήρητων ξενοδοχειακών μονάδων στη Μαγιόρκα	21
Εικόνα 3: Η συμβολή των GIS στην βιώσιμη ανάπτυξη (Πηγή: esri, sustainability 2018).....	26
Εικόνα 4: Βασικά στοιχεία από τα οποία αποτελείται ένα Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών	27
Εικόνα 5: Στιγμιότυπο της ηλεκτρονικής πλατφόρμας iMOTION προβολής εβδομάδων επιμόρφωσης προσωπικού (Πηγή: iMotion Erasmus Staff Training Data Base, 2019)	38
Εικόνα 6: Η ομάδα IRO-ETSIAMN του UPV, πρότυπο συνεργασίας και καινοτομίας.....	45

Εικόνα 7: Δείγμα τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στην γειτονιά των ψαράδων “El Cabanyal”, που συνήθιζαν να αναπαριστούν τη ζωή τους στη θάλασσα στις όψεις των σπιτιών τους	52
Εικόνα 8: Το group συμμετέχει στην προετοιμασία του παραδοσιακού πιάτου της περιοχής “Paella Valenciana”.....	52
Εικόνα 9: Οι συμμετέχοντες του προγράμματος κατά τη διάρκεια επίσκεψης στη λιμνοθάλασσα της Albufera	53
Εικόνα 10: Διεκδίκηση των χώρων πρασίνου από τους πολίτες για τους πολίτες: “Jardín del Turia”(Πηγή: UBLA, 2015).....	55
Εικόνα 11: “Plan Sur”: υποδειγματικός σχεδιασμός για την μετατροπή μιας φυσικής καταστροφής σε χώρο αναψυχής και πρασίνου για τους πολίτες(Πηγή: Phelps, B.,2012).....	55
Εικόνα 12: Μαθαίνοντας την ιστορία της μεγάλης πλημμύρας της Βαλένθια στην « πράσινη» κοίτη του ποταμού Turia	56
Εικόνα 13: Άποψη του ιστορικού λαϊκού δικαστηρίου για την υπερκατανάλωση του νερού “Tribunal de las Aguas” (UNESCO Intangible Cultural Heritage, Nomination file No. 00171)	57
Εικόνα 14: Μοναδικά τοπικά προϊόντα αγροδιατροφής (Chufa, Πορτοκάλια Βαλένθια, Τόπος Παραγωγής: Huerta de Valencia) και μεταποίησης (Horcata de Chufa, ιστορικό κοκτέιλ “Agua de Valencia”, Πηγή: Curet, 2015)	58
Εικόνα 15: Οι συμμετέχοντες στον τελευταίο περίπατο στο UPV, ένα πράσινο πανεπιστήμιο	59
Εικόνα 16: Η πόλη των τεχνών και των επιστημών, τελευταίο πάρκο της «πράσινης κοίτης» του ποταμού Turia, που σχεδιάστηκε από τον ντόπιο αρχιτέκτονα Σαντιάγο Καλατράβα (Πηγή: CAC, 2018).....	60
Εικόνα 17: Εμβαδομετρικά Στοιχεία του Δήμου της Βαλένθια (Πηγή: Δήμος Βαλένθια, 2019)	65
Εικόνα 18: Στιγμιότυπο εικόνας από το περιβάλλον του λογισμικού QGIS κατά τη διαδικασία δημιουργίας σημειακού χαρτογραφικού επιπέδου συντεταγμένες κατά X (long) και Y (lat) .	71
Εικόνα 19: Στιγμιότυπο εικόνας από το περιβάλλον του λογισμικού QGIS κατά τη διαδικασία δημιουργίας ζώνης επιρροής-κάλυψης με ακτίνα 1 Km γύρω από κάθε σημείο ενδιαφέροντος του “Agua de Valencia”	72

Χάρτες

Χάρτης 1: Σχηματική αποτύπωση της περιοχής της Βαλένθια και των υδάτινων διαδρομών της που ακολουθεί το πρόγραμμα “Agua de Valencia”	47
Χάρτης 2: Ευρωπαϊκό δίκτυο ecoports λιμένων πιστοποιημένων για την περιβαλλοντική τους επίδοση	50
Χάρτης 3: Θεματικός χάρτης του Δήμου της Βαλένθια, όπου απεικονίζονται οι «πράσινοι» χώροι και οι ανταγωνιστικές καλλιέργειες της περιοχής (πορτοκαλεώνες και ορυζώνες) (Πηγή : Gómez, Jabaloyes, Montero, De Vicente and Valcuende, 2011)	62
Χάρτης 4: Θεματικά επίπεδα ενδιαφέροντος στην περιοχή της Βαλένθια	64
Χάρτης 5: Στιγμιότυπο εικόνας από το περιβάλλον του λογισμικού QGIS όπου εμφανίζονται οι ζώνες επιρροής των σημείων ενδιαφέροντος του “Agua de Valencia” με ακτίνα δράσης 1km και οι καθημερινές διαδρομές των συμμετεχόντων	74
Χάρτης 6: Δημιουργία του πληροφοριακού θεματικού χάρτη “Agua de Valencia” με αποτύπωση των περιοχών διεξαγωγής του προγράμματος.....	76
Χάρτης 7: Με κλικ στο σύμβολο λίμνη “el lago” που αντιστοιχεί στην δεύτερη μέρα διεξαγωγής του workshop Green Valencia εμφανίζεται αναδυόμενο παράθυρο με φωτογραφίες από την επίσκεψη των συμμετεχόντων στη λίμνη της Albufera και με υπερσυνδέση σε ιστοσελίδες για περαιτέρω πληροφόρηση	77
Χάρτης 8: Με επιλογή των αντίστοιχων σημείων στον Θεματικό Χάρτη “Agua de Valencia” εμφανίζονται pop-up windows με πληροφορίες για το σημείο με φωτογραφίες από την διεξαγωγή του προγράμματος και παραπομπές για περαιτέρω πληροφόρηση.....	78

Πίνακες

Πίνακας 1: Εμβαδομετρικά στοιχεία μητροπολιτικής περιοχής της Βαλένθια (Πηγή: Gómez, Jabaloyes, Montero, De Vicente, Valcuende, 2011)	66
Πίνακας 2: Χαρακτηριστικά των επιλεγθέντων σημείων του “Agua de Valencia”	70
Πίνακας 3: Παρουσίαση συνοπτικών στοιχείων “Northern Nymphs”	89
Πίνακας 4: Παρουσίαση συνοπτικών στοιχείων “Tracing Dionysos”.....	91
Πίνακας 5: Παρουσίαση συνοπτικών στοιχείων “Smoke on the Water”	92

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε χάρη στην έμπνευση που δόθηκε από τον επιβλέποντά της και την κα Μπουρνατζή στα πλαίσια της διδασκαλίας του θεματικού τουριστικού προϊόντος που σχεδιάστηκε για την Χαλκιδική «Αριστοτέλης - το 5^ο στοιχείο».

Ευχαριστώ τον κο Αβδημιώτη για την ιδέα, αλλά και για την αμέριστη υποστήριξή του και την ειλικρινή εμπιστοσύνη που δείχνει στους φοιτητές του.

Η υλοποίηση του προγράμματος “Agua de Valencia” θα ήταν αδύνατη χωρίς την τεχνογνωσία του γραφείου διεθνών σχέσεων IRO-ETSIAMN του Πολυτεχνείου της Βαλένθια της Ισπανίας (UPV). Ευχαριστώ όλη την ομάδα για την πολύτιμη συνεργασία μας και κυρίως τον υπεύθύνό της κο Benavent που μου έδωσε την ευκαιρία να υλοποιήσω την ιδέα ενός «βιώσιμου εναλλακτικού τουριστικού προϊόντος» για την περιοχή της Βαλένθια στα πλαίσια του Erasmus+. Ευχαριστώ επίσης όλη την ομάδα του Γραφείου Περιβάλλοντος του UPV για την πρόθυμη συνδρομή τους στην οργάνωση και στην υλοποίηση του προγράμματος.

Χάρη στο Board of European Students of Technology (BEST), μέλος του οποίου υπήρξα κατά τα φοιτητικά μου χρόνια, απέκτησα την εμπειρία και τη χαρά της συμμετοχής και της διοργάνωσης αντίστοιχων θεματικών εβδομάδων επιμόρφωσης για ευρωπαίους φοιτητές τεχνικών σχολών.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου για την υπομονή και τη στήριξη της προσπάθειάς μου για ενασχόληση με το ερευνητικό αντικείμενο του απόλυτου ενδιαφέροντός μου, ακόμα κι αν διαφοροποιείται από το αρχικό αντικείμενο σπουδών και εργασίας μου.

Εισαγωγή

Η ωριμότητα του επιστημονικού πεδίου του Τουρισμού που επήλθε μέσω οδυνηρών εμπειριών αλλά και καλών πρακτικών για τους προορισμούς, προκάλεσε την απαίτηση για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους. Ο κορεσμός του κλάδου, αλλά και η εμφάνιση κοινωνικά υπεύθυνων τουριστών κατέδειξε τη σημασία της διαφοροποίησης, μέσω της προσφοράς νέων προϊόντων ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ο σχεδιασμός τέτοιων προϊόντων, προκειμένου να είναι άρτιος, πρέπει να γίνεται με γνώμονα τις αρχές που διέπουν τα σύγχρονα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης, όπως αυτό του «ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού». Απαραίτητη κρίνεται η συμβολή των Πανεπιστημίων, που υποστηρίζουν το επιστημονικό πεδίο του Τουρισμού, στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση αντίστοιχων «βιώσιμων τουριστικών προϊόντων», αξιοποιώντας ταυτόχρονα και τις δυνατότητες που προσφέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση στους τομείς διά βίου μάθησης, όπως για παράδειγμα τα προγράμματα κινητικότητας φοιτητών, ακαδημαϊκού και διοικητικού προσωπικού Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων Erasmus+.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω βασικών αξόνων πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας ο σχεδιασμός, η οργάνωση και η υλοποίηση ενός νέου τουριστικού προϊόντος, πλήρως εναρμονισμένου με τις βασικές συνιστώσες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης προορισμών, χρησιμοποιώντας παράλληλα και στοιχεία της μεθοδολογίας του «ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού». Το νέο βιώσιμο τουριστικό προϊόν σχεδιάστηκε για τη Βαλένθια της Ισπανίας και εφαρμόστηκε στο πεδίο του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού με ομάδα/στόχο την ακαδημαϊκή κοινότητα. Η υλοποίηση του “Agua de Valencia” διενεργήθηκε στο Universitat Politècnica de València (UPV) και έγινε στα πλαίσια εβδομάδας επιμόρφωσης διοικητικού προσωπικού που εργάζεται σε Ευρωπαϊκά Πανεπιστημιακά Ιδρύματα.

Η αποδοχή που είχε το προϊόν “Agua de Valencia” και η επιτυχία στην υλοποίησή του πυροδότησε την ιδέα του σχεδιασμού και της εφαρμογής αντίστοιχων προγραμμάτων στην Ελλάδα. Η αξιοποίηση του κεφαλαίου γνώσης του ερευνητικού εργαστηρίου “Tourlab” είναι απαραίτητη για τον άρτιο σχεδιασμό καινοτόμων βιώσιμων τουριστικών προϊόντων. Με την ευκαιρία της ίδρυσης του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος, τα εν λόγω προϊόντα μπορούν να αφορούν μεμονωμένα ή συνδυαστικά όλους τους επιμέρους προορισμούς έδρας του. Η συνεργασία του “Tourlab” με τα κατά τόπους Γραφεία Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων και τα

ενδιαφερόμενα μέρη των προορισμών είναι καθοριστική για την επιτυχή υλοποίηση των συγκεκριμένων τουριστικών προϊόντων.

Τα οφέλη για τους συμμετέχοντες συνοψίζονται στην δυνατότητα αξιοποίησης του παρεχόμενου εναλλακτικού τουριστικού προϊόντος για την δυνητική μετατροπή τους σε κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνους τουρίστες. Από το σχεδιασμό και την υλοποίηση θεματικών προγραμμάτων διεθνούς κινητικότητας το Πανεπιστήμιο επωφελείται πολλαπλά σε επίπεδο αναγνώρισης, βαθμολογίας, σύνδεσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη και την τοπική κοινωνία των προορισμών, αλλά και σε οικονομικό επίπεδο. Η τοπική κοινωνία επωφελείται οικονομικά, καθώς τα προγράμματα αυτά πραγματοποιούνται συνήθως εκτός τουριστικής περιόδου και οι προορισμοί προβάλλονται με μια εναλλακτική, βιώσιμη οπτική. Κατόπιν της εφαρμογής των συγκεκριμένων προϊόντων στο πεδίο του εκπαιδευτικού τουρισμού δύναται να διευρυνθεί η «ομάδα-στόχος» και σε άλλους επισκέπτες των προορισμών, εάν οι τοπικοί ενδιαφερόμενοι φορείς αξιοποιήσουν τα εν λόγω προγράμματα.

Για όλους τους ανωτέρω λόγους επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θέμα της διπλωματικής εργασίας. Το βασικό ερευνητικό ερώτημα που προκύπτει είναι το εάν τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα μπορούν να αποτελέσουν φορέα σχεδιασμού και υλοποίησης ειδικών θεματικών τουριστικών προϊόντων σε ομάδες-στόχους που προέρχονται από τους ακαδημαϊκούς κύκλους (φοιτητές, ακαδημαϊκό, διοικητικό, τεχνικό και βοηθητικό προσωπικό πανεπιστημιακών ιδρυμάτων). Η εργασία εμπίπτει στην γενικότερη θεματική κατηγορία Μελέτης Περίπτωσης και η δομή της αναλύεται συνοπτικά ως εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο προσεγγίζεται θεωρητικά το ζήτημα της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και της συμβολής των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε αυτή. Παράλληλα, επισημαίνεται η ανάγκη σχεδιασμού νέων βιώσιμων θεματικών τουριστικών προϊόντων, προκειμένου να ανταποκριθεί ο κλάδος στην αυξανόμενη ζήτηση για ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Περαιτέρω, υποστηρίζεται ότι η χρήση στοιχείων της μεθοδολογίας του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού και των δυνατοτήτων που παρέχουν ορισμένα εργαλεία των Γεωγραφικών Πληροφοριακών Συστημάτων θα συμβάλλει στην τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων και θα εξασφαλίσει την βιωσιμότητα των συγκεκριμένων προϊόντων. Σε αυτά τα πλαίσια γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην ειδική μορφή του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού και παρουσιάζονται οι δυνατότητες χρηματοδότησης των μετακινήσεων των εν λόγω ομάδων-στόχων που παρέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της υλοποίησης προγραμμάτων ανταλλαγής και συγκεκριμένα του Erasmus+. Επιλέγοντας αιτιολογημένα την ομάδα-στόχο του προσωπικού των Πανεπιστημίων παρουσιάζονται τα διαθέσιμα διαδικτυακά εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που

σχεδιάστηκαν για να υποστηρίξουν την προβολή ορισμένων θεματικών εβδομάδων επιμόρφωσης που διοργανώνουν Ακαδημαϊκά Ιδρύματα ανά την Ευρώπη. Οι συγκεκριμένες εβδομάδες επιμόρφωσης μπορούν να επανασχεδιαστούν υπό το πρίσμα του αναλυθέντος θεωρητικού πλαισίου και δυνητικά να μετατραπούν σε νέα βιώσιμα εναλλακτικά τουριστικά προϊόντα για τους προορισμούς έδρας των Πανεπιστημίων Υποδοχής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται εκτενώς η μελέτη περίπτωσης που βασίστηκε στο θεωρητικό υπόβαθρο, σχεδιάστηκε με τη βοήθεια των τεχνικών εργαλείων και αξιοποίησε τα διαθέσιμα προγράμματα της Ε.Ε. που αναλύθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο. Πρόκειται για ένα βιώσιμο εναλλακτικό τουριστικό προϊόν που σχεδιάστηκε από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια για τον προορισμό της Βαλένθια της Ισπανίας και υλοποιήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος μετακίνησης διοικητικού προσωπικού Πανεπιστημίων της Ευρώπης, Erasmus+Staff Training Weeks, το 2017. Ακολουθεί η περιγραφή του προγράμματος-θεματικού εναλλακτικού τουριστικού προϊόντος “Agua de Valencia” και εξηγείται αναλυτικά η μεθοδολογία σχεδιασμού του. Ακολούθως τεκμηριώνεται η σχέση του συγκεκριμένου προγράμματος με τις βασικές αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού και η σύνδεση των επιμέρους συστατικών του “Agua de Valencia” με ορισμένες μορφές ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Απαραίτητο στοιχείο κάθε μελέτης περίπτωσης αποτελεί και η διάδοση των αποτελεσμάτων και ο διαμοιρασμός της σχετικής πληροφόρησης. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκε ο αντίστοιχος θεματικός χάρτης που περιλαμβάνει πολυμεσικές (multimedia) πληροφορίες και είναι διαθέσιμος σε κάθε χρήστη του διαδικτύου.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά στη διάχυση των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης μελέτης περίπτωσης στην Ελλάδα και συγκεκριμένα προτείνεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση αντίστοιχων βιώσιμων εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων από το νεοσυσταθέν Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος. Στόχος είναι να δημιουργηθούν θεματικά προγράμματα σε θέματα επιστημονικών πεδίων που καλύπτει το Πανεπιστήμιο, τα οποία θα διεξάγονται στους επιμέρους προορισμούς έδρας του, προβάλλοντας τους με βιώσιμο τρόπο. Αρωγός σε αυτή την προσπάθεια δύναται να αποτελέσει το ερευνητικό εργαστήριο “Tourlab”, λόγω του επιστημονικού υποβάθρου που διαθέτει σε θέματα βιώσιμου τουρισμού, σε συνεργασία με τα επιμέρους Τμήματα και Σχολές αντίστοιχης με το προϊόν θεματικής και συντονιστές τα επιμέρους γραφεία ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Απαραίτητη προϋπόθεση της επιτυχίας και της βιωσιμότητας των νέων τουριστικών προϊόντων είναι το άνοιγμα των πανεπιστημίων στην κοινωνία μέσω της συνεργασίας της ακαδημαϊκής κοινότητας με τους τοπικούς

παράγοντες και την τοπική κοινωνία, με γνώμονα την βιώσιμη ανάπτυξη των προορισμών έδρας των.

1 Θεωρητική προσέγγιση

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται η σύνδεση των αρχών της αιεφόρου ανάπτυξης τουριστικών προορισμών με τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού και υπογραμμίζεται η σημασία σχεδιασμού νέων εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων χρησιμοποιώντας στοιχεία της μεθοδολογίας του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού. Απαραίτητο στοιχείο της εν λόγω μεθοδολογίας αποτελεί ο προηγμένος χωροταξικός σχεδιασμός που ενσωματώνει τυπικά και εξειδικευμένα κριτήρια. Τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών αποτελούν το επικρατέστερο βοηθητικό εργαλείο Χωροταξικού Σχεδιασμού και υποστηρίζουν την λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων από τους τοπικούς παράγοντες των προορισμών.

Οι ανωτέρω έννοιες αναλύονται θεωρητικά, ενώ γίνεται ιδιαίτερη μνεία στον εκπαιδευτικό και επιστημονικό τουρισμό προκειμένου να αποδειχθεί ότι τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα έχουν την δυνατότητα να δημιουργήσουν εναλλακτικά θεματικά τουριστικά προϊόντα. Τα εν λόγω προϊόντα μπορεί να έχουν την μορφή θεματικών εβδομάδων επιμόρφωσης και να απευθύνονται αρχικά σε ομάδες-στόχους που προέρχονται από την ακαδημαϊκή κοινότητα. Παράλληλα, ανιχνεύονται οι δυνατότητες οικονομικής υποστήριξης των μετακινήσεων των εν λόγω ομάδων-στόχων που παρέχει η Ε.Ε., αλλά και οι διαθέσιμες επιλογές για την προβολή και τη διάδοση πληροφοριών για τις εβδομάδες επιμόρφωσης/τουριστικά προϊόντα που ήδη διοργανώνουν Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια, προκειμένου να συνδεθεί η θεωρητική προσέγγιση με την πρακτική εφαρμογή.

Τα ανωτέρω αποτελούν το υπόβαθρο πάνω στο οποίο βασίστηκε η Μελέτη Περίπτωσης “Agua de Valencia” που αναλύεται στο επόμενο κεφάλαιο.

1.1 Βιώσιμη ανάπτυξη τουριστικών προορισμών

1.1.1 Στόχοι των Ηνωμένων Εθνών για την βιώσιμη ανάπτυξη

Η συνειδητοποίηση ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί την μοναδική επιλογή προκειμένου “να καλυφθούν οι ανάγκες των σημερινών γενεών, χωρίς όμως να τεθεί σε κίνδυνο η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες (*Our Common Future - Brundtland report, 1987*)”, οδήγησε στην θέσπιση και την υιοθέτηση των δεκαεπτά Στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΣΒΑ) από τα Ηνωμένα Έθνη (25/9/2015). Στην παρακάτω εικόνα παρουσιάζονται οι 17 ΣΒΑ ως μέρος της νέας Ατζέντας για την βιώσιμη ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών, οι οποίοι απαντούν στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι τρεις άξονες

της αειφορίας (περιβάλλον, οικονομία, κοινωνία) και αναμένεται να υλοποιηθούν μέχρι το 2030.

Εικόνα 1: Οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Πηγή: Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ-UNRIC, 2015)

Μεταξύ των στόχων αυτών είναι και οι δράσεις για ποιοτική εκπαίδευση, βιώσιμες πόλεις και κοινότητες, για το κλίμα, τη ζωή στο νερό και στη στεριά και κυρίως η συνεργασία όλων για την επίτευξή τους. Ακολουθώς, αναφέρονται επιγραμματικά συγκεκριμένες επιδιώξεις ορισμένων στόχων στην φιλοσοφία των οποίων βασίστηκε η παρούσα διπλωματική εργασία. Έτσι, στο αναλυτικό κείμενο των Ηνωμένων Εθνών για τους 17 ΣΒΑ και τις 169 επιδιώξεις για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, αναφέρονται μεταξύ άλλων (Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ (UNRIC), 2015):

Στόχος 4: Ποιοτική εκπαίδευση

«Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν τη γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη-βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.»
(Παράγραφος 4.7)

Στόχος 8: Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη

«Έως το 2030, σχεδιασμός και εφαρμογή πολιτικών που προωθούν τον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προάγει τους τοπικούς πολιτισμούς και προϊόντα.» (Παράγραφος 8.9)

Στόχος 11: Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες

«Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.» (Παράγραφος 11.4)

«Έως το 2030, μείωση του δυσμενούς, κατά κεφαλήν, περιβαλλοντικού αντίκτυπου των πόλεων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και τη διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων.» (Παράγραφος 11.6)

«Υποστήριξη θετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεσμών μεταξύ των αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών, μέσω της ενδυνάμωσης του εθνικού και περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού. (Παράγραφος 11.α)»

Στόχος 12: Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή

«Ανάπτυξη και χρησιμοποίηση εργαλείων παρακολούθησης του αντίκτυπου της βιώσιμης ανάπτυξης στον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προωθεί την τοπική κουλτούρα και προϊόντα.» (Παράγραφος 12β)

Από τα ανωτέρω, εξάγεται το συμπέρασμα ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί προτεραιότητα και στον τομέα του τουρισμού, μειώνοντας το περιβαλλοντικό αντίκτυπο των προορισμών και ενθαρρύνοντας πρωτοβουλίες για την εκπαίδευση στην κατεύθυνση της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης με έμφαση στην τοπική κουλτούρα και προϊόντα.

1.1.2 Βασικές έννοιες βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

Η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη ενός προορισμού δεν αποτελεί νεοσύστατη έννοια, αντίθετα απασχόλησε πλήθος ερευνητών από τις απαρχές της σύγχρονης τουριστικής βιβλιογραφίας. Στα πλαίσια της προσπάθειας διασαφήνισης της έννοιας της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης γεννήθηκαν τα πρώτα εξελικτικά μοντέλα, τα οποία διερεύνησαν τις επιδράσεις της μεταβολής του αριθμού των τουριστών στην διαχρονική εξέλιξη του προορισμού και στη συμπεριφορά των κατοίκων του. Τόσο το μοντέλο του κύκλου ζωής τουριστικού προορισμού (Butler, 1980), όσο και το μοντέλο Irridex (Doxey, 1975) κατέδειξαν τη σημασία της διαχείρισης της τουριστικής ροής και την άμεση επιρροή της στους βασικούς πυλώνες της αειφορίας, εισάγοντας ταυτόχρονα την έννοια της φέρουσας ικανότητας του προορισμού.

Η διαχρονικά ισορροπημένη συσχέτιση των βασικών μεταβλητών της αειφορίας, ήτοι περιβάλλον-οικονομία-κοινωνία-πολιτισμός, ταυτόχρονα με την ικανοποίηση των τουριστών και την κερδοφορία της τουριστικής βιομηχανίας αποτελεί την θεμελιώδη αρχή της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού. Η χάραξη τουριστικής πολιτικής και η δημιουργία στρατηγικού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής στη σύγχρονη εποχή απαιτεί ολιστική προσέγγιση και ενσωμάτωση των αρχών της αειφορίας. Η δυσκολία έγκειται στην εκτίμηση των ορίων της φέρουσας ικανότητας στον τουρισμό (Tourism Carrying Capacity Assessment - TCCA), η οποία αποτελεί το απαραίτητο εργαλείο σχεδιασμού για την επίτευξη Βιώσιμου Τουρισμού σε οποιοδήποτε προορισμό (Coccosis H., Mexa A., 2004).

Πέραν της ενσωμάτωσης της αειφορίας στην ευρύτερη κλίμακα της τουριστικής πολιτικής και σχεδιασμού, είναι απαραίτητη η εξοικείωση των τουριστών με τις έννοιες του αειφόρου τουρισμού, μέσω εκπαιδευτικών διαδικασιών ή προσφοράς νέων βιώσιμων τουριστικών προϊόντων.

Σύμφωνα με το νέο νόμο που εκδόθηκε περί ειδικού και θεματικού τουρισμού, η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη ορίζεται ως *«η βιώσιμη, ισόρροπη, κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη, η οποία, με σεβασμό στο περιβάλλον, ενισχύει την επιχειρηματικότητα, τονώνει την απασχόληση, δημιουργώντας ευκαιρίες για τους νέους, τους κοινωνικά αδύναμους και μακροχρόνια ανέργους, συμβάλλει στην ευημερία των πολιτών, αναδεικνύει τους τουριστικούς προορισμούς με βάση τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και την πολιτισμική ταυτότητα της κάθε περιοχής, ωφελεί και ωφελείται από την αλληλέγγυα οικονομία»* [άρθρο 2 παρ.1 του Ν. 4582/2018 (ΦΕΚ 208/Α'/11.12.2018)].

Ομοίως, ως *«φέρουσα ικανότητα τουρισμού ορίζεται ο μέγιστος δυνατός αριθμός τουριστών-επισκεπτών που μπορεί να φιλοξενήσει ένας τουριστικός προορισμός με τις εκάστοτε υφιστάμενες τουριστικές εγκαταστάσεις και υποδομές του, χωρίς να προκαλείται καταστροφή του φυσικού ή δομημένου περιβάλλοντος και υποβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ικανοποίηση της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών – τουριστών»* [άρθρο 2 παρ.1 του Ν. 4582/2018 (ΦΕΚ 208/Α'/11.12.2018)].

Προκειμένου να καθοριστούν οι συνιστώσες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο για την ανάπτυξη της Μεθοδολογίας της παρούσης εργασίας επιλέχθηκε ο κάτωθι ορισμός για τον αειφόρο τουρισμό.

Σύμφωνα με τον Κιλίπρη (2006, σ.55), *«η προσέγγιση κατά την οποία:*

α) λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και οι επιθυμίες της τοπικής κοινωνίας υποδοχής τουριστών, αναφορικά με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, μέσω της διάχυσης των οικονομικών ωφελειών τοπικά,

β) ικανοποιούνται σε διαρκή βάση οι προσδοκίες και επιθυμίες, τόσο των τουριστών όσο και της τουριστικής βιομηχανίας,

γ) διασφαλίζονται σε βέλτιστο βαθμό οι περιβαλλοντικοί πόροι, οι οποίοι αποτελούν τη βάση του τουρισμού, ενσωματώνοντας ταυτόχρονα τα διάφορα στοιχεία του φυσικού, πολιτιστικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος

χαρακτηρίζει τον αειφόρο τουρισμό».

Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο ορισμό, οι βασικές συνιστώσες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, οι οποίες πρέπει να βρίσκονται σε απόλυτη ισορροπία, είναι επιγραμματικά οι εξής:

1. Διασφάλιση αναγκών τοπικής κοινωνίας - Βελτίωση ποιότητας ζωής - Τοπική διάχυση οικονομικών ωφελειών
2. Διαρκής ικανοποίηση τουριστών και τουριστικής βιομηχανίας
3. Διασφάλιση Περιβαλλοντικών Πόρων - Ενσωμάτωση στοιχείων φυσικού, πολιτιστικού, ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

1.1.3 Μελέτες περίπτωσης βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στις Βαλεαρίδες Νήσους

Προκειμένου να γίνει καλύτερα κατανοητή η διαχρονική εξέλιξη των προορισμών, οι επιπτώσεις και τα οφέλη από το είδος τουριστικής ανάπτυξής τους και η σημασία της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης περιγράφονται συνοπτικά και συγκρίνονται δύο μελέτες περίπτωσης που αφορούν τους προορισμούς της Μαγιόρκα και της Μενόρκα, νησιά του συμπλέγματος των Βαλεαρίδων. Επιλέχθηκαν προς ανάλυση οι συγκεκριμένες μελέτες περίπτωσης, καθώς χρησιμοποιήθηκαν ως εκπαιδευτικό υλικό προς τους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα “Agua de Valencia” λόγω της εγγύτητας των Βαλεαρίδων Νήσων στην πόλη της Βαλένθια.

Η Μαγιόρκα είναι αναμφίβολα ένα από τα πιο ανεπτυγμένα τουριστικά νησιά της Ευρώπης. Η έλλειψη τουριστικού σχεδιασμού σε συνδυασμό με τα γεωμορφολογικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά του νησιού οδήγησε μοιραία στην ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού των 4S, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 80, όπου εμφανίστηκαν οι πρώτες σοβαρές επιπτώσεις. Η άναρχη δόμηση που προσπάθησε να καλύψει την ολοένα αυξανόμενη τουριστική ζήτηση σε κλίνες και η έλλειψη βασικών έργων υποδομής (πχ. αποχετευτικό δίκτυο) οδήγησε στην απαξίωση της τουριστικής υποδομής, στην περιβαλλοντική υποβάθμιση των παράκτιων

περιοχών και στην σταδιακή απώλεια του χαρακτήρα πρότυπου θέρετρου του νησιού. Η αναπόφευκτη μείωση των τουριστικών αφίξεων και διανυκτερεύσεων και ο περιορισμός των εισοδημάτων από τον τουρισμό αφύπνισε τα τοπικά ενδιαφερόμενα μέρη, τα οποία συνεργάστηκαν και σχεδίασαν από κοινού μια σειρά μέτρων για την ανάκαμψη του προορισμού. Τα σημαντικότερα μέτρα ήταν η κατάρτιση ενός νέου χωροταξικού σχεδίου για το νησί, όπου όλες οι αδόμητες περιοχές προστατεύτηκαν ως εθνικά πάρκα, θεσπίστηκαν αυστηροί περιορισμοί στη δόμηση νέων μονάδων και καθαιρέθηκαν υποχρεωτικά παλαιότερες ασυντήρητες ξενοδοχειακές μονάδες (βλ. παρακάτω εικόνα). Όλα τα ανωτέρω μέτρα σε συνδυασμό με νέα παρεχόμενα τουριστικά προϊόντα που εστιάζουν στο βιώσιμο τουρισμό, αναγέννησαν τη Μαγιόρκα.

Εικόνα 2: Κατεδάφιση αυθαίρετων και ασυντήρητων ξενοδοχειακών μονάδων στη Μαγιόρκα

Στον αντίποδα η γειτονική Μενόρκα επέλεξε να διαφυλάξει το μεγαλύτερο μέρος του νησιού χαρακτηρίζοντάς το ως φυσικό πάρκο, πετυχαίνοντας να ανακηρυχθεί το 1993 ως Πάρκο της Παγκόσμιας Βιόσφαιρας. Προκειμένου να διατηρηθούν οι δυνατότητες ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας ενισχύθηκε η τοπική αγροτική παραγωγή, η χειροτεχνία και η ήπια τουριστική ανάπτυξη εκτός προστατευόμενων περιοχών. Αποτέλεσμα ήταν η προσέλκυση τουρισμού ειδικού ενδιαφέροντος και υψηλού εισοδήματος, διατηρώντας ταυτόχρονα ανέπαφο το περιβαλλοντικό και πολιτιστικό προφίλ του νησιού.

Από τα ανωτέρω παραδείγματα εξάγεται το συμπέρασμα της αναγκαιότητας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης των προορισμών, αλλά και η διαπίστωση ότι υπάρχει δυνατότητα αναστροφής μιας υπάρχουσας αρνητικής κατάστασης με την υιοθέτηση κατάλληλων μέτρων.

1.2 Χωρική οργάνωση του τουρισμού με σκοπό τη βιωσιμότητα

1.2.1 Εισαγωγή

Το στρεβλό πρότυπο ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού των 3S (Sea, Sun, Sand) και η κατά τόπους τουριστική «αστικοποίηση» που ακολουθήθηκε τις περασμένες δεκαετίες, χωρίς ταυτόχρονες προσπάθειες προσφοράς εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οδήγησε σε υψηλή συγκέντρωση ανθρώπινων δραστηριοτήτων και υποδομών στον παράκτιο χώρο, αλλά και σε αστικά κέντρα τουριστικού ενδιαφέροντος. Η άναρχη ανάπτυξη και οι υψηλές τουριστικές πιέσεις προκάλεσε, στις περισσότερες περιπτώσεις, αισθητική και περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Ταυτόχρονα, είναι δεδομένο ότι ο Τουρισμός αποτελεί έναν από τους βασικότερους πυλώνες της τοπικής οικονομίας των προορισμών, καθώς προσφέρει νέες δυνατότητες απασχόλησης. Ωστόσο, η απουσία σχεδιασμού οδήγησε, πολλές φορές, στην εγκατάλειψη των παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων των προορισμών, έναντι της τουριστικής μονοκαλλιέργειας.

Προκειμένου να διαφυλαχθεί ο φυσικός και πολιτιστικός πλούτος και να αποφευχθεί η παρακμή των προορισμών κρίνεται επιβεβλημένη η χάραξη εξειδικευμένης τουριστικής πολιτικής και ο σχεδιασμός υπό το πρίσμα της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Σύμφωνα και με τον 11^ο ΣΒΑ των Ηνωμένων Εθνών που παρατέθηκε σε προηγούμενη παράγραφο ενθαρρύνεται η *«υποστήριξη θετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεσμών μεταξύ των αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών, μέσω της ενδυνάμωσης του εθνικού και περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού.»*

Βασικό εργαλείο για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό αποτελεί η χωρική οργάνωση των προορισμών και η γενικότερα η κατάρτιση ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού για τον Τουρισμό. Ιδανικά, τα χωροταξικά πλαίσια πρέπει να σχεδιάζονται ανά περιοχή ή ανά Περιφέρεια και να είναι στοχευμένα ανά είδος τουριστικής ανάπτυξης, λόγω των πολύ διαφορετικών χαρακτηριστικών των επιμέρους προορισμών. Σύμφωνα και με τη μελέτη περίπτωσης της Μαγιόρκα, που περιγράφηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η κατάρτιση ενός νέου ειδικού χωροταξικού σχεδίου για την συγκεκριμένη περιοχή αποδείχθηκε σωτήρια για την αποφυγή της παρακμής του νησιού.

Συμπερασματικά, τμήμα του τουριστικού σχεδιασμού επιβάλλεται να αποτελέσει η ανάπτυξη μεθοδολογίας χωρικής ανάλυσης του προορισμού. Απώτερος στόχος της συγκεκριμένης μεθοδολογίας θα είναι η υποστήριξη στη λήψη των αποφάσεων από τους τοπικούς παράγοντες και κατ' επέκταση η αποφυγή της υπέρβασης των ορίων της φέρουσας ικανότητας του προορισμού, μέσω της θέσπισης συγκεκριμένων κανονισμών, της ορθολογικότερης κατανομής των χρήσεων γης και της παρακολούθησης κατάλληλων περιβαλλοντικών και τουριστικών δεικτών.

Η ενσωμάτωση σύγχρονων αρχών στο σχεδιασμό, όπως η Στρατηγική Ευφυούς Εξειδίκευσης (sections of excellence, local stakeholders & communities, local quality policies) και η Στρατηγική ανάπτυξης για την Ευρώπη (Smart, Sustainable, Inclusive), με κύριο μοχλό την Έρευνα, την Τεχνολογία και την Καινοτομία (Research and Innovation Strategies for Smart Specialization - RIS3), αποτελεί ζήτημα προτεραιότητας. Με αυτόν τον τρόπο η ανάπτυξη της εν λόγω μεθοδολογίας, περιλαμβάνοντας συνιστώσες όπως (α) νέες τεχνολογίες (GIS, IoT.), (β) παρακολούθηση περιβαλλοντικών δεικτών (environmental monitoring), (γ) προσβασιμότητα, δύναται να αποτελέσει ένα εργαλείο ελέγχου και λήψης αποφάσεων, σύμφωνων με τις επιθυμίες της τοπικής κοινωνίας, και να οδηγήσει ταυτόχρονα στην αύξηση της ικανοποίησης ντόπιων και μεγαλύτερης μερίδας τουριστών υπό το πρίσμα της βιωσιμότητας.

1.2.2 Ευφυώς εξειδικευμένος τουρισμός

Σύμφωνα με τον Αβδημιώτη, το μοντέλο του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού αποτελεί πρότυπο χωροταξικού σχεδιασμού που επιχειρεί να συνδέσει τον τουρισμό με το σύνολο της τοπικής οικονομίας του προορισμού, δίνοντας έμφαση στον πρωτογενή τομέα και την μεταποίηση (Αβδημιώτης, 2018). Η έμφαση αυτή στοχεύει αφενός στην αποφυγή της τουριστικής μονοκαλλιέργειας και αφετέρου στο συνδυασμό προϊόντων και υπηρεσιών διαφορετικών τομέων της οικονομίας, πχ. η αγροδιατροφή και η μεταποίηση, μέσω της ένταξης τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών στην ευρύτερη τουριστική αλυσίδα [άρθρο 2, παρ. 6 του Ν.4582/2018 (ΦΕΚ 208/Α'/11.12.2018)].

Το μοντέλο του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού βασίζεται στην αναπτυξιακή στρατηγική «Ευρώπη 2020» και συνίσταται από τρεις βασικές διαστάσεις (Αβδημιώτης, 2018):

1) Χωροταξική

Στόχος: η εύρεση και η αξιοποίηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των προορισμών

Η Χωροταξική διάσταση περιλαμβάνει πρωτίστως την χωρική κατανομή των χρήσεων γης και των κύριων παραγωγικών τομέων ενός προορισμού. Περαιτέρω, απαιτείται η πλήρης και λεπτομερής χωρική αποτύπωση των πόρων, των δραστηριοτήτων και των υποδομών του προορισμού. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένα εποπτικό εργαλείο που μπορεί να συνδράμει στη λήψη πολιτικών αποφάσεων σε περίπτωση υπερβάσεων και αδυναμιών και διευκολύνει την ανίχνευση των παραγωγικών δυνατοτήτων και των αλληλεπιδράσεων αυτών. Η διαδικασία αυτή θα καταστήσει εφικτό τον καθορισμό των δυνατών σημείων και των τομέων αριστείας της τοπικής οικονομίας, προκειμένου να αξιοποιηθούν με τον βέλτιστο τρόπο και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα των προορισμών.

2) Οικονομική

Στόχος: η βελτιστοποίηση της αναπτυξιακής διαδικασίας μέσω της συμμετοχής και αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού

Η οικονομική διάσταση περιλαμβάνει την αξιοποίηση του ρητού και άρρητου κεφαλαίου γνώσης, την δημιουργία οικονομιών κλίμακας, την ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη συνεργειών μεταξύ των διαφορετικών παραγωγικών τομέων με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και τον αποτελεσματικό συντονισμό από τους τοπικούς παράγοντες.

3) Πιστοποίηση

Στόχος: η δημιουργία μιας αναγνωρίσιμης ποιοτικής ταυτότητας των προορισμών

Η τρίτη διάσταση θεσπίζει πολιτικές ποιότητας δεσμεύοντας τους τοπικούς παραγωγικούς φορείς να τηρούν υψηλά ποιοτικά παραγωγικά πρότυπα (τοπικά σύμφωνα ποιότητας). Με τον τρόπο αυτό θα δημιουργηθεί ένα τοπικό δίκτυο ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών, το οποίο μέσω πιστοποιήσεων και σήμανσης θα καθιερώσει μια αναγνωρίσιμη ποιοτική ταυτότητα για τους προορισμούς.

Αναλύοντας περαιτέρω την πρώτη διάσταση του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού, η χωρική ανάλυση των προορισμών δύναται να αποτελέσει εργαλείο ελέγχου και εποπτείας της φέρουσας ικανότητάς του και κατ' επέκταση μπορεί να συνδράμει στη λήψη πολιτικών αποφάσεων και στην ανάληψη δράσεων. Για παράδειγμα, η χάραξη θεσμικών γραμμών (πχ. αιγιαλός) σε μία συγκεκριμένη περιοχή παρέχει εποπτεία σε τυχούσες υπερβάσεις στη δόμηση τουριστικών καταλυμάτων ή εγκαταστάσεων.

Περαιτέρω, η χωρική απεικόνιση των τουριστικών υποδομών και αξιοθέατων, των χρήσεων γης και θάλασσας, των κύριων τομέων παραγωγής και των τομέων αριστείας σε ένα κοινό γεωγραφικό υπόβαθρο ενός προορισμού αποτελεί εργαλείο εντοπισμού και πρόβλεψης

πίεσεων, καθιστά εφικτό τον καθορισμό ζωνών τουριστικής ανάπτυξης και την χωρική οργάνωση των προορισμών βάσει του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των περιφερειών.

Σύμφωνα με τον Αβδημιώτη, τα κριτήρια χωρικού σχεδιασμού επιμερίζονται σε τυπικά (τουριστικά, γεωγραφικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά) και συμπληρωματικά (οικονομικά, επιχειρηματικά, καινοτομία) κριτήρια. Συγκεκριμένα τα τυπικά κριτήρια αφορούν την αποτύπωση του είδους και της έντασης της τουριστικής δραστηριότητας, τα γεωμορφολογικά κριτήρια και τα κριτήρια ευαισθησίας πολιτισμικών και περιβαλλοντικών πόρων του προορισμού. Τα συμπληρωματικά κριτήρια προκύπτουν από την εφαρμογή της στρατηγικής ευφυούς εξειδίκευσης και αναλύονται ως εξής:

- Χαρτογράφηση οικονομικών δραστηριοτήτων
- Υφιστάμενο επιχειρηματικό περιβάλλον και υποδομές
- Κεφάλαιο γνώσης – Ικανότητα καινοτομίας
- Υφιστάμενες Επενδύσεις
- Δίκτυο Συνεργειών
- Πολιτικές χρηματοδότησης

Βάσει όλων των ανωτέρω, καταρτίστηκε για την Ελλάδα το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, το οποίο συμπληρώνεται και εξειδικεύεται για συγκεκριμένους τομείς της εθνικής οικονομίας με τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (πχ. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού (ΦΕΚ 1138 Β/11.06.2009)). Τα επιμέρους ειδικά τοπικά χαρακτηριστικά κατέδειξαν την σημασία της κλίμακας στον χωροταξικό σχεδιασμό και οδήγησαν στην κατάρτιση των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και σε ακόμα μικρότερη κλίμακα στον χωροταξικό σχεδιασμό κατώτερου της περιφέρειας επιπέδου (ειδικές περιοχές, ζώνες οικιστικού ελέγχου).

Αναγνωρίζοντας την ανάγκη για αναθεώρηση των ανωτέρω σχεδίων λόγω παλαιότητας, αλλά και για να ενσωματωθούν στοιχεία της σύγχρονης θεώρησης και μεθοδολογίας για τον τουρισμό ανατέθηκε η μελέτη για το νέο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο (ΕΠΧ) για τον Τουρισμό και η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του.

Η ανωτέρω ανάλυση έγινε προκειμένου να διερευνηθούν οι δυνατότητες εφαρμογής στοιχείων της μεθοδολογίας του μοντέλου του «Ευφυώς Εξειδικευμένου Τουρισμού» στην δημιουργία ενός νέου βιώσιμου τουριστικού προϊόντος. Για το σκοπό αυτό

χρησιμοποιήθηκαν τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών, ως το πιο διαδεδομένο εργαλείο χωρικής ανάλυσης που αναλύονται στην επόμενη ενότητα.

1.2.3 Η συμβολή του βασικού εργαλείου χωρικής οργάνωσης στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

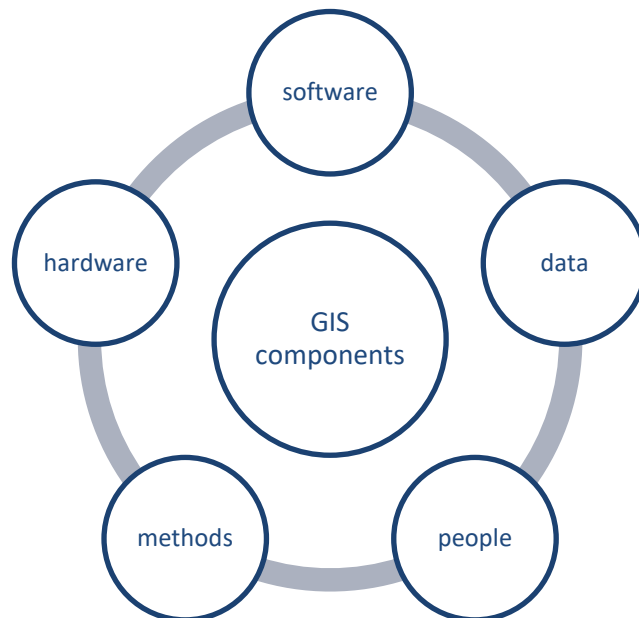
Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί μια πολιτική επιλογή με στόχο την αντιμετώπιση των αυξανόμενων προκλήσεων παγκοσμίως. Ο σχεδιασμός της αποτελεί μια πολυσύνθετη διαδικασία που απαιτεί, μεταξύ άλλων, την θέσπιση συστήματος δεικτών παρακολούθησης και την υποστήριξη από διάφορα εργαλεία προκειμένου να ληφθούν οι σωστές αποφάσεις.

Στην κατεύθυνση αυτή λειτουργούν και τα Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών (Γ.Σ.Π./G.I.S.) τα οποία είναι πληροφοριακά συστήματα (Information Systems) που παρέχουν την δυνατότητα συλλογής, διαχείρισης, αποθήκευσης, επεξεργασίας, ανάλυσης και οπτικοποίησης σε ψηφιακό περιβάλλον, των δεδομένων που σχετίζονται με τον χώρο (spatial data) και συσχετίζονται με μια σειρά από περιγραφικά δεδομένα (κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά κοκ). Στα Γ.Σ.Π. μπορούν να ενσωματωθούν και δεδομένα των δεικτών παρακολούθησης προκειμένου να υπάρχει εποπτεία της χωροχρονικής εξέλιξής τους. Στην παρακάτω εικόνα παρουσιάζεται το πλαίσιο και η διαδικασία λειτουργίας ενός Συστήματος Γεωγραφικών Πληροφοριών, ως ένα εργαλείο λήψης αποφάσεων, όπου σημαντικότερο στοιχείο αποτελεί η δέσμευση των ενδιαφερόμενων μερών για ενέργειες προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Εικόνα 3: Η συμβολή των GIS στην βιώσιμη ανάπτυξη (Πηγή: esri, sustainability 2018)

Τα στοιχεία που αποτελούν ένα G.I.S. παρουσιάζονται επιγραμματικά στην παρακάτω εικόνα. Πρόκειται για τα βασικά συστατικά στοιχεία κάθε συστήματος (hardware, software, δεδομένα και μέθοδοι ανάλυσης και επεξεργασίας τους μέσω της αλληλεπίδρασης με τους χρήστες), με τη διαφορά ότι στα δεδομένα του εν λόγω συστήματος υφίσταται η γεωγραφική διάσταση.

Εικόνα 4: Βασικά στοιχεία από τα οποία αποτελείται ένα Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών

Στην αγορά διακινούνται διάφορα πακέτα GIS είτε ελεύθερου, είτε εμπορικού λογισμικού που λειτουργούν σε διάφορα λειτουργικά συστήματα και παρέχουν πλατφόρμες για διαδικασίες χωρικής ανάλυσης, διαχείρισης δεδομένων, απεικόνισης και διάχυσης των πληροφοριών. Παράδειγμα πακέτου λογισμικού ανοιχτού κώδικα αποτελεί το Quantum GIS (QGIS), το οποίο διακινείται ελεύθερα υπό το καθεστώς Άδειας Ελεύθερης Τεκμηρίωσης (GNU General Public License). Παράδειγμα μιας ολοκληρωμένης συλλογής από προϊόντα εμπορικού λογισμικού GIS αποτελεί το ArcGIS της εταιρίας esri.

Επιδίωξη της παρούσης διπλωματικής εργασίας ήταν, μεταξύ άλλων, και η χρήση των ΓΣΠ ως εργαλείο λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού μιας εναλλακτικής τουριστικής διαδρομής και παρουσίασής της. Για τους σκοπούς αυτούς χρησιμοποιήθηκαν τμήματα του ελεύθερου (QGIS) και του εμπορικού λογισμικού (ArcGIS Online και ArcGIS StoryMaps) της esri.

1.2.4 Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών και σχεδιασμός εναλλακτικών τουριστικών διαδρομών

Ο σχεδιασμός “εναλλακτικών” τουριστικών διαδρομών και η προώθηση αυτών με γνώμονα την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη αποτελεί βασική επιδίωξη των προορισμών. Σήμερα, με την βοήθεια των επιστημονικών εργαλείων που παρέχονται από τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών, είναι πλέον δυνατός ο αποτελεσματικός και ευέλικτος σχεδιασμός διαδρομών τουριστικού ενδιαφέροντος. Επιπλέον, ο συνδυασμός των επιστημονικών εργαλείων των Γεωγραφικών Πληροφοριακών Συστημάτων με τις τρέχουσες τεχνολογίες του διαδικτύου που αφορούν στον διαμοιρασμό και στην διάχυσή της χωρικής Πληροφορίας στο ευρύ κοινό, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την παράλληλη παρουσίαση πολλαπλών Εναλλακτικών Τουριστικών διαδρομών, με άρτιο επικοινωνιακά, τρόπο.

1.3 Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

1.3.1 Εισαγωγή

Η αμφισβήτηση του προτύπου της μαζικής τουριστικής ανάπτυξης τόσο από τους τουρίστες όσο και από τους κατοίκους των προορισμών, η ευαισθητοποίηση αναφορικά με την περιβαλλοντική προστασία και τον σεβασμό στις τοπικές ιδιαιτερότητες, η αλλαγή των κινήτρων για ταξίδια και η αναζήτηση του εναλλακτικού σε συνδυασμό με τις νέες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικράτησαν μετά το 1970 (πχ. αύξηση εισοδημάτων και ελεύθερου χρόνου, βελτίωση υποδομών και δικτύων), είναι ορισμένες από τις αιτίες που οδήγησαν στην ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ως αποτέλεσμα, μετά το 1980 εμφανίστηκαν νέα, διαφοροποιημένα σε σχέση με τα υφιστάμενα οργανωμένα «πακέτα» διακοπών, τουριστικά προϊόντα που εστίαζαν σε διαφορετικές θεματικές όπως το περιβάλλον, την παράδοση, τον πολιτισμό, την περιπέτεια, την υγεία, την επιμόρφωση κ.ο.κ.. Ο κατάλογος των θεματικών αυξανόταν διαρκώς προκειμένου ο τουριστικός τομέας να ανταποκριθεί στην διαρκή τάση για εξειδίκευση της ζήτησης, βάσει των ειδικών κινήτρων των τουριστών, και πλέον στην τουριστική βιβλιογραφία απαντώνται πολυάριθμες λίστες Ειδικών και Εναλλακτικών μορφών τουρισμού που αντιστοιχούν στα εν λόγω προϊόντα (πχ. Αγροτουρισμός, Θρησκευτικός, Εκπαιδευτικός Πολιτισμικός, Ιαματικός, Αθλητικός Τουρισμός κ.ο.κ.).

Βάσει του περιεχομένου και εξαιτίας της πιο «υπεύθυνης» φιλοσοφίας των εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων και των καταναλωτών τους, αλλά και της δημιουργικής αλληλεπίδρασης των τελευταίων με τις τοπικές κοινωνίες των προορισμών είναι εύλογος ο

ισχυρισμός ότι οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι αλληλένδετες με το πρότυπο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η κατανάλωση εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων συντελεί στην καλύτερη κατανόηση του συγκεκριμένου προτύπου ανάπτυξης εκπαιδώντας ουσιαστικά τον νέο αυτό τύπο τουριστών. Σύμφωνα δε με τους Τσάρτα, Κοκκώση και Γκρίμπα η χρήση των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης αποτελεί κυρίαρχη παράμετρο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης (Κοκκώσης, Τσάρτας, Γκρίμπα, 2011). Ωστόσο, σύμφωνα με τους Τσάρτα και Κοκκώση, καθετί εναλλακτικό δεν είναι απαραίτητα και αναπτυξιακά βιώσιμο, οπότε απαιτείται προσπάθεια λειτουργικής διασύνδεσης των εναλλακτικών μορφών μεταξύ τους, ώστε να αποτελέσουν ένα δυναμικό και συγκροτημένο τουριστικό προϊόν με βιώσιμα χαρακτηριστικά (Τσάρτας, Κοκκώσης, 2001).

1.3.2 Βασικές έννοιες

Προκειμένου να αποδειχθεί περαιτέρω ο ισχυρισμός περί αλληλένδετης σχέσης μεταξύ βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού παρατίθενται οι αντίστοιχοι ορισμοί των τελευταίων που απαντώνται σε σχετικές νομοθεσίες και βιβλιογραφία.

Σύμφωνα με το νέο νόμο που εκδόθηκε περί ειδικού και θεματικού τουρισμού ο θεματικός τουρισμός ορίζεται ως *«οι ειδικές μορφές τουρισμού αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης, που προσελκύνουν επισκέπτες-τουρίστες, με ειδικά ενδιαφέροντα οι οποίοι θέλουν να βιώσουν αυθεντικές εμπειρίες και, με σεβασμό στο περιβάλλον, ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση των επισκεπτών-τουριστών με το φυσικό περιβάλλον, τον ανθρώπινο παράγοντα, τις περιφέρειες και τους δήμους, προωθούν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη στις τοπικές κοινωνίες και αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία του κάθε τόπου.» [άρθρο 3 του Ν. 4582/2018 (ΦΕΚ 208/Α'/11.12.2018)].*

Οι Τσάρτας και Κοκκώσης ορίζουν τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού ως εξής: *«οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού και κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής στις τουριστικές περιοχές που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των τουριστών της κάθε ειδικής μορφής. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών και χαρακτηρίζονται επίσης από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου ειδικού κινήτρου στη ζήτηση το οποίο συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα. Στις εναλλακτικές μορφές, οι τουρίστες επιλέγουν συχνά ένα τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου*

τουρισμού. Επιπλέον και στις εναλλακτικές μορφές καταγράφεται **η ανάπτυξη μιας ειδικής υποδομής που εξυπηρετεί τους συγκεκριμένους τουρίστες. Τέλος, κοινός παρονομαστής στη ζήτηση όσο και στην προσφορά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού αποτελεί ο σεβασμός της τοπικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής δομής»** (Τσάρτας, Κοκκώσης, 2001).

Σύμφωνα με τα υπογραμμισμένα στοιχεία και με όσα αναλύθηκαν σε προηγούμενες ενότητες αποδεικνύεται ο ισχυρισμός περί αλληλένδετης σχέσης μεταξύ βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, καθώς ο σχεδιασμός των προϊόντων τους βασίζεται στο σεβασμό του περιβάλλοντος, της τοπικής οικονομίας, κοινωνίας και πολιτισμού.

Επιμέρους στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να αποδείξει ότι την ειδική τουριστική υποδομή, που αναφέρουν στον ορισμό τους οι Τσάρτας και Κοκκώσης, στον τομέα του Εκπαιδευτικού/Επιστημονικού τουρισμού μπορούν να αποτελέσουν τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, καθώς καλύπτουν πληθώρα επιστημονικών πεδίων, άρα μπορούν να δημιουργήσουν πολλαπλά κίνητρα θεματικών εκπαίδευσης. Πλέον αυτού τα Πανεπιστήμια απαρτίζονται από νέες ομάδες-στόχους (πχ. φοιτητές, ακαδημαϊκό και διοικητικό προσωπικό κοκ) και διαθέτουν μηχανισμούς διευκόλυνσης και ελαχιστοποίησης του κόστους των μετακινήσεων των εν λόγω ομάδων μέσω των αντίστοιχων ευρωπαϊκών προγραμμάτων ανταλλαγής.

Για το λόγο αυτό στις επόμενες ενότητες επιλέγεται και αναλύεται περαιτέρω ο εκπαιδευτικός/επιστημονικός τουρισμός, από όλες τις καταγεγραμμένες ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, και παρουσιάζεται ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι δυνατότητες χρηματοδότησης και προβολής σχετικών πρωτοβουλιών που έχουν αναπτύξει συγκεκριμένα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα.

1.3.3 Η περίπτωση του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού

Η συνεχής εξειδίκευση της τουριστικής ζήτησης σε συνδυασμό με την ανάπτυξη νέων τύπων τουριστικών προϊόντων, πολλά από τα οποία συνδυάζουν τουρισμό εκπαίδευσης και ελεύθερου χρόνου οδήγησαν στην δημιουργία της συγκεκριμένης κατηγορίας ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού.

Ωστόσο η έννοια του εκπαιδευτικού τουρισμού γεννήθηκε πολύ πριν το 1980 που άρχισαν να αναπτύσσονται οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Σύμφωνα με τον Townner, το ταξίδι με κίνητρο την εκπαίδευση αποτελούσε ιστορικά αποκλειστικό προνόμιο της ευρωπαϊκής αριστοκρατικής τάξης, με το Grand Tour να αποτελεί ένα δημοφιλή μηχανισμό των οικονομικά ευκατάστατων Άγγλων (αρχικά) να εμπλουτίσουν και να ολοκληρώσουν τις

σπουδές τους κατά τον 17ο και 18ο αιώνα (Towner, 1985). Σύμφωνα δε με τον Brodsky-Porges, ο οποίος ανέλυσε τις πρώιμες φιλοσοφίες που θεωρούν το ταξίδι ως ένα μηχανισμό εκπαίδευσης, το Grand Tour τελικά εξελίχθηκε σε αυτό που είναι σήμερα γνωστό ως Τουρισμός (Brodsky-Porges, 1981).

Με την έλευση του εικοστού αιώνα διευρύνθηκαν τα δικαιώματα στην εκπαίδευση και αυξήθηκαν τα ταξίδια εκπαιδευτικού χαρακτήρα, εγχώρια και διεθνή, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω αντίστοιχων κονδυλίων στα τέλη του.

Έτσι, ως *«εκπαιδευτικός τουρισμός ορίζεται η ειδική μορφή τουρισμού που συνδυάζει την εκπαίδευση με την αναψυχή, στο πλαίσιο της οποίας οι επισκέπτες - τουρίστες είτε ατομικά είτε συνοδευόμενοι από εκπαιδευτικούς ή συγγενείς ή φίλους, επιλέγουν τουριστικούς προορισμούς με βάση τα παρεχόμενα εκεί εκπαιδευτικά προγράμματα και συνδυάζουν τις διακοπές τους στους προορισμούς αυτούς με τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές, πολιτιστικές και εθελοντικές δράσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα κάθε κύκλου σπουδών οποιουδήποτε επιπέδου, όπως **εκπαιδευτικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο εκπαιδευτικών ευρωπαϊκών ή διεθνών προγραμμάτων σε συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα και φορείς της ημεδαπής ή της αλλοδαπής κατά τη διάρκεια του έτους, τουριστικά εκπαιδευτικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, προγράμματα μετεκπαίδευσης, επαγγελματικής τουριστικής πρακτικής άσκησης, επισκέψεις σε ερευνητικές και εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις, σε τουριστικούς προορισμούς και προγράμματα εκμάθησης ξένων γλωσσών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.**» [άρθρο 19 του Ν.4582/2018 (ΦΕΚ 208/Α'/11.12.2018)].*

Σύμφωνα με τους Κοκκώση, Τσάρτα και Γκρίμπα στόχος του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού είναι η συγκρότηση και η ανάδειξη δραστηριοτήτων και υποδομών, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν πεδίο εκπαιδευτικού ή επιστημονικού ενδιαφέροντος για τουρίστες με αυτά τα κίνητρα.

Οι εν λόγω δραστηριότητες μπορεί να είναι κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα συγκεκριμένης θεματικής, τα οποία βέλτιστα εμπλουτίζονται σε συνδυασμό με ειδικές υπηρεσίες σε θέματα περιήγησης σε μέρη με αξιόλογο πολιτιστικό και φυσικό ενδιαφέρον.

Οι ίδιοι σημειώνουν ότι την οργάνωση/διαχείριση και ομαλή διεξαγωγή των σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατάρτισης/επιμόρφωσης/εξειδίκευσης δύνανται να αναλαμβάνουν τα Πανεπιστήμια και επισημαίνουν την συνεισφορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία ενισχύει πληθώρα εκπαιδευτικών προγραμμάτων και ανταλλαγών.

Τα συγκεκριμένα προγράμματα πλεονεκτούν καθώς δεν υπάρχει χρονικός περιορισμός, ενώ συνήθως λειτουργούν εκτός της υψηλής ζήτησης κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου, καθώς τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα βρίσκονται εκτός λειτουργίας. Επίσης

απευθύνονται σε τουρίστες υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης με βασικό κίνητρο την δια βίου μάθηση σε μεγάλο θεματικό εύρος, αλλά και με παράλληλο ενδιαφέρον για το περιβάλλον, τον πολιτισμό, την τοπική κοινωνία των προορισμών που επισκέπτονται. Η μερική χρηματοδότηση της μετακίνησης από κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιουργεί μεγαλύτερο διαθέσιμο οικονομικό αποθεματικό για δαπάνες στον προορισμό και ιδιαίτερα στις τοπικές επιχειρήσεις υψηλής ποιότητας. (Κοκκώσης, Τσάρτας, Γκρίμπα, 2011).

Κατόπιν των ανωτέρω είναι φανερό ότι ένα Πανεπιστημιακό Ίδρυμα μπορεί να λειτουργήσει ως οργανωτής συγκεκριμένων προγραμμάτων για ομάδες-στόχους που ανήκουν στην ευρύτερη Ακαδημαϊκή κοινότητα, καθώς διαθέτει ευρύ επιστημονικό πεδίο, άρα μπορεί να καλύψει ειδικά κίνητρα διαφορετικής θεματολογίας. Σε συνδυασμό με την απαραίτητη τεχνογνωσία που αναπτύσσεται σταδιακά με την υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων και τις κατάλληλες συνεργασίες με τα τοπικά ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να ωφεληθούν τόσο οι συμμετέχοντες στα προγράμματα, όσο και τα Πανεπιστήμια και η τοπική κοινωνία των προορισμών.

1.4 Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως θεσμός, αλλά και η Ευρώπη ως τουριστικός προορισμός πλήγηκε την τελευταία δεκαετία από την χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία αποκάλυψε τις διαρθρωτικές αδυναμίες της Ε.Ε.. Η ταυτόχρονη αύξηση των παγκόσμιων προκλήσεων κινητοποίησε την Ε.Ε. να θεσπίσει τη στρατηγική της για τομείς αιχμής όπως η ανάπτυξη και η απασχόληση, δημιουργώντας την «Ευρώπη 2020». Με κυρίαρχες προτεραιότητες την έξυπνη, αειφόρο και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη η εν λόγω στρατηγική προωθεί αντίστοιχες πρωτοβουλίες σε κάθε αναπτυξιακό τομέα. Η δια βίου μάθηση μέσω της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού και η έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς αποτελούν ορισμένες από τις πρωτοβουλίες της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», ενώ αντίστοιχες πρωτοβουλίες στον τομέα του τουρισμού, επιχειρούνται προκειμένου η Ευρώπη να διατηρήσει τη θέση της ως κορυφαίος τουριστικός προορισμός παγκοσμίως, και επιπλέον να εδραιώσει την εικόνα και της προβολή της Ε.Ε. ως ένα σύνολο βιώσιμων και ποιοτικών προορισμών.

1.4.1 Η στρατηγική ανάπτυξης «Ευρώπη 2020»

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» (COM2010/2020) η «Ευρώπη 2020» αποτελεί τη στρατηγική της Ε.Ε. για την ανάπτυξη και την απασχόληση για την τρέχουσα

δεκαετία. Δίνει έμφαση στην έξυπνη, αειφόρο και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη ως μέσο αντιμετώπισης των προβλημάτων της ευρωπαϊκής οικονομίας, βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητάς της και ενίσχυσης μιας βιώσιμης κοινωνικής οικονομίας της αγοράς.

Οι τρεις προτεραιότητες της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» αναλύονται ως εξής:

- Έξυπνη ανάπτυξη: αφορά στην ανάπτυξη μιας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση και την καινοτομία.
- Βιώσιμη ανάπτυξη: αφορά στην προώθηση μιας πιο αποτελεσματικής στη χρησιμοποίηση των πόρων, πιο «πράσινης» και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας.
- Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς: αφορά στην ενίσχυση μιας οικονομίας με υψηλό ποσοστό απασχόλησης για όλους που εξασφαλίζει οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Προκειμένου να επιτευχθεί πρόοδος στις αντίστοιχες προτεραιότητες προτάθηκε σειρά πρωτοβουλιών και μέτρων, για κάθε μία από αυτές. Ένα από τα μέτρα που προτάθηκε στα πλαίσια της πρωτοβουλίας «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας» είναι η παροχή δυνατοτήτων στους πολίτες, μεταξύ άλλων και η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, για την δια βίου μάθηση και ανάπτυξη δεξιοτήτων, με σκοπό την αύξηση της συμμετοχής και την καλύτερη αντιστοίχιση προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας.

1.4.2 Αναπτυξιακή στρατηγική της ΕΕ για τον τουρισμό

Με δεδομένη τη σημασία του τουρισμού για την οικονομία της Ε.Ε. και προκειμένου η Ευρώπη να διατηρήσει τον τίτλο της ως ο κορυφαίος τουριστικός προορισμός παγκοσμίως, η Ένωση οφείλει να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει καταρτίζοντας την αντίστοιχη στρατηγική για τον τομέα του τουρισμού. Οι εν λόγω προκλήσεις συνοψίζονται στον διεθνή ανταγωνισμό σε σχέση με άλλους προορισμούς και στην απαραίτητη προσαρμογή των ευρωπαϊκών τουριστικών προϊόντων και υποδομών στις δημογραφικές εξελίξεις (τουρισμός τρίτης ηλικίας/προσβάσιμος τουρισμός), στις περιβαλλοντικές απαιτήσεις (αειφόρος τουρισμός) και στις νέες τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ευφυής τουρισμός).

Έτσι, σε συμφωνία με τη στρατηγική ανάπτυξης «Ευρώπη 2020», το θεματολόγιο δράσης σε επίπεδο Ε.Ε. για τον τουρισμό, το οποίο καθορίζεται στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Η Ευρώπη, ο πρώτος τουριστικός προορισμός στον κόσμο - ένα νέο πλαίσιο πολιτικής για τον ευρωπαϊκό τουρισμό» (COM 2010/ 352 - 30.6.2010) επικεντρώνεται σε 4 προτεραιότητες:

1) Ανταγωνιστικότητα του ευρωπαϊκού τουρισμού, μέσω:

- της ενίσχυσης της καινοτομίας και της προσαρμογής του στις εξελίξεις στον τομέα της τεχνολογίας των πληροφοριών και των επικοινωνιών
- της βελτίωσης των επαγγελματικών αρμοδιοτήτων στον τομέα, μέσω της προώθησης των ευκαιριών που προσφέρουν διάφορα προγράμματα της ΕΕ, όπως στους τομείς της διά βίου μάθησης με το πρόγραμμα Erasmus+ ή το πρόγραμμα COSME για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις
- της αντιμετώπισης της εποχικότητας της ζήτησης μέσω, μεταξύ άλλων, της ενθάρρυνσης των οικειοθελών ανταλλαγών τουριστών μεταξύ των χωρών της ΕΕ, ειδικότερα κατά τη διάρκεια της χαμηλής τουριστικής περιόδου
- της προώθησης της διαφοροποίησης των τουριστικών υπηρεσιών, ιδίως με την εστίαση στην κοινή κληρονομιά της ΕΕ και την προώθησή της, καθώς και με την ενσωμάτωση της «φυσικής» κληρονομιάς στις στρατηγικές τουρισμού
- της εδραίωσης των κοινωνικο-οικονομικών δεδομένων για τον τουρισμό σε επίπεδο ΕΕ.

2) **Ανάπτυξη βιώσιμου, υπεύθυνου και ποιοτικού τουρισμού, μέσω:**

- της ανάπτυξης και της παρακολούθησης ενός συνόλου δεικτών για τη βιώσιμη διαχείριση των προορισμών (με απώτερο στόχο την ανάπτυξη ενός σήματος για την πιστοποίηση και την προώθηση βιώσιμων τουριστικών προορισμών)
- της διοργάνωσης εκστρατειών ευαισθητοποίησης για την καλύτερη πληροφόρηση των τουριστών σχετικά με τους προορισμούς
- της διερεύνησης των δυνατοτήτων που μπορεί να προσφέρει ένα σήμα «Τουρισμός ποιότητας», με στόχο την ανταμοιβή των βελτιώσεων που αυξάνουν την ασφάλεια και την εμπιστοσύνη του καταναλωτή
- της διευκόλυνσης της αναγνώρισης των κινδύνων της κλιματικής αλλαγής, ώστε να προστατεύεται η ευρωπαϊκή τουριστική βιομηχανία από τις λανθασμένες επενδύσεις, και της ενθάρρυνσης της βιομηχανίας να διερευνά εναλλακτικές τουριστικές υπηρεσίες
- της πρότασης χάρτη βιώσιμου και υπεύθυνου τουρισμού
- της πρότασης στρατηγικής για βιώσιμο παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό
- της ανάπτυξης ή της ενίσχυσης της συνεργασίας της ΕΕ με τις αναδυόμενες οικονομίες και τις χώρες της Μεσογείου για την προώθηση προτύπων βιώσιμης και υπεύθυνης τουριστικής ανάπτυξης και την ανταλλαγή των βέλτιστων πρακτικών.

3) **Εδραίωση της εικόνας και της προβολής της ΕΕ ως συνόλου βιώσιμων και ποιοτικών προορισμών, μέσω:**

- της στήριξης της δημιουργίας ενός «σήματος της Ευρώπης» σε στενή συνεργασία με τις χώρες της ΕΕ,
- της προώθησης της Ευρώπης ως βιώσιμου και ποιοτικού τουριστικού προορισμού μέσω του δικτυακού τόπου «visiteurope.com» στις εκθέσεις μεγάλης κλίμακας με αντικείμενο τον τουρισμό, καθώς και με πρωτοβουλίες όπως οι ευρωπαϊκές ημέρες τουρισμού και το ευρωπαϊκό φόρουμ για τον τουρισμό

4) **Μεγιστοποίηση του δυναμικού των πολιτικών και της χρηματοδότησης της ΕΕ για την ανάπτυξη του τουρισμού, μέσω:**

- της καλύτερης ενσωμάτωσης και του συντονισμού του τουρισμού με άλλες πολιτικές της ΕΕ, όπως των μεταφορών, του ανταγωνισμού, της φορολογίας, της προστασίας των καταναλωτών, του περιβάλλοντος, της απασχόλησης, της κατάρτισης και των διαρθρωτικών ταμείων, όλες εκ των οποίων έχουν άμεσο ή έμμεσο αντίκτυπο στον τουρισμό·
- της προώθησης και της κινητοποίησης προγραμμάτων της ΕΕ για τον τουρισμό, όπως του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης, και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας.

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω, είναι φανερό ότι η στρατηγική της Ε.Ε. για τον τουρισμό ενθαρρύνει και χρηματοδοτεί την δημιουργία νέων εναλλακτικών προϊόντων που θα συμβαδίζουν με την βιώσιμη ανάπτυξη των ευρωπαϊκών προορισμών με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας και ευνοεί την κινητικότητα του ανθρώπινου δυναμικού της με γνώμονα την δια βίου μάθηση.

1.4.3 Χρηματοδοτικά Προγράμματα της ΕΕ – Το Erasmus+

Σε αυτήν την κατεύθυνση δημιουργήθηκε το νέο πρόγραμμα της Ε.Ε. για την καταπολέμηση της ανεργίας μέσω της βελτίωσης των δυνατοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και την δια βίου μάθηση των εργαζομένων. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών που αποτελεί την Εθνική Μονάδα Συντονισμού, το Erasmus+ είναι το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό, που στοχεύει στην ενίσχυση των δεξιοτήτων και της απασχόλησης, καθώς και στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και νεολαίας, σε όλους τους τομείς της Δια Βίου Μάθησης (Ανώτατη Εκπαίδευση, Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση, Εκπαίδευση Ενηλίκων, Σχολική Εκπαίδευση, δραστηριότητες νεολαίας, κτλ). Το

πρόγραμμα Erasmus+ δομείται σε τρεις βασικές δράσεις για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη νεολαία οι οποίες είναι:

- 1) η κινητικότητα των ατόμων,
- 2) η συνεργασία για την καινοτομία και την ανταλλαγή καλών πρακτικών,
- 3) η ενίσχυση σε θέματα μεταρρυθμίσεων πολιτικής.

Οι επιμέρους δράσεις του προγράμματος Erasmus+ που αφορούν το τομέα της Ανώτατης Εκπαίδευσης, όπως η Διεθνής Κινητικότητα, οι Στρατηγικές Συμπράξεις καθώς και οι Κεντρικές Δράσεις (Capacity Building, Knowledge Alliances, European Universities, Jean Monnet και Erasmus Mundus Joint Master Degrees) απευθύνονται σε όλα τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας (φοιτητές και ερευνητές όλων των βαθμίδων, μέλη ΔΕΠ, ΕΔΙΠ, ΕΤΕΠ, διοικητικό, τεχνικό και βοηθητικό προσωπικό) και συντονίζονται από τα Γραφεία Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων των επιμέρους ιδρυμάτων.

Όλοι οι ανωτέρω αποτελούν δυνητικά μια ομάδα-στόχο, η οποία με την υποστήριξη της ΕΕ μπορεί να μετακινηθεί και να καταναλώσει νέα βιώσιμα θεματικά τουριστικά προϊόντα, τα οποία δύνανται να διαμορφώσουν άλλα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, με γνώμονα τη δια βίου μάθηση.

1.4.4 Οργανωμένες εβδομάδες επιμόρφωσης προσωπικού ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων

Στα πλαίσια της παρούσης διπλωματικής εργασίας επιλέχθηκαν ως μελέτη περίπτωσης οι **οργανωμένες εβδομάδες επιμόρφωσης του διοικητικού, τεχνικού και βοηθητικού προσωπικού των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων** με την υποστήριξη του προγράμματος Erasmus+.

Η συγκεκριμένη ομάδα-στόχος παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα καθώς αφορά ενήλικες πανεπιστημιακούς υπαλλήλους με ειδικά θεματικά ενδιαφέροντα, μεσαίο εισόδημα, αυξημένη επιθυμία για μετακίνηση και πραγματοποίηση της μετακίνησης εκτός τουριστικής περιόδου. Τα κίνητρα των υπαλλήλων συνοψίζονται:

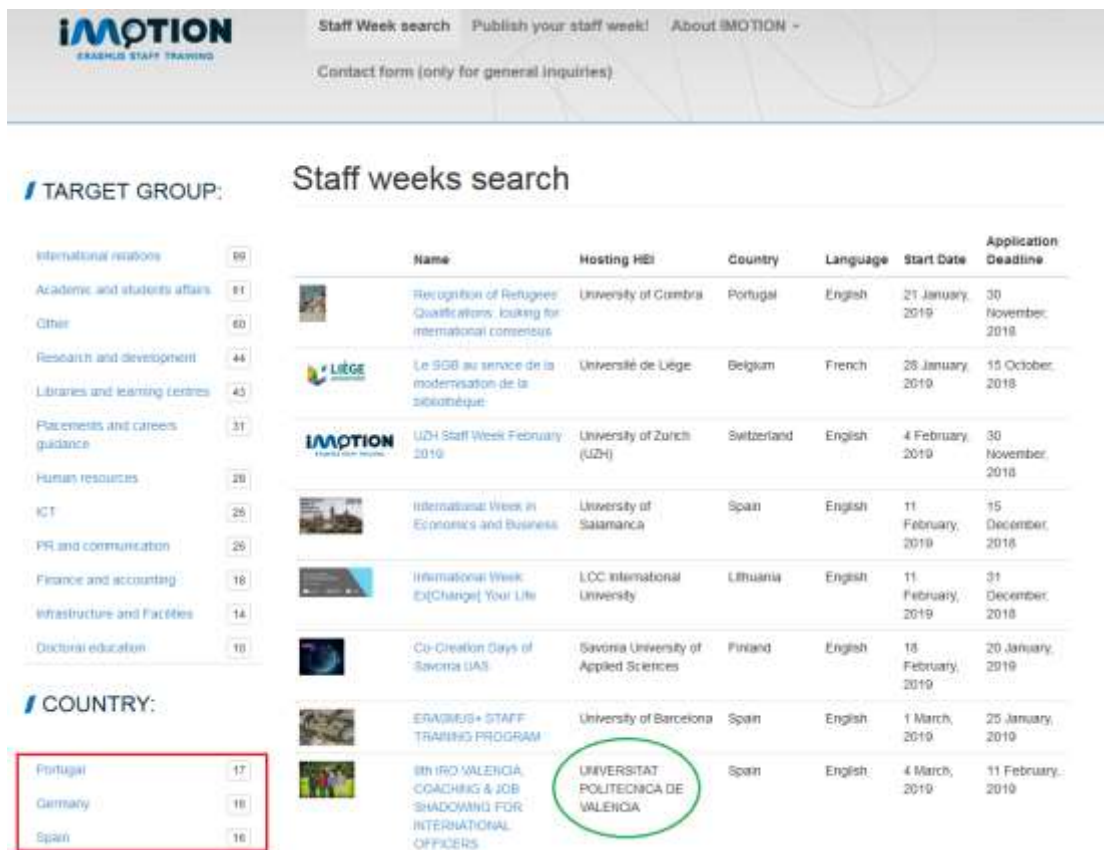
- στην θέλησή τους για δια βίου μάθηση και κατάρτιση, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της μεταφοράς τεχνογνωσίας και υιοθέτησης καλών πρακτικών που εφαρμόζονται σε άλλα ακαδημαϊκά ιδρύματα
- στην καλύτερη βαθμολογία που λαμβάνουν, καθώς η συμμετοχή σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα αξιολογείται θετικά
- στην επιθυμία τους για ταξίδι, το οποίο είναι πιο εφικτό οικονομικά λόγω της επιδοτούμενης μετακίνησης
- στην εκπαιδευτική άδεια που τους δίνεται κατά τη διάρκεια της μετακίνησης.

Οι οργανωμένες εβδομάδες επιμόρφωσης διεξάγονται εκτός υψηλής τουριστικής περιόδου καθώς αυτή συμπίπτει με την περίοδο θερινών διακοπών κατά την οποία τα Πανεπιστήμια δεν λειτουργούν.

Τα Γραφεία Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων που αξιολογούν τις αιτήσεις για μετακίνηση, προτιμούν ως επιλέξιμες δαπάνες τις οργανωμένες εβδομάδες επιμόρφωσης, έναντι των αυτόνομων μετακινήσεων των υπαλλήλων, καθώς η αποδεδειγμένη κατάρτιση μέσω μιας εβδομάδας επιμόρφωσης αποφέρει περισσότερα οφέλη για το ίδρυμα αποστολής. Επίσης, τα ιδρύματα αποστολής ανεβαίνουν στις διεθνείς λίστες κατάταξης εάν αποδεδειγμένα ευνοούν τις μετακινήσεις του προσωπικού τους.

Συγκεκριμένα ευρωπαϊκά ακαδημαϊκά ιδρύματα έχουν αρχίσει να διοργανώνουν τις εν λόγω εβδομάδες επιμόρφωσης με συγκεκριμένες θεματικές, που συνδυάζουν τη μεταφορά τεχνογνωσίας από τις αντίστοιχες υπηρεσίες του ιδρύματος υποδοχής, αλλά και τη γνωριμία με τους προορισμούς έδρας τους.

Την συγκέντρωση και προβολή των εν λόγω δραστηριοτήτων των πανεπιστημίων και την υποβοήθηση του προσωπικού στην επιλογή του σχετικού με τα ενδιαφέροντά του πρόγραμμα επιχειρεί η διαδικτυακή πλατφόρμα iMOTION staffmobility (<http://staffmobility.eu/>). Η εν λόγω πλατφόρμα αποτελεί το βασικό παραδοτέο του συγχρηματοδοτούμενου προγράμματος “Integration and Promotion of Staff Training Courses at Universities across Europe (iMOTION)” μετά το πέρας του οποίου εξακολουθεί να βρίσκεται σε λειτουργία από το Network of Universities from the Capitals of Europe (UNICA).

Εικόνα 5: Στιγμιότυπο της ηλεκτρονικής πλατφόρμας iMOTION προβολής εβδομάδων επιμόρφωσης προσωπικού (Πηγή: iMOTION Erasmus Staff Training Data Base, 2019)

Με μια προσεκτική παρατήρηση της παραπάνω εικόνας (κόκκινο πλαίσιο), αλλά και από την συστηματική παρακολούθηση της πλατφόρμας iMOTION διαπιστώνεται ότι πρώτες χώρες στη σειρά κατάταξης για διοργάνωση εβδομάδων επιμόρφωσης είναι η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Γερμανία. Συγκεκριμένα, στην παρούσα χρονική περίοδο (ακαδημαϊκό έτος 2018-2019) η Πορτογαλία διοργανώνει 17 εβδομάδες επιμόρφωσης, η Ισπανία και η Γερμανία έχουν από 16 συμμετοχές, ενώ η Ελλάδα διοργανώνει μόνο 4 εβδομάδες επιμόρφωσης. Περαιτέρω, από την αρχή λειτουργίας της πλατφόρμας η Ισπανία έρχεται πρώτη στη σειρά κατάταξης, έχοντας διοργανώσει 114 εβδομάδες επιμόρφωσης με δεύτερη χώρα την Πορτογαλία με 80, ενώ η Ελλάδα έχει διοργανώσει 24 εβδομάδες επιμόρφωσης με ιδρύματα από όλη τη χώρα.

Από τα παραπάνω, είναι φανερό ότι η Ελλάδα ως χώρα υψηλού τουριστικού ενδιαφέροντος και παρεμφερών χαρακτηριστικών με την Ισπανία και την Πορτογαλία, οφείλει να αξιοποιήσει περαιτέρω τις δυνατότητες χρηματοδότησης και προβολής που παρέχονται από την ΕΕ και να διοργανώσει περισσότερες εβδομάδες επιμόρφωσης προσωπικού ακαδημαϊκών ιδρυμάτων. Πρόκληση αποτελεί η ενσωμάτωση στο σχεδιασμό θεματικών, στοιχείων της βιώσιμης ανάπτυξης, της στρατηγικής ευφυούς εξειδίκευσης, των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, συνδυάζοντας την

επιμόρφωση με δραστηριότητες που προβάλλουν την βιώσιμη πλευρά του προορισμού έδρας του Πανεπιστημίου διοργάνωσης.

Υπό αυτό το πρίσμα, αποφασίστηκε η συμμετοχή σε μια τέτοια εβδομάδα επιμόρφωσης και η διερεύνηση της δυνατότητας εφαρμογής της παραπάνω κεντρικής ιδέας σε ένα Ακαδημαϊκό Ίδρυμα που διαθέτει σχετική εμπειρία, προκειμένου να είναι εφικτή η μεταφορά τεχνογνωσίας.

Έτσι, επιλέχθηκε η Πολυτεχνική Σχολή της Βαλένθια (Universtat Politecnica de Valencia-UPV) που εμφανίζεται με πράσινο κύκλο στην παραπάνω εικόνα, καθώς αποτελεί πρότυπο ίδρυμα στο συγκεκριμένο πεδίο με μακρόχρονη εμπειρία στη διοργάνωση εβδομάδων επιμόρφωσης. Το στοιχείο που διαφοροποιεί το συγκεκριμένο ίδρυμα σχετικά με άλλα είναι το ότι απευθύνεται σε κάθε επιμέρους κατηγορία προσωπικού (διοικητικό, τεχνικό, βοηθητικό, εργολαβικό) των Πανεπιστημίων και όχι μόνο σε ακαδημαϊκό, ή στους εργαζόμενους των Γραφείων Erasmus+ ή των βιβλιοθηκών, όπως συνηθίζεται. Οι εβδομάδες επιμόρφωσης που διοργανώνει το UPV συνδυάζουν την κατάρτιση με την εκπαίδευση και τη διασκέδαση των συμμετεχόντων, καθώς ενσωματώνουν στοιχεία μαθημάτων σχετικά με το αντικείμενο εργασίας των συμμετεχόντων, αλλά και ξεναγήσεων σχετικών με τις πολιτιστικές, γαστρονομικές, ιστορικές κοκ πτυχές της πόλης της Βαλένθια. Προϊόν αυτής της διερεύνησης αποτέλεσε η μελέτη περίπτωσης που αναλύεται εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο.

1.5 Ερευνητικά ερωτήματα και στόχοι

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω προκύπτουν τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης:

- A. Μπορεί το Πανεπιστήμιο να αποτελέσει φορέα σχεδιασμού και υλοποίησης βιώσιμων εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων, ενσωματώνοντας στοιχεία για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του προορισμού έδρας του, χρησιμοποιώντας τις νέες τεχνολογίες για το σχεδιασμό και τον διαμοιρασμό των σχετικών πληροφοριών και απορροφώντας τα διαθέσιμα κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης;
- B. Μπορεί το Πανεπιστήμιο να συμβάλλει στην περαιτέρω ανάπτυξη του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού, μέσω της δημιουργίας νέων βιώσιμων τουριστικών προϊόντων, που θα έχουν τη μορφή εβδομάδων επιμόρφωσης και θα απευθύνονται στην ομάδα-στόχο της ευρωπαϊκής ακαδημαϊκής κοινότητας;
- Γ. Μπορεί το Πανεπιστήμιο να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στη βιοματική εκπαίδευση της ακαδημαϊκής κοινότητας σε θέματα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης;

Προκειμένου να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα αποφασίστηκε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός νέου βιώσιμου τουριστικού προϊόντος, με τη μορφή εβδομάδας επιμόρφωσης προσωπικού των ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων, στα πλαίσια του προγράμματος Erasmus+. Η επιλογή του Πανεπιστημίου Υποδοχής, βασίστηκε στην εμπειρία του Ιδρύματος σε διοργανώσεις εβδομάδων επιμόρφωσης, οι οποίες ωστόσο δεν ενσωμάτωναν ως τώρα στοιχεία βιωσιμότητας του προορισμού έδρας του.

Η κεντρική φιλοσοφία του προϊόντος είναι ο σχεδιασμός ενός «εμπορεύσιμου τουριστικού πακέτου» πλήρως εναρμονισμένου με τις βασικές συνιστώσες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού, η οργάνωσή του και η εφαρμογή του στα πλαίσια του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού. Σύμφωνα με τα παραπάνω, η διπλωματική εργασία εμπίπτει στην γενικότερη θεματική κατηγορία της Μελέτης Περίπτωσης.

Στόχος της παρούσης εργασίας είναι η παρουσίαση του εν λόγω τουριστικού προϊόντος και η μεταφορά τεχνογνωσίας που προέκυψε από την υλοποίησή του στο νεοιδρυθέν Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος. Ανώτερος στόχος είναι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση νέων βιώσιμων εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων για τους επιμέρους προορισμούς έδρας του, συνδυαστικά ή μεμονωμένα. Πρόκληση αποτελεί η ενσωμάτωση στο σχεδιασμό θεματικών, στοιχείων της βιώσιμης ανάπτυξης, της στρατηγικής ευφυούς εξειδίκευσης, των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, συνδυάζοντας την επιμόρφωση με δραστηριότητες που προβάλλουν την βιώσιμη πλευρά των προορισμών έδρας. Η μεγαλύτερη πρόκληση είναι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας βιώσιμης, αλλά και προσβάσιμης, εβδομάδας επιμόρφωσης που θα είναι σχεδιασμένη για όλους.

Γενικότερα, το συγκεκριμένο αλλά και κάθε αντίστοιχο τουριστικό προϊόν έχει ως βασικούς στόχους:

- την παρουσίαση της δυνατότητας συνεισφοράς των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των προορισμών έδρας τους, μέσω του σχεδιασμού νέων βιώσιμων τουριστικών προϊόντων ειδικής θεματικής και την προσέλκυση νέων «ομάδων-στόχων» τουριστών από την ακαδημαϊκή κοινότητα,
- την εκπαίδευση των νέων «ομάδων-στόχων» μέσω της συμμετοχής τους σε βιώσιμα τουριστικά προϊόντα και την μετατροπή τους σε «υπεύθυνους» τουρίστες,
- την αναγνωρισιμότητα και την αποκομιδή οικονομικού οφέλους για τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και την δυνατότητα απορρόφησης των εν λόγω κονδυλίων σε περαιτέρω έρευνα για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη προορισμών

- την ανάδειξη του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού ως μια προοπτική συνεργασίας όχι μόνο μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, αλλά και μεταξύ του εκπαιδευτικού ιδρύματος υποδοχής και όλων των ενδιαφερόμενων μερών του προορισμού έδρας του,
- την προώθηση των νέων τουριστικά βιώσιμων προϊόντων στα ενδιαφερόμενα μέρη του προορισμού, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν και εκτός του στενού πλαισίου του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού.

2 Μελέτη περίπτωσης τουριστικού προϊόντος “Agua de Valencia”

Συνδυάζοντας το θεωρητικό υπόβαθρο που αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα και τις ευκαιρίες για χρηματοδοτούμενες μετακινήσεις που παρέχει το Erasmus+ προέκυψε η μελέτη περίπτωσης που αναλύεται στο παρόν κεφάλαιο. Πρόκειται για το νέο τουριστικό προϊόν “Agua de Valencia” που σχεδιάστηκε από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια και υλοποιήθηκε στην Βαλένθια της Ισπανίας το 2017, με Ίδρυμα Υποδοχής το Universitat Politècnica de València (UPV).

2.1 «Το πέμπτο στοιχείο» ως σημείο αφετηρίας

Κατά τη διάρκεια παρακολούθησης του μεταπτυχιακού προγράμματος στην «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Οργανισμών» (Ακαδημαϊκό έτος: 2015-2016) πραγματοποιήθηκε μια διάλεξη με θέμα ένα νέο τουριστικό προϊόν που σχεδιάστηκε για την περιοχή της Χαλκιδικής, «**Αριστοτέλης-Το πέμπτο στοιχείο**».

Το συγκεκριμένο προϊόν αναδεικνύει τις ιστορικές πτυχές της Χαλκιδικής ως γενέτειρα του Αριστοτέλη, τις οποίες μετουσιώνει με μαεστρία σε εναλλακτικές δραστηριότητες φιλοσοφικών διαδρομών και αρχαίας ελληνικής γαστρονομίας. Επιστρατεύοντας τα τέσσερα στοιχεία της φύσης για τη δημιουργία της συγκεκριμένης θεματικής εμπειρίας και εντάσσοντας σε κάθε ένα από αυτά διαφορετικές πλευρές της τοπικής κοινωνίας, οικονομίας και πολιτισμού, ο επισκέπτης βιώνει το πέμπτο κατά Αριστοτέλη στοιχείο, το «ευ ζην» (Αβδημιώτης, Τιλκίδου, 2017).

Η διαφορετική ανάγνωση της Χαλκιδικής ως προορισμού και η αναγνώριση των πολλαπλών ωφελειών από την εφαρμογή του «πέμπτου στοιχείου», αποτέλεσε την αφετηρία της ιδέας για δημιουργία αντίστοιχων θεματικών προγραμμάτων σε διαφορετικούς προορισμούς.

2.2 Ιστορικό - Πλαίσιο εφαρμογής

Η έμπνευση ήρθε λίγο καιρό αργότερα, την άνοιξη του 2016, στα πλαίσια μετακίνησης της μελετήτριας ως διοικητικό προσωπικό πανεπιστημιακού ιδρύματος με το πρόγραμμα επιμόρφωσης προσωπικού Erasmus+.

Το ίδρυμα υποδοχής ήταν το Universitat Politècnica de València (UPV) και η μετακίνηση πραγματοποιήθηκε με στόχο την παρακολούθηση ενός εβδομαδιαίου προγράμματος επιμόρφωσης (3rd International Training Week for Support Services Staff - 3rd SSS UPV).

Το πρόγραμμα διοργανώθηκε από την ομάδα εργασίας του Διεθνούς Γραφείου IRO-ETSIAMN, κύριο αντικείμενο της οποίας αποτελεί ο σχεδιασμός και η υλοποίηση αντίστοιχων εβδομάδων επιμόρφωσης για ακαδημαϊκό και διοικητικό προσωπικό πανεπιστημιακών ιδρυμάτων του εξωτερικού.

Η άρτια οργάνωση του συγκεκριμένου προγράμματος, η ανακάλυψη των ιστοριών της περιοχής και η παρακαταθήκη γνώσης του «πέμπτου στοιχείου», οδήγησαν στη γέννηση της ιδέας δημιουργίας ενός «βιώσιμου τουριστικού πακέτου» για τον προορισμό της Valencia.

Τα απαραίτητα στοιχεία για την υλοποίηση της συγκεκριμένης ιδέας συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια της πρώτης μετακίνησης. Ενδεικτικά αναφέρονται τα σημαντικότερα από αυτά, ήτοι: η μετάδοση της τεχνογνωσίας της συγκεκριμένης ομάδας εργασίας στη διοργάνωση και διεξαγωγή παρόμοιων «εβδομάδων επιμόρφωσης», η καταγραφή όλων των μοναδικών και χαρακτηριστικών στοιχείων της περιοχής που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα «βιώσιμο τουριστικό προϊόν» και η πρώτη επαφή με το Γραφείο Περιβάλλοντος του UPV.

Την προσεχή της μετακίνησης χρονιά ελήφθησαν υπόψη όλα τα ανωτέρω επιμέρους στοιχεία και κατόπιν ενδελεχούς βιβλιογραφικής έρευνας συνδυάστηκαν με το θεωρητικό υπόβαθρο που αναλύθηκε στο πρώτο κεφάλαιο. Αποτέλεσμα της προσπάθειας ήταν ο σχεδιασμός του βιώσιμου τουριστικού προϊόντος “Agua de Valencia”, το οποίο και προτάθηκε στο UPV, κρίθηκε πλήρως αποδεκτό και εμπορεύσιμο και εγκρίθηκε ομόφωνα προς υλοποίηση.

Το 2017 εφαρμόστηκε στην πιλοτική του μορφή ως ένα επιμέρους θεματικό workshop στα πλαίσια ενός ευρύτερου ευρωπαϊκού προγράμματος επιμόρφωσης προσωπικού (3rd International Staff Training Week for Administration Staff - 3rd ADM UPV), σε συνεργασία με την ομάδα IRO-ETSIAMN και το γραφείο Περιβάλλοντος του UPV. Το συγκεκριμένο workshop αποτελεί την σύντομη εκδοχή του “Agua de Valencia” και ονομάστηκε “Green Valencia”. Οι συμμετέχοντες στο γενικό πρόγραμμα (3rd ADM UPV) ήταν συνολικά 120 άτομα και στο θεματικό workshop “Green Valencia”, που ήταν ένα εκ των οκτώ διαθέσιμων προς επιλογή θεματικών workshops, 20 άτομα. Το κόστος συμμετοχής στο πρόγραμμα ήταν 350 ευρώ κατ’ άτομο.

Στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας επιλέχθηκε λόγω πληρότητας να αναλυθεί περαιτέρω το “Agua de Valencia” καθώς συνιστά μια ολοκληρωμένη, θεματικά προσανατολισμένη, εβδομάδα επιμόρφωσης με ακαδημαϊκές και μη δραστηριότητες και όχι ένα επιμέρους θεματικό workshop όπως το “Green Valencia” που περιλαμβάνει μόνο δραστηριότητες εκτός πανεπιστημιακού campus.

2.3 Συνεργαζόμενα μέρη

Ίσως το σημαντικότερο συστατικό στοιχείο του “Agua de Valencia” ήταν οι συνεργασίες που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της αρχικής μετακίνησης καθώς και στο στάδιο οργάνωσης και υλοποίησης του. Το Erasmus+ και κάθε ευρωπαϊκό πρόγραμμα δια βίου μάθησης παρέχει αρχικά τη δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ διοικήσεων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων στο επίπεδο των συμπράξεων, αλλά και κατά τη διάρκεια διεξαγωγής των προγραμμάτων οι μετακινούμενοι έχουν την ευκαιρία να συνεργαστούν με το προσωπικό των Πανεπιστημίων που συμμετέχουν, αλλά και με το προσωπικό του ιδρύματος υποδοχής.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση και στα πλαίσια μιας τυπικής μετακίνησης με Erasmus+ δόθηκε η ευκαιρία στη μελετήτρια να αναπτύξει και να διατηρήσει μια σχέση δημιουργικής συνεργασίας με το πανεπιστήμιο υποδοχής Universitat Polytècnica de Valencia, στο οποίο λειτουργούν επιμέρους τμήματα ευρωπαϊκών προγραμμάτων σε κάθε μια από τις σχολές του Πολυτεχνείου.

Ένα από τα επιμέρους τμήματα που αναλαμβάνει τη διεξαγωγή οργανωμένων εβδομάδων επιμόρφωσης προσωπικού είναι το Διεθνές Γραφείο του Τμήματος Μηχανικών Αγρονομίας και Περιβάλλοντος IRO-ETSIAMN (International Office from the ETSIAMN - Escuela Técnica Superior de Ingeniería Agronómica y del Medio Natural/Superior Technical School of Agricultural Engineering and the Environment). Πρόκειται για μια δημιουργική ομάδα που ασχολείται τα τελευταία χρόνια με την διοργάνωση εβδομάδων επιμόρφωσης προσωπικού, πέραν από το αμιγώς διοικητικό της αντικείμενο που είναι η συμβουλευτική των φοιτητών και η διεκπεραίωση των αιτημάτων μετακίνησής τους. Πέραν της αποτελεσματικότητας της συγκεκριμένης ομάδας είναι άξια αναφοράς η διάθεση για προσθήκη νέων διαθέσιμων «προϊόντων» και η ενσωμάτωση και απασχόληση νέων ατόμων σε αυτά, από φοιτητές του τμήματος, μέχρι και εξωτερικούς επισκέπτες του ιδρύματος. Επίσης, είναι αξιοσημείωτη η προθυμία να ικανοποιήσουν άμεσα και αποτελεσματικά αιτήματα των φιλοξενούμενων που στη συγκεκριμένη περίπτωση αφορούσε την επιθυμία της μελετήτριας να επισκεφθεί το Γραφείο Περιβάλλοντος του UPV.

Εικόνα 6: Η ομάδα IRO-ETSIAMN του UPV, πρότυπο συνεργασίας και καινοτομίας

Αιτία της συγκεκριμένης επιθυμίας ήταν η διαπίστωση ότι το UPV έχει επιβραβευθεί με τα ευρωπαϊκά πιστοποιητικά EMAS και ISO 14001 για τις καλές πρακτικές που εφαρμόζει σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας. Έτσι, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στο Γραφείο Περιβάλλοντος του UPV (Unidad de Medio Ambiente) όπου έγινε εκτενής ενημέρωση για τις «πράσινες» πρακτικές του Πανεπιστημίου και έγινε μια πρώτη γνωριμία με τους μελλοντικούς συνδιοργανωτές.

Επισημαίνεται ότι το “Agua de Valencia” έγινε η αφορμή να συνεργαστούν για πρώτη φορά τα δύο αυτά τμήματα του UPV μεταξύ τους. Η σημασία αυτού, κατ’ επέκταση, δείχνει πως ο συνδυασμός επιμέρους μονάδων των ιδρυμάτων (Σχολών, Διοικητικών Υπηρεσιών, Αυτοτελών γραφείων κλπ.) μπορεί να οδηγήσει σε επιτυχή προγράμματα διαφορετικής θεματικής.

Όπως θα δούμε στην αναλυτική περιγραφή του προγράμματος οι δυο ανωτέρω ομάδες αποτέλεσαν μαζί με την μελετήτρια τον αρχικό πυρήνα συνεργασίας και οργάνωσης. Περαιτέρω, το “Agua de Valencia” είχε ως βασικό στόχο το άνοιγμα του UPV στην κοινωνία μέσω συνεργασιών με τοπικούς φορείς (πχ. Οργανισμός Λιμένος της Βαλένθια), με περιβαλλοντικές οργανώσεις (πχ. Οργανισμός Διαχείρισης Περιβαλλοντικού Πάρκου της Albufera), με θεματικά μουσεία (πχ. Oceanogràfic), με τοπικές ιστορικές επιχειρήσεις που

προσφέρουν τοπικά προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας (πχ. *Horchatería Santa Catalina*). Από αυτές τις συνεργασίες επωφελήθηκε τόσο το Πανεπιστήμιο και τα ενδιαφερόμενα μέρη της τοπικής κοινωνίας, όσο και οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα, καθώς ήρθαν σε επαφή με διαφορετικές οπτικές της περιοχής.

2.4 Αναλυτική περιγραφή τουριστικού προϊόντος

Ο σχεδιασμός του προγράμματος περιλάμβανε μια πλήρη, πενήμερη, θεματικά προσανατολισμένη, εβδομάδα επιμόρφωσης με ακαδημαϊκές και μη δραστηριότητες.

Το θέμα επιλέχθηκε βάσει του κοινού στοιχείου που περικλείει την πόλη και των μοναδικών ιστοριών που έχει να διηγηθεί, λόγω του σημαντικού ρόλου που διαδραμάτισε στο παρελθόν και επειδή εξακολουθεί να πρωταγωνιστεί σε θέματα περιβάλλοντος, οικονομίας και κοινωνίας της ευρύτερης περιοχής της Βαλένθια. Το στοιχείο αυτό είναι το νερό και προς τιμήν του το πρόγραμμα ονομάστηκε «το νερό της Βαλένθια».

Ο τίτλος του προγράμματος εκφράζει το κεντρικό θέμα της εβδομάδας επιμόρφωσης που είναι το νερό ως περιβαλλοντικό αγαθό, αλλά και ως συνδετικό, χαρακτηριστικό και ζωτικό στοιχείο της περιοχής. Ταυτόχρονα αποτελεί λογοπαίγνιο, καθώς “*Agua de Valencia*”, όπως μεταφράζεται ο τίτλος του στα Ισπανικά, ονομάζεται το διάσημο τοπικό κοκτέιλ, βασικό συστατικό του οποίου είναι τα πορτοκάλια Valencia, μία από τις τρεις σημαντικότερες καλλιέργειες της πεδιάδας “*Huerta de Valencia*”.

Οι διάφορες μορφές που παίρνει το νερό στην περιοχή αντιστοιχήθηκαν σε καθεμία από τις πέντε συνολικά μέρες του προγράμματος. Οι διαδρομές που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της εβδομάδας επιμόρφωσης ακολούθησαν τις ροές του νερού του προορισμού όπως φαίνεται και στον παρακάτω θεματικό χάρτη που δημιουργήθηκε σε μια προσπάθεια απεικόνισης του “*Agua de Valencia*”.

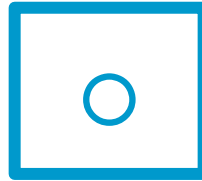

Χάρτης 1: Σχηματική αποτύπωση της περιοχής της Βαλένθια και των υδάτινων διαδρομών της που ακολουθεί το πρόγραμμα “Agua de Valencia”

Με μια προσεκτική παρατήρηση του θεματικού χάρτη εντοπίζεται στα δεξιά η πόλη της Βαλένθια και το λιμάνι της, καθώς και τμήμα της πεδιάδας Huerta, ενώ στα αριστερά βρίσκεται η λιμνοθάλασσα της Albufera. Με πράσινη γραμμή αποτυπώνεται η διαδρομή της κοίτης του ποταμού Turia προ της εκτροπής του και με γαλάζια η νέα κοίτη του ποταμού μακριά πλέον από το ιστορικό κέντρο της πόλης. Με σκούρα μπλε γραμμή συμβολίζεται η δίοδος του θαλασσινού νερού που τροφοδοτεί τη λιμνοθάλασσα της Albufera, η οποία κλείνει δύο φορές το χρόνο για λόγους που αναλύονται παρακάτω.

Τα σύμβολα δημιουργήθηκαν ειδικά για τις ανάγκες του προγράμματος και αντιστοιχούν σε κάθε επιμέρους στοιχείο νερού, χαρακτηρίζοντας ταυτόχρονα και το ημερήσιο πρόγραμμα της καθεμίας από τις πέντε συνολικά μέρες του event, που περιγράφεται εκτενώς ακολούθως. Το κείμενο είναι γραμμένο σε μορφή τουριστικού φυλλαδίου προκειμένου να έτοιμο προς ενημέρωση από τους συμμετέχοντες του “Agua de Valencia”.

Agua de Valencia
Experience city's waterways

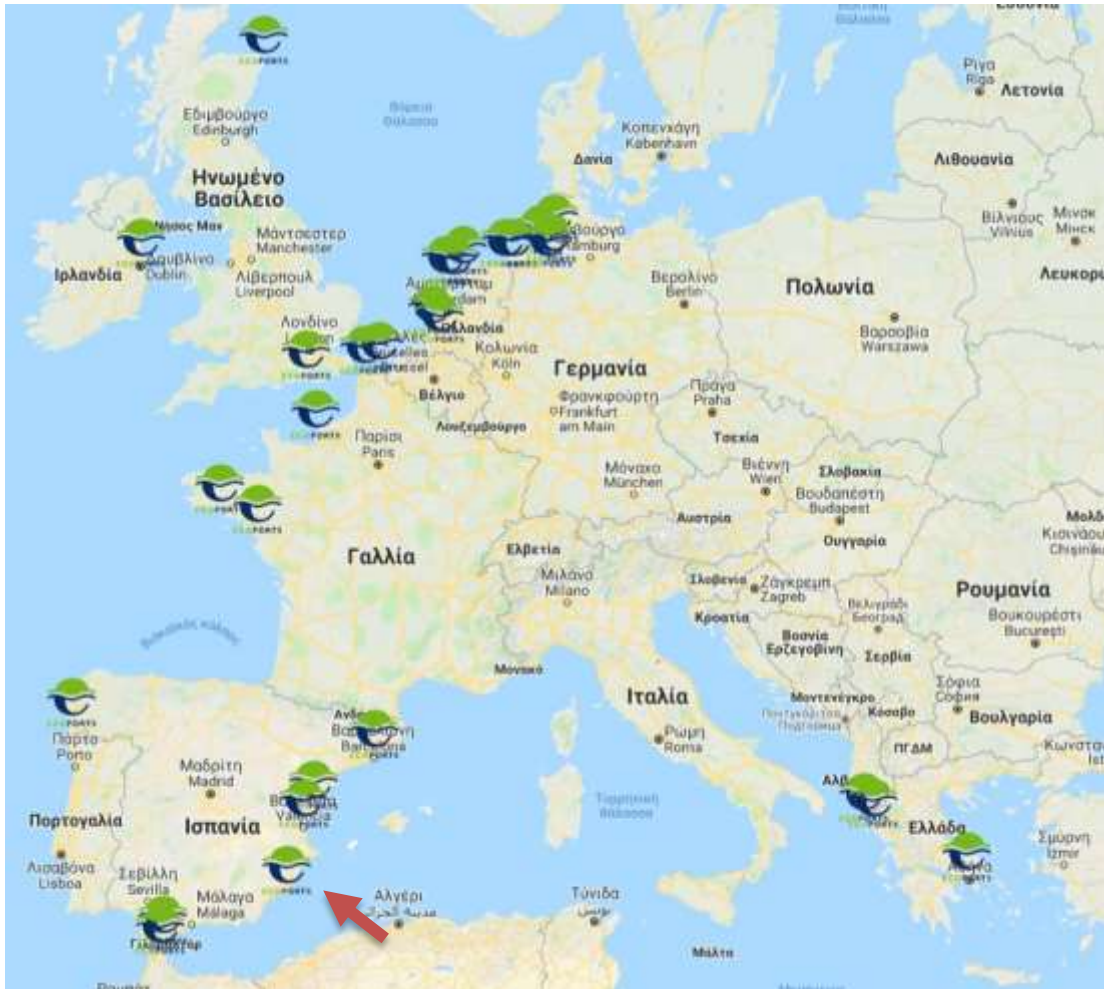
The Sea – El mar

Την πρώτη μέρα την τιμητική της έχει η θάλασσα καθώς η Βαλένθια είναι μια πόλη με άκρως μεσογειακή ταυτότητα.

Αρχικά και εντός πανεπιστημιακού campus οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να επισκεφτούν το ερευνητικό ινστιτούτο IGIC (Instituto de Investigación para la Gestión Integrada de Zonas Costeras) που δραστηριοποιείται στο UPV για να παρακολουθήσουν μια διάλεξη σχετική με τα θέματα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιας Ζώνης [Integrated Coastal Zone Management (ICZM)]. Η κεντρική φιλοσοφία του ICZM βασίζεται στην ολιστική προσέγγιση στη διαχείριση της παράκτιας ζώνης λαμβάνοντας υπόψη περιβαλλοντικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες της περιοχής ενδιαφέροντος υπό το πρίσμα της βιωσιμότητας.

Ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της Μεσογείου είναι και το λιμάνι της Βαλένθια, το οποίο και επισκέπτονται στη συνέχεια οι συμμετέχοντες. Ο Οργανισμός Λιμένος της Βαλένθια έχει διακριθεί για την περιβαλλοντική πολιτική του, ανήκει μάλιστα στο δίκτυο “Ecoports” που αποτελείται από Οργανισμούς Λιμένων που εφαρμόζουν βέλτιστες περιβαλλοντικές πρακτικές και έχει λάβει το ειδικό περιβαλλοντικό πιστοποιητικό PERS (Port Environmental Review System). Οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να μάθουν πως ένα λιμάνι μπορεί να είναι φιλικό προς το περιβάλλον περπατώντας το μαζί με τους εργαζόμενους.

Χάρτης 2: Ευρωπαϊκό δίκτυο ecorports λιμένων πιστοποιημένων για την περιβαλλοντική τους επίδοση

Όρα για χαλάρωση με βόλτα στην παραλία περπατώντας στον πεζόδρομο, αλλά και ξυπόλητοι στην άμμο, καθώς οι περισσότερες παραλιακές ισπανικές πόλεις έχουν διαμορφωμένη αμμώδη ακτή και όχι μόνο δομημένο παραλιακό μέτωπο. Απολαμβάνουμε τη θέα στη Μεσόγειο και στις Βαlearίδες Νήσους, μαθαίνοντας την ιστορία της τουριστικής ανάπτυξης της Mallorca (σε αντίθεση με αυτήν της Menorca) στην ξύλινη παραλιακή βιβλιοθήκη “bibliomar”. Η ιστορία αποτελεί ένα εξαιρετικό case study των συνεπειών της υπέρμετρης τουριστικής ανάπτυξης, αλλά μας διδάσκει ταυτόχρονα ότι ο προορισμός μπορεί να οδηγηθεί στην «αναγέννηση» ακολουθώντας μια σειρά βιώσιμων πράσινων ενεργειών.

Συνεχίζουμε τη βόλτα στην παράκτια ζώνη μπαίνοντας μέσα στα στενά του “El Cabanyal”, που παραδοσιακά αποτελούσε την γειτονιά των ψαράδων, και πλέον αποτελεί νέα τάση στη Βαλένθια, αλλά και περιοχή υπό μελέτη αξιοποίησης και αποκατάστασης (Plan Cabanyal-Canyamelar), καθώς πολλά εγκαταλειμμένα σπίτια έχουν μετατραπεί σε μοντέρνα εστιατόρια θαλασσινών. Θαυμάζουμε την αρχιτεκτονική, καθώς υπάρχουν όψεις σπιτιών επενδυμένες με χαρακτηριστικά πλακίδια τόσο για προστασία από την υγρασία της θάλασσας, αλλά και για διακοσμητικό στοιχείο, καθώς απεικονίζονται παραστάσεις από την θαλάσσια ζωή. Γευόμαστε την Μεσόγειο με ένα από τα πασίγνωστα και αντιπροσωπευτικότερα πιάτα που γεννήθηκαν στη Βαλένθια, την raella στην θαλασσινή της εκδοχή (raella marisco) και συζητάμε για τη Semana Santa Marinera de Cabanyal, που είναι μια πολιτιστική εκδήλωση θρησκευτικού χαρακτήρα που λαμβάνει χώρα στη γειτονιά που βρισκόμαστε.

Εικόνα 7: Δείγμα τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στην γειτονιά των ψαράδων “El Cabanyal”, που συνήθιζαν να αναπαριστούν τη ζωή τους στη θάλασσα στις όψεις των σπιτιών τους

The Lake – El lago

Ακολουθώντας τους δρόμους του νερού οδηγούμαστε από την Μεσόγειο θάλασσα μέσω των δύο υδάτινων πυλών της στη λιμνοθάλασσα της Albufera. Οι υδάτινες αυτές πύλες κλείνουν για δυο μήνες το χρόνο προκειμένου να πλημμυρίσουν τους ορυζώνες που παράγουν την ειδική ποικιλία ρυζιού (Arroz Bomba/Arroz Albufera) που χρησιμοποιείται στο αυθεντικό πιάτο της περιοχής «Paella Valenciana».

Εικόνα 8: Το group συμμετέχει στην προετοιμασία του παραδοσιακού πιάτου της περιοχής “Paella Valenciana”

Η Albufera βρίσκεται δίπλα στην πόλη της Βαλένθια και είναι υψίστης οικολογικής σημασίας λιμνοθάλασσα της Ισπανίας. Το φυσικό πάρκο της Albufera αποτελεί σημαντικό υγροβιότοπο που προστατεύεται από τη συνθήκη Ramsar (1989) (Ramsar site no. 454) και ανήκει σε Ζώνη Ειδικής Προστασίας (1991). Τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την προστασία της περιοχής, έχουν βελτιώσει την ποιότητα των υδάτων και έχουν δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την διατήρηση των ειδών της πανίδας της περιοχής. Στη λιμνοθάλασσα

αναπτύσσεται παράλληλα και οικονομική δραστηριότητα με κυριότερη αυτήν της αλιείας και καλλιέργειας ρυζιού.

Εικόνα 9: Οι συμμετέχοντες του προγράμματος κατά τη διάρκεια επίσκεψης στη λιμνοθάλασσα της Albufera

Δικαιωματικά, η δεύτερη μέρα είναι αφιερωμένη στη λίμνη ως υδάτινο στοιχείο και ξεκινάμε από το Κέντρο Έρευνας Υδατοκαλλιέργειας και Περιβάλλοντος του UPV όπου διδασκόμαστε τη σημασία του Φυσικού Πάρκου της Albufera, την χλωρίδα και πανίδα του και τα είδη που καλλιεργούνται εκεί με έμφαση στους ορυζώνες. Μεταφερόμαστε στην λίμνη και συγκεκριμένα στο Κέντρο ερμηνείας του φυσικού πάρκου Albufera, όπου μαθαίνουμε για τα μέτρα προστασίας που έχουν ληφθεί στην περιοχή και για το πρόγραμμα προστασίας των πτηνών. Περιηγούμαστε στη λίμνη και επισκεπτόμαστε τα χωριά El Palmar και El Saler, όπου μπορούμε να διακρίνουμε ακόμα δείγματα αρχιτεκτονικής των “Barracas” με τις παραδοσιακές επικλινείς στέγες από καλάμι που αποτελούν ιστορικά αγροτικές κατοικίες. Δεν υπάρχει καλύτερο μέρος να δοκιμάσουμε το πρωταγωνιστικό πιάτο της τοπικής κουζίνας κι έτσι κάνουμε στάση για “Paella Valenciana” στα παρόχθια εστιατόρια. Κατόπιν, εάν ο καιρός το επιτρέπει κάνουμε βαρκάδα στη λίμνη για να απολαύσουμε το ηλιοβασίλεμα, μαθαίνοντας για τα ιστορικά μέσα μεταφοράς «barquet albuferenc» και την Vela Latina.

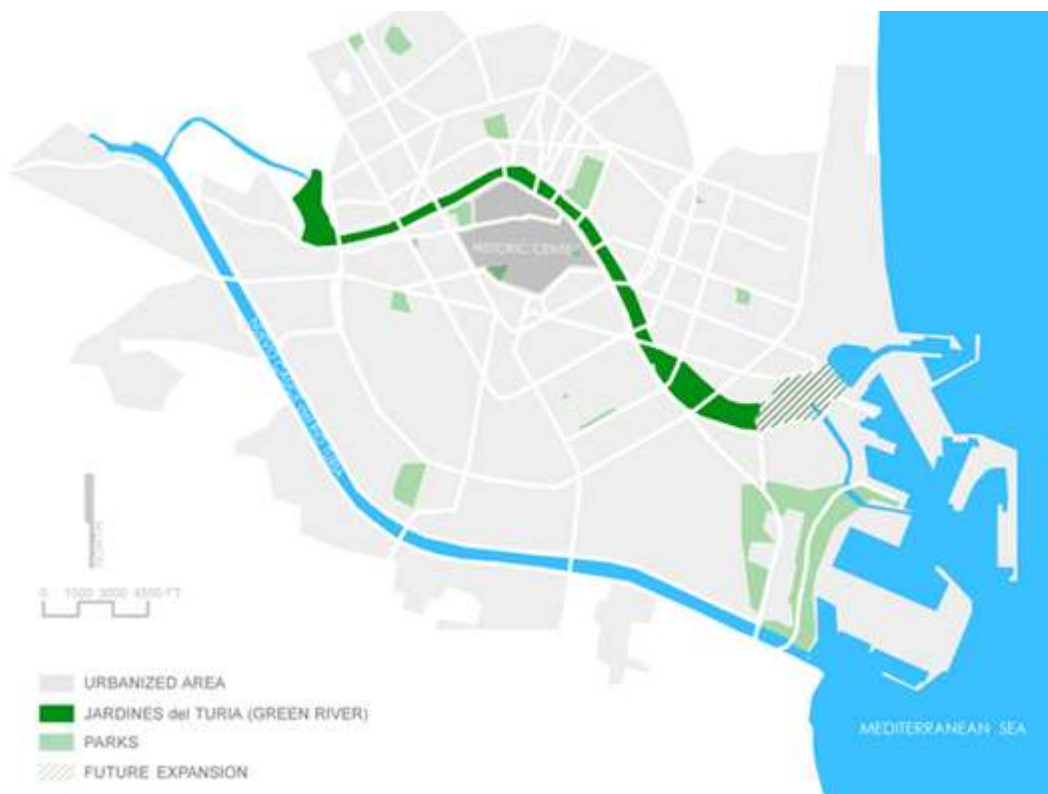

The River – El Rio

Ο ποταμός Turia είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την ιστορία της πόλης της Valencia. Ανέκαθεν «αγκάλιαζε» τα τείχη της πόλης προστατεύοντάς την από δυνητικούς εχθρούς. Ωστόσο, δεκάδες πλημμύρες κατά το παρελθόν με αποκορύφωμα τη μεγάλη πλημμύρα της Valencia, “La gran riada de Valencia” το 1957 που άφησε πίσω της 81 νεκρούς, οδήγησε την τότε κυβέρνηση στο σχεδιασμό του Plan Sur. Κύριος στόχος του ήταν η εκτροπή των υδάτων του Turia εκτός της πόλης της Valencia και η αποξήρανση της παλιάς κοίτης του ποταμού. Η πρόταση του δικτάτορα Franco για εκμετάλλευση της κοίτης μέσω της μετατροπής της σε μεγάλη περιφερειακή λεωφόρο που θα συνέδεε την πόλη με το λιμάνι προκάλεσε τον ξεσηκωμό των κατοίκων που ήθελαν το ποτάμι τους πράσινο υπό το σύνθημα “el riu és nostre i el volem verd: the river is ours and we want it green”. Οι πολίτες κέρδισαν και κατόπιν μακροχρόνιας διαβούλευσης και σχεδιασμού η κοίτη μετατράπηκε σε 18 συνεχόμενα πάρκα γνωστά ως “Jardín del Turia” που εγκαινιάστηκαν το 1986. Η επιλογή των πολιτών δικαιώθηκε καθώς πλέον τα θεματικά πάρκα αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα αξιοθέατα της πόλης και τόπο αναψυχής για ντόπιους και τουρίστες, καθιστώντας την Βαλένθια ίσως το καλύτερο παράδειγμα παγκοσμίως για επιτυχή διεκδίκηση πράσινων χώρων εντός αστικής ζώνης.

Εικόνα 10: Διεκδίκηση των χώρων πρασίνου από τους πολίτες για τους πολίτες: “Jardín del Turia”(Πηγή: UBLA, 2015)

Εικόνα 11: “Plan Sur”: υποδειγματικός σχεδιασμός για την μετατροπή μιας φυσικής καταστροφής σε χώρο αναψυχής και πρασίνου για τους πολίτες(Πηγή: Phelps, B.,2012)

Εικόνα 12: Μαθαίνοντας την ιστορία της μεγάλης πλημμύρας της Βαλένθια στην « πράσινη» κοίτη του ποταμού Turia

Η τρίτη μέρα είναι αφιερωμένη στον «πράσινο» ποταμό της πόλης, την ιστορία του οποίου μαθαίνουμε από φοιτητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος της Αρχιτεκτονικής Σχολής του UPV σε θέματα Προηγμένης Αρχιτεκτονικής, Αρχιτεκτονικής Τοπίου, Πολεοδομίας και Σχεδιασμού. Ακολουθώντας τους δρόμους του νερού ποδηλατούμε στην κοίτη του Turia απολαμβάνοντας τα θεματικά πάρκα και ονοματίζουμε τις γέφυρες. Ξεκουραζόμαστε πίνοντας «Turia Cerveza» στο Mercato Central, που είναι η κλειστή αγορά της Valencia. Θαυμάζουμε την αρχιτεκτονική του κτιρίου και απολαμβάνουμε τοπικά αγροδιατροφικά προϊόντα από την Huerta, αλλά και είδη αλιείας από τις ακτές της Μεσογείου.

Locals' Water

Η συμμετοχή των πολιτών της Βαλένθια σε ζητήματα διαχείρισης υδατικών πόρων δεν αποτελεί ζήτημα μόνο του περασμένου αιώνα. Κατανοώντας ότι το ποτιστικό νερό είναι ζωτικό στοιχείο για τις οικονομικές δραστηριότητες της εποχής (καλλιέργειες στην πεδιάδα Huerta de Valencia), ήδη από το 960 μ.Χ. ίδρυσαν το πρώτο λαϊκό δικαστήριο νερού. Το “Tribunal de las Aguas”, όπως έγινε γνωστό και συμπεριλήφθηκε το 2009 στην λίστα μνημείων άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Unesco (UNESCO, 2009) αποτελεί ιστορικό

παράδειγμα συμμετοχής των πολιτών στην βιώσιμη διαχείριση του αρδευτικού ύδατος. Οι οκτώ δικαστές είναι οι εκπρόσωποι των περιοχών που διατρέχουν τα αντίστοιχα κύρια αρδευτικά κανάλια και εκλέγονται από τους πολίτες της κάθε περιοχής. Στο δικαστήριο εξετάζονται κατά κύριο λόγο περιπτώσεις σπατάλης του αρδευτικού νερού, γίνεται παρουσία κοινού και λειτουργεί ακόμα και σήμερα κάθε Πέμπτη στην πλατεία του καθεδρικού ναού της πόλης. Έτσι, αφού ενημερωθούμε για την ιστορία και τη σημασία του “Tribunal de las Aguas” στο UPV κατευθυνόμαστε στο κέντρο της πόλης προκειμένου να το παρακολουθήσουμε ζωντανά.

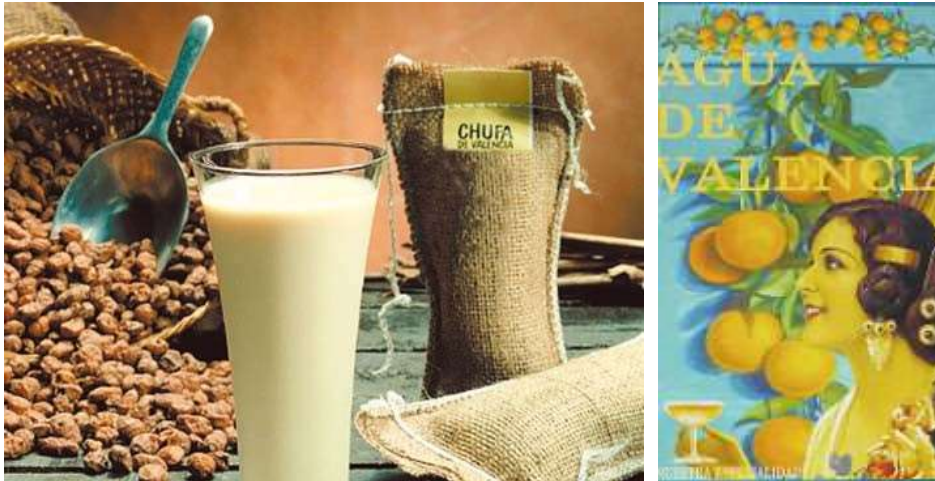

Εικόνα 13: Άποψη του ιστορικού λαϊκού δικαστηρίου για την υπερκατανάλωση του νερού “Tribunal de las Aguas” (UNESCO Intangible Cultural Heritage, Nomination file No. 00171)

Χάρη στο νερό που διεκδίκησαν οι πολίτες μπορούμε να γευτούμε τα μοναδικά αγροδιατροφικά προϊόντα του κάμπου Huerta de Valencia. Απολαμβάνουμε τον χυμό του μοναδικού καρπού chufa που φύεται μόνο στην Huerta σε Ευρωπαϊκό έδαφος και ονομάζεται “Horchata de Chufa”. Αποτελεί ουσιαστικά το γάλα του καρπού και μαζί με το γλυκό fariton είναι το τυπικό πρωινό της περιοχής που βρίσκει κανείς σε παραδοσιακές Horcateries ή σε πλανόδιους πωλητές.

Ένα από τα σημαντικότερα αγροδιατροφικά προϊόντα του κάμπου είναι και τα πορτοκάλια Valencia, βασικό συστατικό του κοκτέιλ “Agua de Valencia”, από το οποίο πήρε το όνομά

του το πρόγραμμα. Το “Agua de Valencia” ετοιμάστηκε για πρώτη φορά το 1959 από τον Constante Gil στην Antigua Cervceria Madrid της Βαλένθια και αποτελείται από χυμό πορτοκαλιών Valencia, ισπανικό αφρίζον κρασί (cava), vodka και gin. Απολαμβάνουμε το «νερό που καίει» σε ένα από τα παλαιότερα καφέ του ιστορικού κέντρου της Valencia.

Εικόνα 14: Μοναδικά τοπικά προϊόντα αγροδιατροφής (Chufa, Πορτοκάλια Βαλένθια, Τόπος Παραγωγής: Huerta de Valencia) και μεταποίησης (Horchata de Chufa, ιστορικό κοκτέιλ “Agua de Valencia”, Πηγή: Curet, 2015)

Seal life and Environment

Την τελευταία μέρα του προγράμματος μαθαίνουμε πώς να κάνουμε το πανεπιστήμιό μας πράσινο, διδασκόμενοι από τις καλές πρακτικές που ακολουθούνται στο UPV. Επισκεπτόμαστε το Γραφείο Περιβάλλοντος όπου γίνεται παρουσίαση της «πράσινης» πολιτικής του πανεπιστημίου, το οποίο έλαβε την περιβαλλοντική πιστοποίηση EMAS. Μαζί με τους υπαλλήλους του γραφείου περιηγούμε στα κτίρια και βλέπουμε τα αναρτημένα περιβαλλοντικά τους πιστοποιητικά και τις πράσινες γωνίες ανακύκλωσης απορριμμάτων.

Εικόνα 15: Οι συμμετέχοντες στον τελευταίο περίπατο στο UPV, ένα πράσινο πανεπιστήμιο

Η αποχαιρετιστήρια επίσκεψη στην πόλη λαμβάνει χώρα στις αρχικές εκβολές του Turia προ της εκτροπής του, όπου βρίσκεται το τελευταίο θεματικό πάρκο του. Η διάσημη πόλη των τεχνών και των επιστημών (Ciudad de las Artes y las Ciencias) είναι ένα αρχιτεκτονικό συγκρότημα αναψυχής και πολιτισμού και ταυτόχρονα ο σπουδαιότερος σύγχρονος τουριστικός προορισμός της πόλης. Το συγκρότημα των κτιρίων αποτελεί δημιούργημα του παγκοσμίου φήμης ντόπιου αρχιτέκτονα Santiago Calatrava, ο οποίος γεννήθηκε στη Βαλένθια. Επισκεπτόμαστε το Oceanografic, το οποίο είναι ένα ανοιχτό θαλάσσιο πάρκο και ταυτόχρονα το μεγαλύτερο ενυδρείο της Ευρώπης, όπου ερχόμαστε σε μια ξεχωριστή επαφή με τα θαλάσσια είδη. Με μια “horchata de chufa” στο χέρι αποχαιρετάμε την πόλη περπατώντας στο L’Umbracle, τον ανοιχτό διάδρομο περιπάτου που είναι σπαρμένος με φυτά τοπικής βλάστησης της Βαλένθιας και προσφέρει εξαιρετική θέα στην Ciudad de las Artes y las Ciencias.

Εικόνα 16: Η πόλη των τεχνών και των επιστημών, τελευταίο πάρκο της «πράσινης κοίτης» του ποταμού Turia, που σχεδιάστηκε από τον ντόπιο αρχιτέκτονα Σαντιάγο Καλατράβα (Πηγή: CAC, 2018)

2.5 Μεθοδολογία σχεδιασμού και προβολής

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τον σχεδιασμό του συγκεκριμένου προγράμματος και για την διάχυση των σχετικών πληροφοριών και αποτελεσμάτων του, αποτελεί έναν συνδυασμό εμπειρικής και τεχνικής προσέγγισης. Η επιλογή του νερού και του περιβάλλοντος ως βασικό στοιχείο του προγράμματος “Agua de Valencia” έγινε αφενός μεν εμπειρικά και αφετέρου χρησιμοποιώντας τις νέες τεχνολογίες των Συστημάτων Γεωγραφικών Πληροφοριών που αφορούν τη χωρική οργάνωση ενός προορισμού.

2.5.1 Α΄ Φάση: Εμπειρική προσέγγιση και βιβλιογραφική αναζήτηση

Η εμπειρική προσέγγιση βασίστηκε στην βιωματική εμπειρία και γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια της πρώτης μετακίνησης της μεταπτυχιακής φοιτήτριας, η οποία τεκμηριώθηκε μεταγενέστερα, βάσει εκτενούς βιβλιογραφικής αναζήτησης για τον προορισμό της Βαλένθια. Συγκεκριμένα, η επιλογή προέκυψε:

(α) από την προσεκτική παρατήρηση κατά την διάρκεια της περιήγησης στην πόλη και της επίσκεψης στον υδροβιότοπο της Albufera, η οποία οδήγησε στο συμπέρασμα ότι το νερό και το περιβάλλον αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο της περιοχής,

(β) από την αμφίδρομη επικοινωνία με τους ντόπιους, οι οποίοι διηγήθηκαν τις μοναδικές ιστορίες της περιοχής για το νερό και την διαχείριση υδατικών πόρων (πχ. Gran Riada de Valencia, Plan Sur de Valencia, Jardín del Turia, Tribunal de las Aguas κοκ.)

(γ) από την ανίχνευση, εύρεση και κατανάλωση των τοπικών προϊόντων αγροδιατροφής, χαρακτηριστικών της περιοχής της Βαλένθια, που προέρχονται από τοπικές καλλιέργειες, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις είναι και οι μοναδικές σε ευρωπαϊκό έδαφος και έχουν άμεση σχέση με το αρδευτικό νερό. Συγκεκριμένα:

- ορυζώνες της Albufera → ρύζι τοπικής ποικιλίας (val) “arroz bomba/albufera” → **“Paella Valenciana”**
- περιοχή Alboraya de Valencia → κόνδυλοι κίτρινης κύπερης (val) “chufa” → **“Horchata de chufa”**
- πεδιάδα Huerta de Valencia → πορτοκάλια Βαλένθια (val) “Naranjas de Valencia” → **“Agua de Valencia”**

(δ) από την εκτενή βιβλιογραφική αναζήτηση όλων των επιμέρους στοιχείων του προορισμού, αλλά και την μελέτη επιστημονικών άρθρων που αποδεικνύουν (βλ. παρακάτω εικόνα) ότι η Βαλένθια αποτελεί πρότυπο βιωσιμότητας στο σχεδιασμό «πράσινων» ανοιχτών χώρων, βελτιώνοντας τις συνθήκες άνεσης κατοίκων και τουριστών (Gómez, Jabaloyes, Montero, De Vicente, Valcuende, 2011).

Χάρτης 3: Θεματικός χάρτης του Δήμου της Βαλένθια, όπου απεικονίζονται οι «πράσινοι» χώροι και οι ανταγωνιστικές καλλιέργειες της περιοχής (πορτοκαλεώνες και ορυζώνες) (Πηγή : Gómez, Jabaloyes, Montero, De Vicente and Valcuende, 2011)

Η επιλογή της συγκεκριμένης θεματικής προέκυψε και κατόπιν οργανωτικών περιορισμών, όπως για παράδειγμα η αποφυγή αλληλοκάλυψης των επιμέρους workshops στο ίδιο συνολικό πρόγραμμα. Σαφώς ο περιβαλλοντικός και πολιτιστικός πλούτος της περιοχής μπορεί να υποστηρίξει πολλά παρόμοια προγράμματα διαφορετικού περιεχομένου. Ενδεικτικά αναφέρεται η αρχιτεκτονική, καθώς ο προορισμός Βαλένθια έχει να επιδείξει σημαντικά μνημεία και κτίρια αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος (πχ. το ανταλλακτήριο μεταξιού της Βαλένθια “la lonja de la seda”- Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Unesco), αλλά η συγκεκριμένη θεματική αποτελούσε το workshop της Αρχιτεκτονικής Σχολής του UPV και γι’ αυτό τον λόγο δεν επιλέχθηκε.

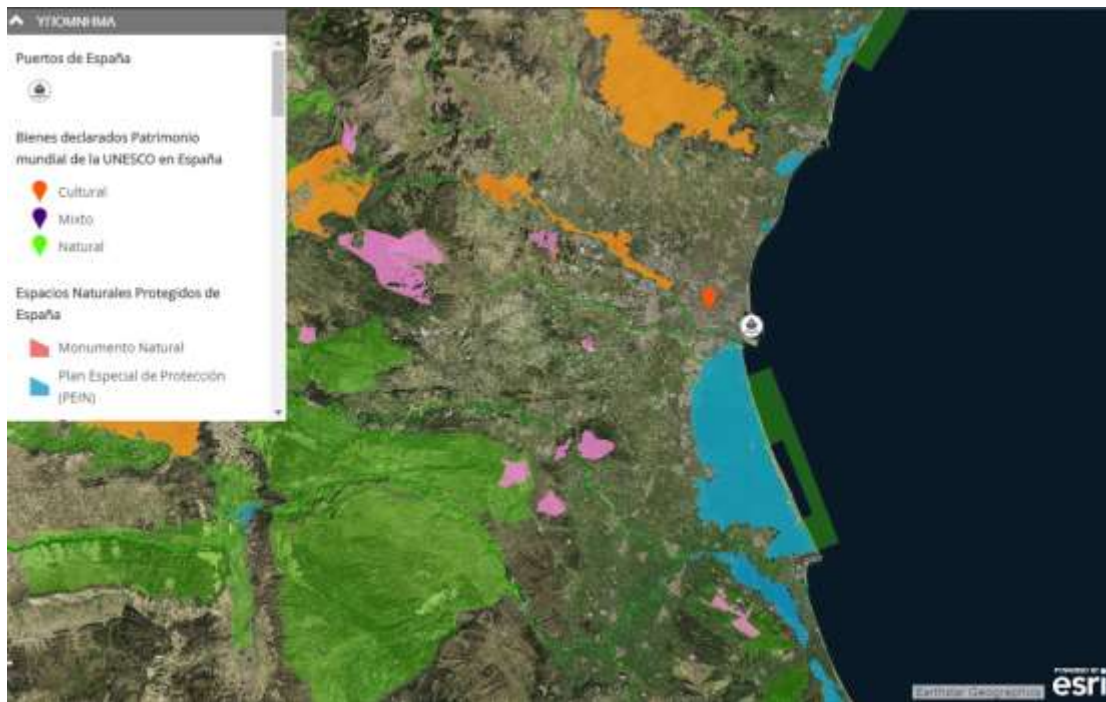
2.5.2 Β΄ Φάση: Τεχνική προσέγγιση με τη χρήση νέων τεχνολογιών GIS

Η αξιοποίηση των επιστημονικών εργαλείων των Γεωγραφικών Πληροφοριακών Συστημάτων πραγματοποιήθηκε σε τρία επιμέρους στάδια, τα οποία αναλύονται ως εξής:

1) «Θεματικός» χωρικός σχεδιασμός της ευρύτερης περιοχής

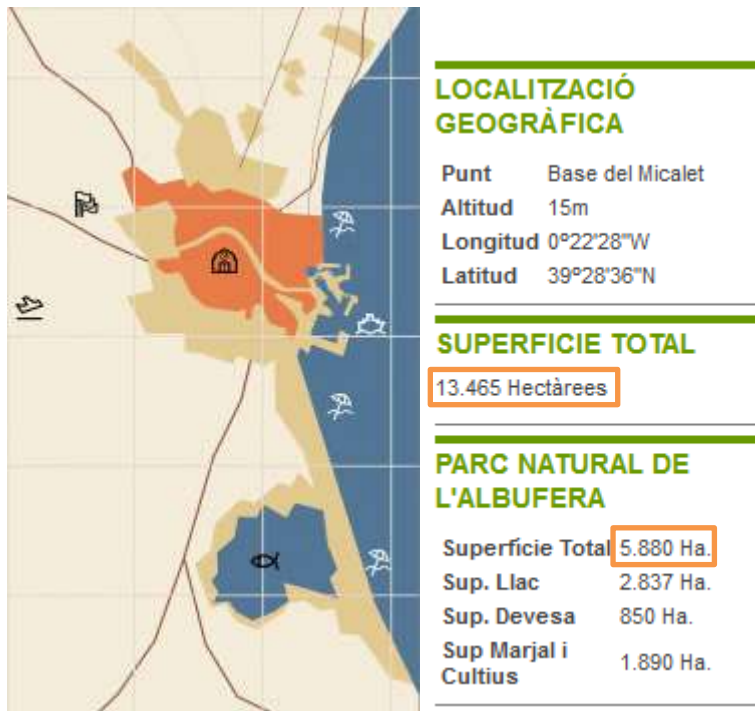
(χρήση ArcGIS Online της esri)

Το συγκεκριμένο στάδιο κατέδειξε το νερό ως βασικό στοιχείο του προγράμματος, επιβεβαιώνοντας την επιλογή της εμπειρικής προσέγγισης. Το σκεπτικό αφορούσε στην δημιουργία ενός χάρτη με αποτυπωμένα τα διάφορα επίπεδα τουριστικού ενδιαφέροντος, προκειμένου να διερευνηθεί η χωρική τους κατανομή και με τον τρόπο αυτό να υποστηριχθεί η επιλογή της θεματικής του προγράμματος. Ο συγκεκριμένος χάρτης δημιουργήθηκε με το λογισμικό του ArcGIS Online της esri, όπου έγινε χρήση των σχετικών διαθέσιμων εγκεκριμένων θεματικών επιπέδων και διασταύρωση με το γεωγραφικό ανάγλυφο. Για την περιοχή της Βαλένθια επιλέχθηκαν τα διαθέσιμα περιβαλλοντικά πολυγωνικά (ζώνες ειδικής προστασίας, περιοχές Natura, υδάτινες ζώνες) και πολιτιστικά σημειακά (μνημεία Unesco) θεματικά επίπεδα (layers) και διαπιστώθηκε ότι στην περιοχή υπερτερούν χωρικά οι ζώνες περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και οι υδάτινες ζώνες, έναντι των υπόλοιπων πεδίων ενδιαφέροντος.

Χάρτης 4: Θεματικά επίπεδα ενδιαφέροντος στην περιοχή της Βαλένθια

Τα παραπάνω επιβεβαιώνουν τα δημοσιευμένα από τον Δήμο της Βαλένθια στοιχεία, όπου σύμφωνα με την παρακάτω εικόνα είναι φανερό ότι η έκταση του φυσικού πάρκου της λιμνοθάλασσας Albufera καταλαμβάνει περίπου το 45% της συνολικής έκτασης του δήμου. Στην συνολική μητροπολιτική έκταση, πέραν της Albufera υπάρχουν και άλλες υδάτινες ζώνες και εκτάσεις περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, με μεγαλύτερες αυτές της νέας και της παλαιάς κοίτης του ποταμού Turia.

Εικόνα 17: Εμβαδομετρικά Στοιχεία του Δήμου της Βαλένθια (Πηγή: Δήμος Βαλένθια, 2019)

Περαιτέρω, στο επιστημονικό άρθρο των Gómez, Jabaloyes, Montero, De Vicente, Valcuende, όπου αναλύεται η συμβολή των ανοιχτών χώρων πρασίνου της Βαλένθια στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων της περιοχής, δημοσιεύτηκαν και εμβαδομετρικά στοιχεία της μητροπολιτικής περιοχής της Βαλένθια, τα οποία παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα. Είναι φανερό ότι υπερτερούν χωρικά οι υδάτινες ζώνες, οι ανοιχτοί χώροι πρασίνου, οι ζώνες ειδικής προστασίας και οι ζώνες ειδικής καλλιέργειας.

Land type	Surface (hectares)
Urban land	3,632
Developable land	815
Nondevelopable land	
Parque del Saier	713
Albufera lake and marshland	2,843
Rice fields	1,400
Coastline area	71
Turia riverbed	226
Huerta market garden	3,382
Unirrigated land	112
Amenities and infrastructures	269
Total	13,465

Πίνακας 1: Εμβαδομετρικά στοιχεία μητροπολιτικής περιοχής της Βαλένθια (Πηγή: Gómez, Jabaloyes, Montero, De Vicente, Valcuende, 2011)

2) Επιλογή, τυπολογία και χωρική ανάλυση των πρωτογενών δεδομένων-σημείων ενδιαφέροντος του “Agua de Valencia”

(χρήση QGIS Desktop)

Το συγκεκριμένο στάδιο αφορά την επιλογή και την τυπολογία των σημείων ενδιαφέροντος για διεξαγωγή δραστηριοτήτων του προγράμματος και παράλληλα χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο λήψης αποφάσεων για την χάραξη της ημερήσιας διαδρομής της κάθε μίας από τις πέντε μέρες του “Agua de Valencia”.

Κατόπιν της κεντρικής επιλογής του νερού ως πρωταγωνιστικό στοιχείο του προγράμματος, επιλέχθηκαν τα επιμέρους σημεία και οι περιοχές ενδιαφέροντος που θα αποτελούσαν τα αξιοθέατα του προγράμματος. Τα κριτήρια της επιλογής εναρμονίστηκαν με τις επιταγές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού (βλ. Κεφ.1) και συγκεκριμένα η επιλογή έγινε:

(α) λαμβάνοντας υπόψη τους υδάτινους δρόμους και ιστορίες της περιοχής (γεωγραφικό, περιβαλλοντικό ανάγλυφο, πολιτιστικό αποτύπωμα),

(β) με σεβασμό στην περιβαλλοντική και πολιτιστική συνιστώσα του προορισμού και με στόχο την προβολή της,

(γ) βάσει της μοναδικότητας, της σπουδαιότητας, της αυθεντικότητας, της ιστορίας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών των επιμέρους στοιχείων, αξιοθέατων και τοπικών επιχειρήσεων,

(δ) με πρόθεση ενσωμάτωσης στη θεματική του προγράμματος διάφορων ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μέσω της αντιστοίχισης με αυτές των σημείων

ενδιαφέροντος και απώτερο σκοπό την κάλυψη των αναγκών των πολυκινητρικών τουριστών,

(ε) με στόχο την ένταξη, συνεργασία και διάχυση των οικονομικών ωφελειών σε όλο και περισσότερους τοπικούς παράγοντες (local stakeholders).

Τα συγκεκριμένα σημεία ομαδοποιήθηκαν και καταχωρήθηκαν στον παρακάτω πίνακα, όπου εμφανίζονται σε στήλες τα είδη / θεματικές τους σε συνδυασμό και με τις προγραμματισμένες στο σημείο δραστηριότητες, οι γεωγραφικές/χωρικές συντεταγμένες τους (γεωγραφικό μήκος, πλάτος και ύψος από την επιφάνεια της θάλασσας) και σχετικές σημειώσεις που δικαιολογούν την επιλογή τους (μοναδικότητα, πιστοποίηση, ποιότητα).

"Agua de Valencia" Landmarks - Key Spots Characteristics

Name	Spot & Theme typology	Special Notes (reasons of choice)	Coordinates
"Universitat Politècnica de València (UPV)"	<i>Local Stakeholder</i> <i>Public body</i> <i>Educational Institute</i> <ul style="list-style-type: none"> Education Environment 	<ul style="list-style-type: none"> EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) certification of UPV "Green" practices of UPV 	Lat: 39.4814011 Long: -0.3447998 Alt: 16
"Valenciaport"	<i>Local Stakeholder</i> <i>Public body</i> <i>Port Authority</i> <ul style="list-style-type: none"> Environment 	<ul style="list-style-type: none"> Ecoports network PERS (port environmental review system) certification of the Port Authority 	Lat: 39.4481008 Long: -0.3256815 Alt: 15
"Bibliomar"	<i>Public Site</i> <ul style="list-style-type: none"> Education Sustainable Tourism 	<ul style="list-style-type: none"> seaside library in Malvarosa Beach Views to Balears Islands and sustainable tourism case studies 	Lat: 39.4800916 Long: -0.3247272 Alt: 18.63

		session	
“Platja del cabanyal”	<i>Public Site</i> <ul style="list-style-type: none"> • Architecture • Gastronomy • Religion & Culture 	<ul style="list-style-type: none"> • Traditional fishermen houses – sea themed facades • Seafood Paella • “Semana Santa de Cabanyal” 	Lat: 39.4696992 Long: -0.3370797 Alt: 15
“Park Natural de l'Albufera”	<i>Public Site</i> <i>Lake & Natural Park</i> <ul style="list-style-type: none"> • Environment 	<ul style="list-style-type: none"> • RAMSAR site (wetlands of international importance for birds, 1990) • Special protection area (1991) 	Lat: 39.3407822 Long: -0.3723178 Alt: 12
“El Palmar”	<i>Traditional Village</i> <ul style="list-style-type: none"> • Architecture • Agri-food & local gastronomy • History & Culture 	<ul style="list-style-type: none"> • Local architecture of “Barracas” (traditional farmers houses) • Rice “Bomba”/ Rice “Albufera” origin which is “Paella Valenciana” (worldwide known local dish) basic component • “Vella Latina” (historic race of traditional lake-boats) 	Lat: 39.3110997 Long: -0.32305 Alt: 17.25
“Jardín del Turia”	<i>Public Site</i> <i>Compex of Parks in Old Turia River bed</i> <ul style="list-style-type: none"> • History & Culture & the Locals • Environment • Landscape Architecture 	<ul style="list-style-type: none"> • The biggest urban park in Spain • Local History of the great Valencia flood (“gran riada de Valencia” - 1957) • Exceptional Paradigm of public claim for “green” sites 	Lat: 39.4718531 Long: -0.3667446 Alt: 17.29

		<ul style="list-style-type: none"> Plan Sur for river diversion and redesign of the old Turia bed 	
“Mercat Central”	<p><i>Public Market</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Architecture Local products / agri-sea-food gastronomy 	<ul style="list-style-type: none"> Spanish Property of Cultural Interest building Chance to experience with 5 senses the greatest variety of local products and interact with the locals (farmers, fishermen & merchants etc) 	<p>Lat: 39.4736205 Long: -0.3798296 Alt: 18</p>
“Mercat de Colón”	<p><i>Public Market redesigned as a set of local F&B selling shops</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Architecture Gastronomy 	<ul style="list-style-type: none"> Spanish Property of Cultural Interest building Chance taste some local products in top quality selling coffee shops, bars, restaurants etc 	<p>Lat: 39.4688732 Long: -0.3708342 Alt: 17</p>
“La Lonja de la Seda”	<p><i>Museum</i></p> <ul style="list-style-type: none"> History (trade) Architecture 	<ul style="list-style-type: none"> UNESCO “World Heritage Site” of the Silk Road Exchange 	<p>Lat: 39.4743898 Long: -0.3805186 Alt: 17</p>
“Tribunal de las Aguas”	<p><i>Public Water Waste Judge</i></p> <ul style="list-style-type: none"> History Culture Environment 	<ul style="list-style-type: none"> UNESCO “Intangible Cultural Heritage” Exceptional paradigm of public justice to water waste and environmental abuse 	<p>Lat: 39.4757759 Long: -0.3757795 Alt: 18.63</p>
“Horchateria Santa Catalina”	<p><i>Local Stakeholder Enterprise Historic “Horchateria”</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Unique Local Product: “Horchata de chufa” 	<p>Lat: 39.4737764 Long: -0.3760939 Alt: 18.75</p>

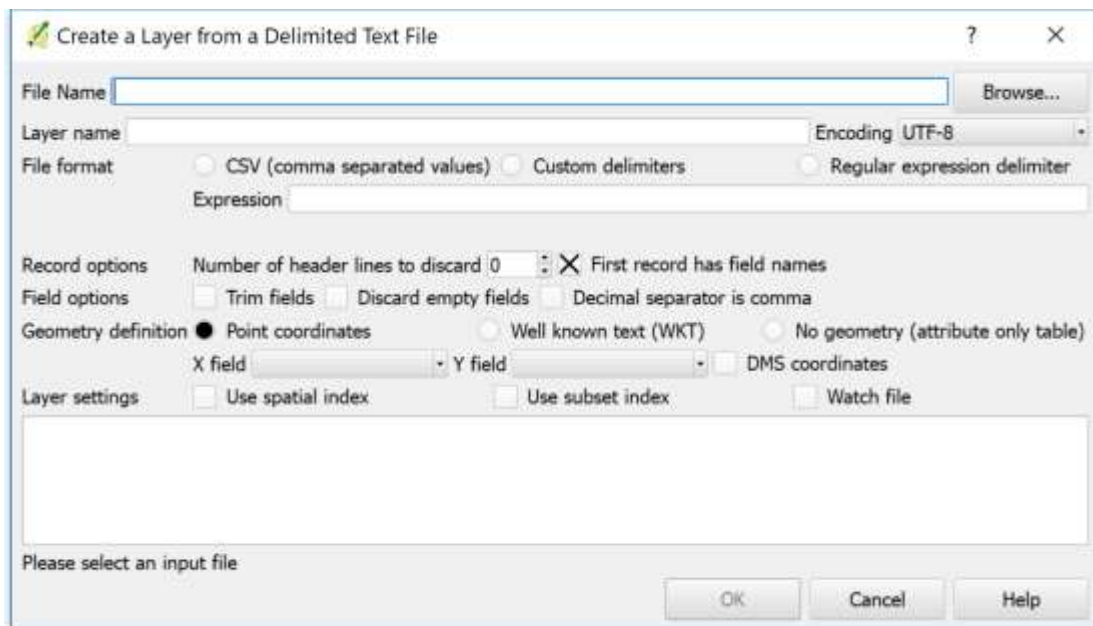
	<ul style="list-style-type: none"> • Agri-food and local gastronomy 		
“Café de las horas”	<i>Local Stakeholder Enterprise Historic Bar</i> <ul style="list-style-type: none"> • Gastronomy 	A perfect place to enjoy the local cocktail: "Agua de Valencia" Local agri-food products: Valencia oranges, cava wine	Lat: 39.4781093 Long: -0.3880408 Alt: 15.5
“Café de Madrid”	<i>Local Stakeholder Enterprise Historic Bar</i> <ul style="list-style-type: none"> • Gastronomy 	The place where the local cocktail: "Agua de Valencia" was born in 1956	Lat: 39.4781324 Long: -0.3880408 Alt: 15
“Museu Faller de València”	<i>Museum</i> <ul style="list-style-type: none"> • Tradition • Culture 	<ul style="list-style-type: none"> • UNESCO “Intangible Cultural Heritage” 2016 "Las Fallas de Valencia" Local traditional festival 	Lat: 39.4603343 Long: -0.3603399 Alt: 16.5
“Ciutat de les Arts i les Ciències”	<i>Architectural Complex Landmark</i> <ul style="list-style-type: none"> • Architecture 	Local world-famous Architect Santiago Calatrava	Lat: 39.4548792 Long: -0.3526791 Alt: 17
“Oceanogràfic”	<i>Aquarium</i> <ul style="list-style-type: none"> • Architecture • Environment 	The Largest Oceanic Aquarium in Europe The second largest worldwide	Lat: 39.4541689, Long: -0.3490998 Alt: 17.25

Πίνακας 2: Χαρακτηριστικά των επιλεγθέντων σημείων του “Agua de Valencia”

Από τον παραπάνω πίνακα εξάγεται το συμπέρασμα ότι το “Agua de Valencia” μπορεί να διεξάγεται στα πλαίσια του εκπαιδευτικού/ επιστημονικού τουρισμού, αλλά παράλληλα καλύπτει θεματικές που ανήκουν και σε άλλα πεδία ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ικανοποιώντας με αυτόν τον τρόπο τους πολυκινητρικούς τουρίστες της ακαδημαϊκής κοινότητας.

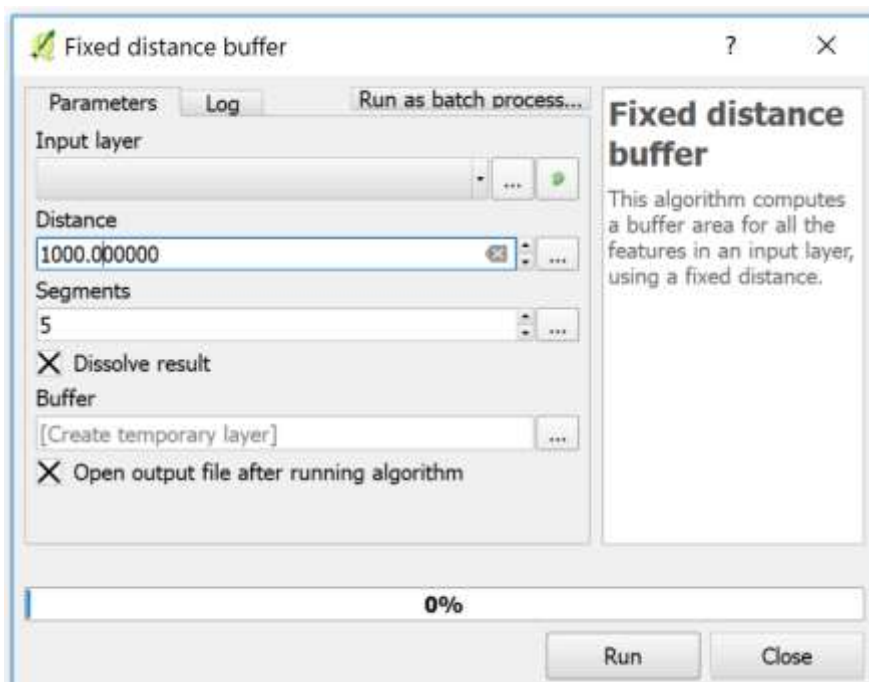
Προκειμένου να αποφασιστούν οι εναλλακτικές διαδρομές που συνδέουν τα παραπάνω αξιοθέατα και ο τρόπος μετακίνησης/μετάβασης σε αυτά έπρεπε να ελεγχθεί η απόσταση από την έδρα του προγράμματος (καθημερινό σημείο συνάντησης ήταν το UPV), αλλά και των επιμέρους σημείων μεταξύ τους. Για το σκοπό αυτό επιλέχθηκε η χρήση ενός Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών και συγκεκριμένα το παρεχόμενο εργαλείο της «ζώνης επιρροής» ενός σημείου (buffer zone). Έτσι, με γνώμονα τις φυσιολογικές δυνατότητες μετακίνησης ενός τουρίστα έγινε η παραδοχή για ακτίνα δράσης γύρω από κάθε σημείο ίση με 1 km.

Για την δημιουργία ενός σχετικού χάρτη που απεικονίζει όλα τα ανωτέρω χρησιμοποιήθηκαν ως πρωτογενή δεδομένα εισόδου τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα με μορφή κειμένου CSV (Comma-Separated-Values). Οι συντεταγμένες κάθε σημείου από τα παραπάνω αναφέρονταν στο Παγκόσμιο Γεωδαιτικό Σύστημα του 1984 (WGS84) με κωδικό Γεωδαιτικού Συστήματος (EPSG:4326). Το παραπάνω χαρτογραφικό προβολικό σύστημα επελέγη λόγω της ευρείας αποδοχής του από αξιόπιστους φορείς παροχής δορυφορικών εικόνων (Google Maps, Open Street Maps κοκ), αλλά και γιατί είναι αυτό που χρησιμοποιείται από το Παγκόσμιο Σύστημα Εντοπισμού Θέσης (GPS). Ο πίνακας των πρωτογενών δεδομένων εισήχθη στο περιβάλλον του QGIS, με σκοπό την δημιουργία διανυσματικού τύπου σημειακού χαρτογραφικού επιπέδου (vector point layer), μέσω της λειτουργίας “Add Delimited Text Layer” του QGIS.

Εικόνα 18: Στιγμιότυπο εικόνας από το περιβάλλον του λογισμικού QGIS κατά τη διαδικασία δημιουργίας σημειακού χαρτογραφικού επιπέδου συντεταγμένες κατά X (long) και Y (lat)

Μετά από τη δημιουργία του διανυσματικού σημειακού επιπέδου που αποτελείται από τα Σημεία Τουριστικού Ενδιαφέροντος, επιλέχθηκε η απόσταση του 1km ως ακτίνα ορισμού της ζώνης επιρροής-κάλυψης γύρω από κάθε σημείο ενδιαφέροντος (buffer zone), όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα. Η ευκολία και η αμεσότητα της διαδικασίας δημιουργίας ζωνών κάλυψης, ως εργαλείο χωρικής ανάλυσης, είναι μια από τις αιτίες ευρείας αποδοχής και χρήσης των Γεωγραφικών Πληροφοριακών Συστημάτων, ως συμπληρωματικά εργαλεία σε ευρύτερα συστήματα λήψης αποφάσεων (Decision Making Systems) που αφορούν στην τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής.

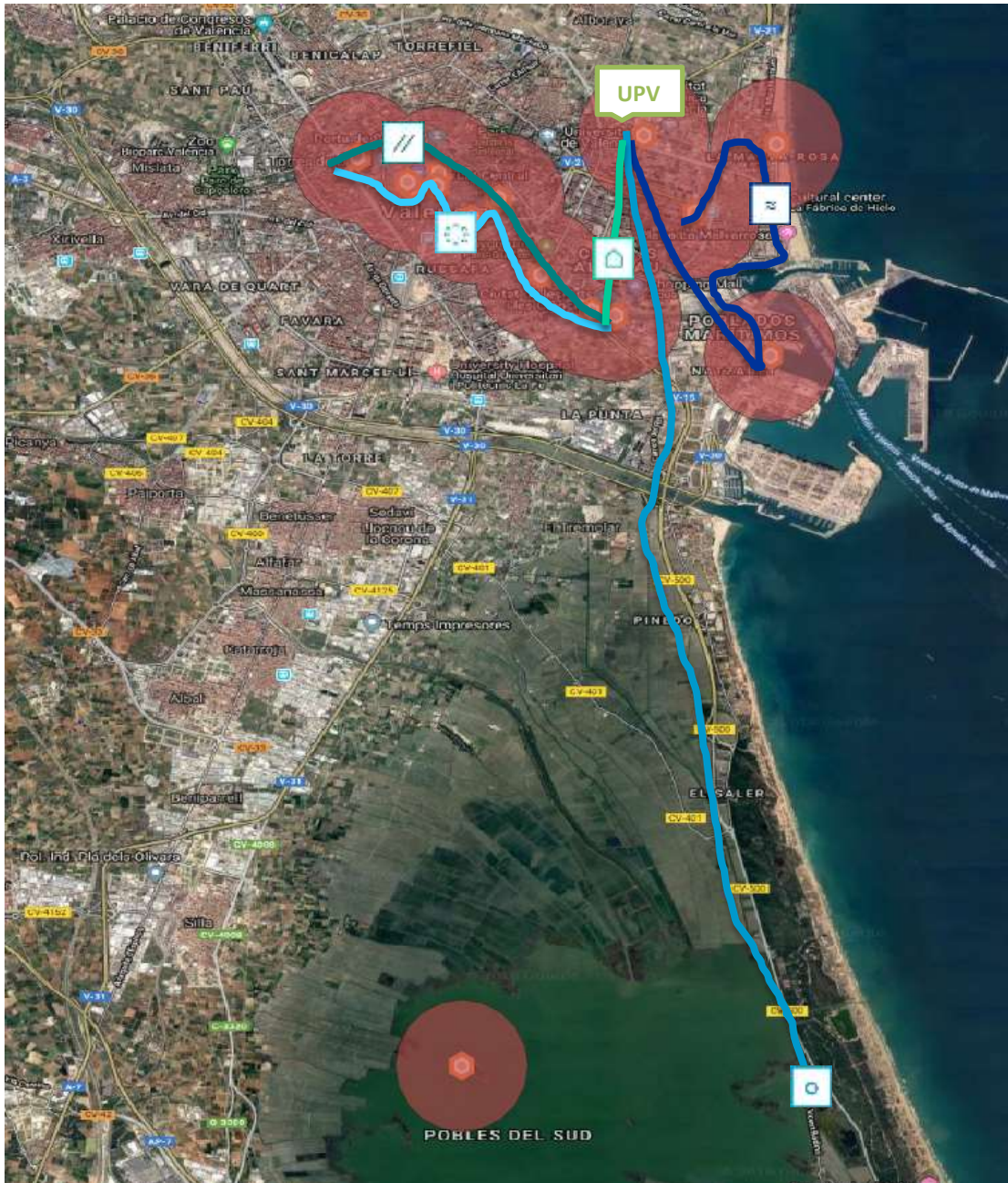

Εικόνα 19: Στιγμιότυπο εικόνας από το περιβάλλον του λογισμικού QGIS κατά τη διαδικασία δημιουργίας ζώνης επιρροής-κάλυψης με ακτίνα 1 Km γύρω από κάθε σημείο ενδιαφέροντος του “Agua de Valencia”

Η επιλογή “dissolve” αφορά ουσιαστικά την τοπολογική διαδικασία ένωσης των αλληλοκαλυπτόμενων τμημάτων των ζωνών επιρροής, δημιουργώντας μία συνεχόμενη έκταση, η οποία αφορά τις πραγματοποιούμενες διαδρομές (βλ. παρακάτω Χάρτη). Οι συγκεκριμένες ζώνες επιρροής αφορούν την φυσιολογική απόσταση που μπορεί να καλύψει ένας τουρίστας ανά ώρα (2km, όσο και η διάμετρος της ζώνης επιρροής). Τα ανωτέρω αποτυπώθηκαν στον παρακάτω χάρτη, από τον οποίο εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι διαδρομές εντός της πόλης μπορούν να γίνουν με τα πόδια ή και με ποδήλατα (προτιμάται κάθε είδους «πράσινη» μετακίνηση), ενώ για την μετάβαση στο λιμάνι απαιτείται η χρήση μέσου μαζικής μεταφοράς και στην Albufera η χρήση του λεωφορείου του UPV, καθώς οι διαθέσιμες συγκοινωνίες δεν είναι βολικές. Σύμφωνα με τα παραπάνω και συνδέοντας

θεματικά τα σημεία ενδιαφέροντος του προγράμματος, προέκυψαν και οι ημερήσιες διαδρομές που θα ακολουθούσαν οι συμμετέχοντες του “Agua de Valencia”, που συμβολίζονται και αποτυπώνονται στον εν λόγω χάρτη.

Σε μια πιο ολοκληρωμένη διαδικασία, που ξεφεύγει από τα όρια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, θα μπορούσαν να προστεθούν ειδικά σημεία ενδιαφέροντος και διαφορετικές ζώνες επιρροής, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψιν και ανάγκες των συμμετεχόντων (πχ. προτιμήσεις για προσβάσιμες διαδρομές) και να υπολογιστεί ο χρόνος και ο τρόπος διεξαγωγής της κάθε ημερήσιας δραστηριότητας. Έτσι γίνεται κατανοητό ότι η δημιουργία διαφορετικών σεναρίων διευκολύνει στη λήψη αποφάσεων για το σχεδιασμό εναλλακτικών διαδρομών, προσαρμοσμένων κάθε φορά στον εκάστοτε προορισμό αλλά και στις ανάγκες των καταναλωτών/τουριστών.

Χάρτης 5: Στιγμιότυπο εικόνας από το περιβάλλον του λογισμικού QGIS όπου εμφανίζονται οι ζώνες επιρροής των σημείων ενδιαφέροντος του “Agua de Valencia” με ακτίνα δράσης 1km και οι καθημερινές διαδρομές των συμμετεχόντων

- 3) Διαδικτυακή - διαδραστική παρουσίαση του “Agua de Valencia” κατόπιν της υλοποίησης (χρήση ArcGIS Story Maps Online της ESRI)

Η χρήση του συγκεκριμένου διαδικτυακού λογισμικού παρουσίασης χαρτογραφικών υποβάθρων αποφασίστηκε καθώς πλεονεκτεί έναντι άλλων διαθέσιμων:

(α) στην δυνατότητα διαδραστικής εισαγωγή των διανυσματικών χαρτών, αλλά και στην δυνατότητα εύκολου ορισμού σημείων, γραμμών και περιοχών ενδιαφέροντος απευθείας επάνω σε έτοιμο υπόβαθρο χάρτη,

(β) στην παράλληλη χρήση μεγάλου αριθμού τυπολογίας υποβάθρων βασικών χαρτών δορυφορικών εικόνων και

(γ) στην δυνατότητα εισαγωγής πολυμεσικού τύπου (multimedia) δεδομένων, όπως αρχείων εικόνας και βίντεο, και υπερσυνδέσμων με στόχο την παροχή πληροφορίας για κάθε σημείο, γραμμή ή περιοχή.

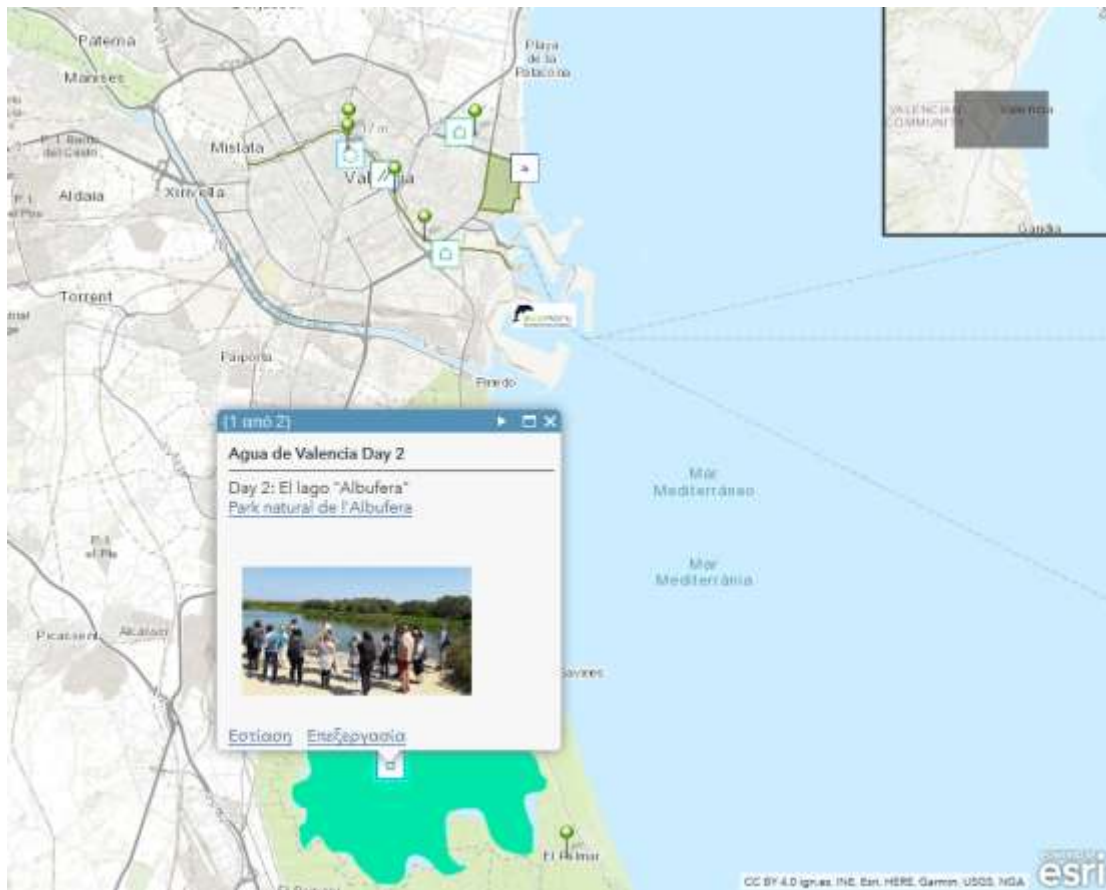
Έτσι, μετά τη διαδικασία της Χωρικής Ανάλυσης στο Περιβάλλον, τα επιλεγμένα σημεία ενδιαφέροντος εισήχθησαν στο πακέτο περιορισμένης δωρεάν χρήσης ArcGIS online της esri. Η δημιουργία ενός διαθέσιμου online πληροφοριακού χάρτη του προγράμματος “Agua de Valencia” έγινε με στόχο τη διαδικτυακή παρουσίαση του προγράμματος, μέσω των φωτογραφιών που λήφθηκαν κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του και τον διαμοιρασμό των σχετικών με τα σημεία ενδιαφέροντος υπερσυνδέσμων πληροφοριών και πολυμεσικών πληροφοριών (εικόνες, video).

Ο θεματικός χάρτης βρίσκεται διαθέσιμος online στο παρακάτω link: <https://arcg.is/1unS5H>.

Ο χρήστης με απλό κλικ πάνω στα σημεία ή στις περιοχές ενδιαφέροντος ενημερώνεται με αναδυόμενα παράθυρα πληροφορίας, ενώ επιλέγοντας τα 5 σύμβολα του “Agua de Valencia” βλέπει πραγματικές φωτογραφίες από το πρόγραμμα που διεξήχθη το 2017 (Workshop Green Valencia, βλ. παρακάτω στιγμιότυπα οθόνης που λήφθηκαν από το σχετικό link).

Χάρτης 6: Δημιουργία του πληροφοριακού θεματικού χάρτη “Agua de Valencia” με αποτύπωση των περιοχών διεξαγωγής του προγράμματος

Χάρτης 7: Με κλικ στο σύμβολο λίμνη “el lago” που αντιστοιχεί στην δεύτερη μέρα διεξαγωγής του workshop Green Valencia εμφανίζεται αναδόμενο παράθυρο με φωτογραφίες από την επίσκεψη των συμμετεχόντων στη λίμνη της Albufera και με υπερσυνδέση σε ιστοσελίδες για περαιτέρω πληροφόρηση

Χάρτης 8: Με επιλογή των αντίστοιχων σημείων στον Θεματικό Χάρτη “Agua de Valencia” εμφανίζονται pop-up windows με πληροφορίες για το σημείο με φωτογραφίες από την διεξαγωγή του προγράμματος και παραπομπές για περαιτέρω πληροφόρηση

3 Συμπεράσματα – Προτάσεις

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τον σχεδιασμό του “Agua de Valencia” και τα οφέλη από την υλοποίησή του παρουσιάζονται στα πλαίσια της τεκμηρίωσης της καινοτομίας και της βιωσιμότητας του προγράμματος / τουριστικού προϊόντος και της απάντησης των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο.

3.1 Βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος “Agua de Valencia”

Ο σχεδιασμός του «Agua de Valencia» προσπάθησε να ενσωματώσει τη φιλοσοφία συγκεκριμένων ΣΒΑ των Ηνωμένων Εθνών και τμημάτων της αναπτυξιακής στρατηγικής «Ευρώπης 2020» και του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού. Κεντρικός στόχος ήταν η δημιουργία ενός βιώσιμου τουριστικού προϊόντος για τον προορισμό της Βαλένθια. Ο σκοπός αυτός θεωρείται ότι ικανοποιήθηκε σε ένα μεγάλο βαθμό, το οποίο τεκμαίρεται από την κατωτέρω ανάλυση, που επιχειρεί να συνδέσει ορισμένες παραδοχές με αντίστοιχες παραπομπές στην θεωρητική προσέγγιση του Κεφ.1. Η ανάλυση αυτή αφορά το συγκεκριμένο πρόγραμμα σε πρώτο επίπεδο, αλλά μπορεί να επεκταθεί και σε κάθε αντίστοιχη πρωτοβουλία που δυνητικά θα αναπτυχθεί από άλλα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα.

- 1) Η δημιουργία ενός προγράμματος που εστιάζει σε θεματικές διαχείρισης υδατικών πόρων, βέλτιστων πρακτικών σε περιβαλλοντικά ζητήματα, παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, πολιτισμικού πλούτου, μοναδικών αγροδιατροφικών προϊόντων και τοπικής γαστρονομίας, το καθιστά αυτόματα ένα διαφοροποιημένο τουριστικό προϊόν που συνδυάζει πολλαπλούς τύπους των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (βλ. ΣΒΑ 8, 11, 12, 3^η συνιστώσα Βιώσιμης Ανάπτυξης, 1^η διάσταση ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού, 1^η & 2^η προτεραιότητα της Ευρώπης για τον τουρισμό). Περαιτέρω, προωθεί τον συντονισμό του τουρισμού με άλλες πολιτικές της Ε.Ε., όπως του περιβάλλοντος και της εκπαίδευσης (βλ. 4^η προτεραιότητα της Ευρώπης για τον τουρισμό). Ωστόσο, καθετί το εναλλακτικό δεν είναι απαραίτητα και βιώσιμο οπότε απαιτούνται επιπλέον τεκμήρια που περιγράφονται στις επόμενες παραγράφους.
- 2) Η παρακολούθηση του συγκεκριμένου προγράμματος και κάθε άλλου αντίστοιχης φιλοσοφίας που προωθεί την πολιτιστική ποικιλομορφία, εκπαιδεύει τους συμμετέχοντες σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης και βιώσιμου τουρισμού καθιστώντας τους πολίτες του κόσμου (βλ. ΣΒΑ 4, 2^η προτεραιότητα της Ευρώπης για τον τουρισμό).

- 3) Η διενέργεια του συγκεκριμένου προγράμματος και κάθε άλλου αντίστοιχης φιλοσοφίας, στα πλαίσια του εκπαιδευτικού/ επιστημονικού τουρισμού, απευθυνόμενο στην ακαδημαϊκή κοινότητα, δημιουργεί νέες ομάδες-στόχους για τον προορισμό έδρας του Πανεπιστημίου που τα διοργανώνει.
- 4) Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, αλλά και κάθε παρόμοιο, εξαιτίας των ειδικών περιορισμών των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων είναι ανεξάρτητο της εποχικότητας και σίγουρα εκτός της υψηλής τουριστικής περιόδου (βλ. 1^η προτεραιότητα της Ευρώπης για τον τουρισμό).
- 5) Τα διαθέσιμα κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επιμέρους χρηματοδότηση των μετακινήσεων, αυξάνουν το διαθέσιμο κεφάλαιο για κατανάλωση στον προορισμό της μετακίνησης, ευνοώντας την διάχυση των οικονομικών ωφελειών στην τοπική κοινωνία (βλ.1^η συνιστώσα Βιώσιμης Ανάπτυξης).
- 6) Η καλύτερη αξιολόγηση των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων που ευνοούν την κινητικότητα του προσωπικού τους και που απορροφούν τα διαθέσιμα κονδύλια της Ε.Ε. και η δια βίου μάθηση του ανθρώπινου δυναμικού τους, μέσω της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών, οδηγούν στην μεγαλύτερη αναγνωρισιμότητα των Πανεπιστημίων (βλ.1^η και 2^η προτεραιότητα Ευρώπης για τον τουρισμό).
- 7) Τα οικονομικά οφέλη που αποκομίζουν τα Πανεπιστήμια που αναπτύσσουν αντίστοιχες πρωτοβουλίες, μέσω των extra fees των συμμετεχόντων στα προγράμματα, δημιουργεί προϋποθέσεις βιωσιμότητας των Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων.
- 8) Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας που δυνητικά προκύπτουν κατά τη διάρκεια οργάνωσης και υλοποίησης τέτοιων προγραμμάτων, στις οποίες μπορούν να εργαστούν μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας πχ. φοιτητές των ιδρυμάτων (βλ. ΣΒΑ 8, 12).
- 9) Η διασύνδεση του πανεπιστημίου και των συμμετεχόντων με τα επιμέρους τμήματα της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας (πχ. τοπικοί φορείς και επιχειρήσεις) και η συνεργασία των τοπικών παραγόντων με τα πανεπιστήμια που διαθέτουν το απαιτούμενο κεφάλαιο γνώσης (βλ. 2^η διάσταση ευφώς εξειδικευμένου τουρισμού)
- 10) Η ικανοποίηση των τουριστών-συμμετεχόντων του προγράμματος που εκφράστηκε κατά την ολοκλήρωση του “Agua de Valencia” και επιβεβαιώθηκε από την αύξηση των συμμετοχών κατά τη διάρκειά του (βλ.2^η συνιστώσα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης).
- 11) Ο σχεδιασμός του προγράμματος και ο διαμοιρασμός της πληροφορίας με χρήση των νέων τεχνολογιών (βλ. 1^η προτεραιότητα στρατηγικής «Ευρώπη 2020», 1^η προτεραιότητα Ευρώπης για τον τουρισμό).

Περαιτέρω και πιο συγκεκριμένα για να αποδειχθεί η βιωσιμότητα του “Agua de Valencia”, τα επιμέρους στοιχεία ενδιαφέροντος του προγράμματος αντιστοιχίζονται με τους βασικούς άξονες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης ως εξής:

A. Περιβαλλοντική προστασία προορισμού

- Παρουσίαση βέλτιστων περιβαλλοντικών πρακτικών, πολιτικών και πιστοποιήσεων τοπικών φορέων (Πανεπιστήμιο UPV-EMAS, Οργανισμός Λιμένος VALENCIAPORT-PERS, Οργανισμός Προστασίας Περιβαλλοντικού Πάρκου Albufera)
- Προβολή των περιβαλλοντικών επιδόσεων της τοπικής κοινωνίας και του «πράσινου» προσώπου του προορισμού (Tribunal de las Aguas, Jardín del Turia)
- Κατά το δυνατόν επιλογή πράσινης μετακίνησης κατά τη διάρκεια του “Agua de Valencia” (1^η μέρα: χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς και πεζή μετακίνηση, 2^η μέρα: χρήση μικρού λεωφορείου του UPV, 3^η μέρα: πεζή μετακίνηση και χρήση ποδηλάτου για μετακίνηση στα πάρκα του Turia, 4^η μέρα χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς και πεζή μετακίνηση και 5^η μέρα: πεζή μετακίνηση).

B. Οικονομική αποτελεσματικότητα

- Οικονομικά οφέλη για το Πανεπιστήμιο (κόστος συμμετοχής 350 € ανά συμμετέχοντα, συγκεκριμένα στο workshop “Green Valencia” συμμετείχαν 20 άτομα)
- Διάχυση οικονομικών ωφελειών στην τοπική κοινωνία (διαμονή σε τοπικά ξενοδοχεία, καθημερινά έξοδα σε επιλεγμένες τοπικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών υψηλής ποιότητας πχ. επιλεγμένα σημεία πώλησης τοπικών αγροδιατροφικών προϊόντων απευθείας από τους παραγωγούς, όπως το Mercat Central, και εναλλακτικών souvenir, επιλεγμένες επιχειρήσεις εστίασης, εισιτήρια σε μουσεία/oceanographic κοκ)
- Εκμετάλλευση των κονδυλίων της Ε.Ε. μέσω της χρηματοδότησης των μετακινούμενων με το πρόγραμμα Erasmus+ (με συνεπακόλουθη την αύξηση του διαθέσιμου κεφαλαίου των μετακινούμενων για κατανάλωση στον προορισμό)

Γ. Κοινωνία / Πολιτισμός

- Προβολή ιστορικών δράσεων της τοπικής κοινωνίας για τη διαχείριση των υδατικών πόρων (Tribunal de las Aguas – μνημείο άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO) και πρότυπων λαϊκών διεκδικήσεων για την εξασφάλιση χώρων αστικού πρασίνου (Jardín del Turia)
- Ενσωμάτωση στο πρόγραμμα και προβολή πολιτιστικών θησαυρών της πόλης (πχ. La Lonja de la Seda)

- Συνεργασία τοπικών φορέων (Πανεπιστήμιο, Οργανισμός Λιμένος, Οργανισμός Προστασίας Λιμνοθάλασσας Albufera) και τοπικών επιχειρήσεων της τουριστικής αλυσίδας

Δ. Τουριστική ικανοποίηση

- Ανάπτυξη συνεργασιών και δια βίου κατάρτιση των συμμετεχόντων/τουριστών μέσω της γνωριμίας με το προσωπικό του πανεπιστημίου υποδοχής και το προσωπικό των Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων που λαμβάνει μέρος στο πρόγραμμα και της ανταλλαγής τεχνογνωσίας, ιδεών και καλών πρακτικών μεταξύ των Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων
- Εκπαίδευση των τουριστών στην κατεύθυνση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης των προορισμών, μέσω της παρουσίασης του «βιώσιμου» προσώπου της περιοχής και της πόλης της Βαλένθια
- Βιωματική εμπειρία των τουριστών που περιλαμβάνει την ουσιαστική προσέγγιση της τοπικής κοινωνίας, την επίσκεψη εναλλακτικών αξιοθέατων off the beaten track, την γνωριμία με τον αγροδιατροφικό τομέα, μέσω επίσκεψης στην κεντρική αγορά των ντόπιων παραγωγών και την τοπική γαστρονομία, μέσω γευσιγνωσίας αλλά και μαθημάτων μαγειρικής των τοπικών πιάτων
- Προσπάθεια καλύτερης ενσωμάτωσης των τουριστών, μέσω της βελτίωσης της επικοινωνίας με την τοπική κοινωνία, χάρη στα σύντομα σεμινάρια ισπανικής γλώσσας σε καθημερινά θέματα που διεξάγονται παράλληλα με το πρόγραμμα (βλ. Παράρτημα Ι)
- Συμμετοχή αρχικά 20 ατόμων στο θεματικό workshop “Green Valencia”, οι οποίες αυξήθηκαν σταδιακά κατά τη διάρκεια της εβδομάδας επιμόρφωσης. Η ικανοποίηση της ομάδας εκφράστηκε και κατόπιν προφορικών συνεντεύξεων από τους διοργανωτές στους συμμετέχοντες, αλλά και κατόπιν προφορικών δηλώσεων των κεντρικών διοργανωτών κατά τη διάρκεια του απολογισμού του συνολικού προγράμματος.

3.2 Καινοτομία του τουριστικού προϊόντος “Agua de Valencia”

Η καινοτομία του “Agua de Valencia” τεκμαίρεται από το γεγονός ότι για πρώτη φορά επιχειρείται η σύνδεση των Erasmus+ και συγκεκριμένα των οργανωμένων εβδομάδων επιμόρφωσης με την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των προορισμών έδρας των Πανεπιστημίων.

Ειδικότερα, τα προγράμματα επιμόρφωσης προσωπικού των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων εστιάζουν στην κατάρτιση των συμμετεχόντων σε συγκεκριμένα θεματικά πεδία, σχετικά με το αντικείμενο εργασίας τους, ενώ διεξάγονται ως επί το πλείστον εντός της εκάστοτε

πανεπιστημιούπολης. Χρονικά διεξάγονται στις περισσότερες περιπτώσεις εντός συγκεκριμένου και περιορισμένου ωραρίου, αφήνοντας όλη την ημέρα χωρίς κάποιο συγκεκριμένο πρόγραμμα ή πρόταση στους συμμετέχοντες. Η όποια επαφή με τον προορισμό έδρας του Ιδρύματος Υποδοχής είναι συνηθέστερα αποσπασματική και συνίσταται σε ομαδικά δείπνα καλωσορίσματος ή αποχαιρετισμού και σε μεμονωμένες επισκέψεις/εκδρομές στην καλύτερη των περιπτώσεων. Το “Agua de Valencia” δεν σκοπεύει να περιορίσει την ελευθερία των συμμετεχόντων, αντίθετα επιχειρεί να άρει αυτόν τον χωρικό και χρονικό περιορισμό που συνήθως είναι στη φύση των άλλων προγραμμάτων, ενθαρρύνει τη ανάμειξή τους με την τοπική κοινωνία και προτείνει μια σειρά δραστηριοτήτων εντός και εκτός προγράμματος που συμμορφώνονται με μια σειρά κριτηρίων τήρησης της ποιότητας, της ιστορίας και της αυθεντικότητας της περιοχής. Επιπρόσθετα, το “Agua de Valencia” μπορεί μεν να διεξάγεται στα πλαίσια του εκπαιδευτικού/ επιστημονικού τουρισμού, αλλά ταυτόχρονα περιλαμβάνει θεματικές που ανήκουν και σε άλλους τύπους ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ικανοποιώντας έτσι τους πολυκινητρικούς τουρίστες της ακαδημαϊκής κοινότητας.

3.3 Κεντρικά συμπεράσματα

Σύμφωνα με όσα αναλύθηκαν προηγουμένως, το “Agua de Valencia” αποτελεί ένα καινοτόμο βιώσιμο τουριστικό προϊόν που απαντά:

- στην διαρκή τάση για εξειδίκευση των παρεχόμενων τουριστικών προϊόντων, καθώς αποτελεί ένα νέο εναλλακτικό θεματικό προϊόν στον χώρο του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού,
- στην διαρκή αναζήτηση νέων αγορών και ομάδων-στόχων, καθώς δίνει μια νέα προοπτική στο πεδίο του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού και μετατρέπει την ακαδημαϊκή κοινότητα σε μια νέα ομάδα-στόχο υψηλής ποιότητας, καθώς, εκτός των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει, την εκπαιδεύει σε θέματα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης,
- στην διασπορά των τουριστικών προϊόντων στο χρόνο και στο χώρο, καθώς όπως αναλύθηκε προηγουμένως η υλοποίηση διενεργείται εκτός υψηλής τουριστικής περιόδου και η θεματική που επιλέχθηκε συμπεριλαμβάνει επισκέψεις σε αξιοθέατα εκτός των ζωνών υψηλής τουριστικής ανάπτυξης

Οι δυνατότητες επέκτασης του “Agua de Valencia” περιλαμβάνουν την συνέχιση του προγράμματος σε άλλες χρονικές περιόδους και σε άλλες ομάδες-στόχους της ευρωπαϊκής ακαδημαϊκής κοινότητας.

Σε απάντηση των βασικών ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο αποδείχθηκε ότι τα Πανεπιστήμια μπορούν να αποτελέσουν φορέα σχεδιασμού και υλοποίησης βιώσιμων εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων, με τη μορφή οργανωμένων θεματικών εβδομάδων επιμόρφωσης και καταναλωτές μια νέα, πολλά υποσχόμενη, ομάδα-στόχο, την ακαδημαϊκή κοινότητα.

Η πληθώρα γνωστικών αντικειμένων που θεραπεύουν τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα και πιθανότατα τα πολλά πρόσωπα των προορισμών που εδρεύουν καθιστά δυνατή την περαιτέρω ανάπτυξη του εκπαιδευτικού/επιστημονικού τουρισμού, με παροχή πολλών διαφορετικών τουριστικών προϊόντων που μπορούν να συνδυάζουν πολλούς τύπους ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Με αυτόν τον τρόπο τα Πανεπιστήμια μπορούν να εκπαιδεύσουν αυτή την πολυπληθή και διαφορετική νέα ομάδα στόχο σε θέματα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης του προορισμού έδρας τους.

Στο συντονισμό της προσπάθειας για αντίστοιχες πρωτοβουλίες και στην μετατροπή ενός τέτοιου εκπαιδευτικού προγράμματος σε βιωματική εμπειρία θα συμβάλει αποτελεσματικά το κεφάλαιο γνώσης σχετικών με τον τουρισμό Πανεπιστημιακών Σχολών.

3.4 Διάχυση αποτελεσμάτων στον προορισμό της Βόρειας Ελλάδας

Η παραπάνω διαπίστωση μαζί με το πάγιο αίτημα για ενίσχυση του τουρισμού στην Βόρεια Ελλάδα είναι και η βασική αιτία που επιχειρείται η διάχυση των αποτελεσμάτων του “Agua de Valencia” στο νεοιδρυθέν Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδας. Περαιτέρω οι λόγοι που προτείνεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση αντίστοιχων προγραμμάτων στους επιμέρους προορισμούς του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος αναλύονται ως εξής:

- Το συγκριτικό πλεονέκτημα του Ιδρύματος, καθώς θεραπεύει το γνωστικό αντικείμενο του Τουρισμού. Η εκμετάλλευση του κεφαλαίου γνώσης και της εμπειρίας του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων (Κατεύθυνση Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας) και ειδικότερα του ερευνητικού εργαστηρίου “Tourlab” σε θέματα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, εξασφαλίζει τον σχεδιασμό πρότυπων βιώσιμων τουριστικών προϊόντων.

- Οι δημιουργικές συνεργασίες του Τμήματος με φορείς τουρισμού και η άμεση σχέση του με την ευρύτερη τουριστική βιομηχανία θα συμβάλλει στην βελτιστοποίηση της βιωματικής εκπαιδευτικής εμπειρίας των συμμετεχόντων.
- Τα διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα που θεραπεύει το ίδρυμα, ορισμένα από τα οποία έχουν άμεση συνάφεια με ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού (πχ. Τμήμα Οινολογίας Δράμας → οινικός τουρισμός), ευνοούν το σχεδιασμό προϊόντων εναλλακτικών θεματικών. Επιθυμητή η προβολή των διακρίσεων, βέλτιστων πρακτικών και συνεργασιών των επιμέρους Τμημάτων.
- Οι έξι διαφορετικές πόλεις-κόμβοι του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος δημιουργούν ένα δίκτυο προορισμών της Βόρειας Ελλάδας, τα επιμέρους στοιχεία των οποίων μπορούν να δημιουργήσουν πολύ διαφορετικά τουριστικά προϊόντα. Οι συγκεκριμένοι προορισμοί συγκεντρώνουν στοιχεία περιβαλλοντικού, πολιτισμικού, ιστορικού, γαστρονομικού και οινικού ενδιαφέροντος, διατηρούν πρότυπες τοπικές καλλιέργειες και διεθνώς αναγνωρισμένα και βραβευμένα τοπικά προϊόντα υψηλής ποιότητας (βλ. Δράμα: κρασιά) και έχουν να επιδείξουν παραδείγματα καλών πρακτικών σε θέματα αιχμής, όπως πχ. η κοινωνική επιχειρηματικότητα (βλ. Κιλκίς: «σταραμάκι»). Επιθυμητή είναι η προβολή των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των προορισμών και των βιώσιμων χαρακτηριστικών τους. Οι εβδομάδες επιμόρφωσης μπορούν να διεξάγονται σε μεμονωμένους προορισμούς ή και να συνδυάζουν τους επιμέρους προορισμούς μεταξύ τους, υπό το πρίσμα μιας κοινής θεματικής.
- Η πιθανή δημιουργία θέσεων εργασίας από τη συγκεκριμένη διαδικασία (πχ. πρακτική άσκηση φοιτητών) θα συμβάλλει στην κοινωνική μέριμνα του Ιδρύματος.
- Η ανάπτυξη δημιουργικών συνεργασιών μεταξύ των επιμέρους Τμημάτων του Ιδρύματος με τα γραφεία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και τους τοπικούς φορείς και την κοινωνία των προορισμών και η προβολή των σχετικών πρωτοβουλιών που θα αναπτυχθούν, θα ενδυναμώσει το Ίδρυμα και θα συντελέσει στην καθιέρωση της ταυτότητάς του ως ένα ενιαίο σύγχρονο, πραγματικά Διεθνές, Πανεπιστήμιο που αναπτύσσει καινοτόμες πρωτοβουλίες.

Πρόκληση αποτελεί η ενσωμάτωση στο σχεδιασμό των προγραμμάτων, στοιχείων της βιώσιμης ανάπτυξης, της στρατηγικής ευφυούς εξειδίκευσης, των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, συνδυάζοντας την επιμόρφωση με δραστηριότητες που προβάλλουν την βιώσιμη πλευρά των προορισμών έδρας. Η μεγαλύτερη πρόκληση και καινοτομία θα είναι ο

σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας βιώσιμης, αλλά και προσβάσιμης και ευφυούς, εβδομάδας επιμόρφωσης που θα είναι σχεδιασμένη για όλους.

3.4.1 Υφιστάμενη κατάσταση στο ΑΤΕΙΘ

Κατόπιν έρευνας στην ηλεκτρονική πλατφόρμα iMotion και μελέτης των στατιστικών στοιχείων που βρίσκονται διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του γραφείου ευρωπαϊκών προγραμμάτων του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης διαπιστώθηκαν τα εξής.

Μέχρι τώρα έχουν διοργανωθεί συνολικά δύο οργανωμένες διεθνείς εβδομάδες επιμόρφωσης και τον Μάιο του 2019 πρόκειται να διεξαχθεί η τρίτη.

Η μορφή τους συνίσταται σε μια γενική πρόσκληση προς το ακαδημαϊκό και διοικητικό προσωπικό των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων να μετακινηθούν στην Θεσσαλονίκη για να παραδώσουν διαλέξεις σε θέματα που ενδιαφέρουν τους φοιτητές, αναφέροντας κυρίως τα γνωστικά αντικείμενα που θεραπεύει το ΑΤΕΙΘ, ή και το προσωπικό του ΑΤΕΙΘ. Οι διαλέξεις ζητείται να εμπνέονται από μια κεντρική φιλοσοφία, η οποία εμφανίζεται ως motto που διαφοροποιείται κάθε έτος. Για παράδειγμα ως φετινή κεντρική φιλοσοφία έχει οριστεί η «Το Δημοκρατικό Πανεπιστήμιο του Μέλλοντος. Αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις στην δημιουργία ενός νέου Πανεπιστημίου». Παρατηρήθηκε ότι δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο προτεινόμενο πρόγραμμα (ακαδημαϊκών και μη δραστηριοτήτων) που να συνοδεύει την πρόσκληση, γιατί προφανώς το ακαδημαϊκό τμήμα θα διαμορφωθεί από τα θέματα που θα δηλώσουν ότι θα παρουσιάσουν οι συμμετέχοντες, κατόπιν των αιτήσεών τους. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι δεν υπάρχει κάποιο extra fee συμμετοχής.

Κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με το Τμήμα Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων του ΑΤΕΙ, επιβεβαιώθηκαν οι αντίστοιχες πληροφορίες της πλατφόρμας iMotion και υπήρξε περαιτέρω ενημέρωση σχετικά με τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στις συγκεκριμένες εβδομάδες και τις παράλληλες δραστηριότητες που διοργανώνονται στα πλαίσια αυτών. Όπως δείχνουν και τα στατιστικά του Τμήματος, οι κύριοι συμμετέχοντες στις συγκεκριμένες εβδομάδες, ίσως και λόγω της φύσης τους, είναι εισερχόμενο ακαδημαϊκό προσωπικό· ενώ υπάρχουν και μεμονωμένες επισκέψεις διοικητικού προσωπικού (πχ. 2 συνάδερφοι από το IRO-ETSIAMN της Valencia την επόμενη χρονιά της διενέργειας του “Agua de Valencia”), που γίνονται δεκτοί ακόμα και εκτός των συγκεκριμένων ημερομηνιών διεξαγωγής των εβδομάδες επιμόρφωσης, προς τιμή του Τμήματος. Όσον αφορά τις μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες που διοργανώνονται, αυτές συνηθέστερα περιορίζονται σε ένα γεύμα καλωσορίσματος ή/και αποχαιρετισμού και μια ημερήσια εκδρομή στο Δίον.

3.4.2 Προτάσεις

Σύμφωνα με τα παραπάνω προτείνεται η υποστήριξη των πρωτοβουλιών του Τμήματος Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, μέσω των συνεργασιών που αναλύθηκαν και της προσφοράς νέων προγραμμάτων. Έτσι, εκτός των εβδομάδων επιμόρφωσης που ήδη διοργανώνει το ΑΤΕΙΘ καλώντας εκπαιδευτές, θα είναι σε θέση να εκπαιδεύει το ίδιο τους συμμετέχοντες στα εν λόγω νέα προγράμματα, σε θεματικές που θεραπεύει το ίδρυμα, παράλληλα με τα θέματα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Αφετηρία της ανωτέρω διαδικασίας μπορεί να αποτελέσει η 3^η εβδομάδα επιμόρφωσης που διοργανώνει το ΑΤΕΙΘ το Μάιο, στα πλαίσια της οποίας:

- μπορούν να υλοποιηθούν πιλοτικά κάποια θεματικά workshops για την περιοχή της Θεσσαλονίκης.

Στην κεντρική φιλοσοφία του φετινού θέματος «Το Δημοκρατικό Πανεπιστήμιο του Μέλλοντος. Αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις στην δημιουργία ενός νέου Πανεπιστημίου», θα ήταν ίσως πιο συναφής η διενέργεια ενός θεματικού workshop που θα προβάλλει τις δράσεις καινοτομίας και αριστείας των επιμέρους σχολών του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος (πχ. ΤΕΙ Κλωστοϋφαντουργίας Κιλκίς σε συνεργασία με το σωματείο OMNES: δημιουργία brand βρεφικών ρούχων με υπεύθυνη ταυτότητα). Στο ίδιο πνεύμα, μπορούν να παρουσιαστούν περιπτώσεις καλών πρακτικών συγκεκριμένων οργανώσεων σε θέματα αιχμής όπως η κοινωνική επιχειρηματικότητά (OMNES: σταραμάκι - πρωτοβουλία from aid to trade) και η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη περιοχών (Οψόμεθα εις Φιλίππους: το καλάθι των Φιλίππων).

- μπορεί να συμπληρωθεί από τους συμμετέχοντες ένα στοχευμένο ερωτηματολόγιο.

Σκοπός του ερωτηματολογίου θα είναι να αξιολογήσει τα συγκεκριμένα workshops και να συμβάλλει στον καλύτερο σχεδιασμό των μελλοντικών εβδομάδων επιμόρφωσης, μέσω της διερεύνησης των επιθυμιών, των προθέσεων και των κινήτρων των δυνητικών συμμετεχόντων. Το ερωτηματολόγιο μπορεί να συμπληρωθεί από τους συμμετέχοντες της 3^{ης} staff training week, να αποσταλεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε παλαιότερους συμμετέχοντες ή να βρίσκεται διαδικτυακά διαθέσιμο προς συμπλήρωση από την ευρωπαϊκή ακαδημαϊκή κοινότητα.

Όσον αφορά τις μελλοντικές θεματικές εβδομάδες επιμόρφωσης που δυνητικά θα προκύψουν, περιγράφονται συνοπτικά σε πινακοποιημένη μορφή, ενδεικτικά και όχι περιοριστικά, ορισμένες προτάσεις που καλύπτουν θεματικές που ανήκουν στις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού και ταυτόχρονα αποτελούν γνωστικά αντικείμενα που

θεραπεία το Διεθνές Πανεπιστήμιο. Οι συγκεκριμένες εβδομάδες επιμόρφωσης αφορούν μεμονωμένα ή συνδυαστικά τους προορισμούς έδρας του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος. Σε περίπτωση απόφασης εφαρμογής, οι εν λόγω προτάσεις πρέπει να μελετηθούν εκτενώς με στόχο τον βέλτιστο σχεδιασμό τους και να προταθούν καινούριες κατόπιν ανταλλαγής απόψεων και αναζήτησης νέων ιδεών. Οι προτάσεις μπορούν να αποτελέσουν και αντικείμενο ερευνητικού προγράμματος και να αιτηθούν χρηματοδότησης από τα διαθέσιμα κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε περίπτωση που υφίσταται πρόσκληση στην οποία θα αποτελέσουν επιλέξιμη δαπάνη.

Πρόταση 1

Τίτλος εβδομάδας επιμόρφωσης	« Northern Nymphs »
Επιστημονικά υπεύθυνες Σχολές	Σχολή Μηχανικών και Γεωπονίας
Τόπος διεξαγωγής	Κατερίνη, Θεσσαλονίκη, Σέρρες, Δράμα, Καβάλα
Χρόνος διεξαγωγής (προτιμητέος)	Φθινόπωρο – Άνοιξη
Σύντομη περιγραφή του προγράμματος	<p>Πρόκειται για ένα υδάτινο οδοιπορικό που συνδυάζει τους περισσότερους προορισμούς του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδας.</p> <p>Ξεκινάμε από τους πρόποδες του βουνού των θεών, μαθαίνοντας την ιστορία και τα είδη των νυμφών, στο φαράγγι του Ενιπέα.</p> <p>Ακολουθούμε τις Ναιάδες, εκεί που συναντιούνται τα ποτάμια, στο Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού, αλλά και τα φλαμίνγκο με τους νεροβούβαλους.</p> <p>Απολαμβάνουμε την Νύμφη του Θερμαϊκού, μέσα από το караβάκι που πλέει στα νερά του.</p> <p>Ψάχνουμε τις Δρυάδες μέσα στα παραποτάμια δάση του Στρυμόνα, αλλά συναντάμε και βουβάλια, νούφαρα και μοναδικά είδη πτηνών υπό εξαφάνιση στα νερά της Κερκίνης.</p>

	<p>Για να τιμήσουμε τις Ορεάδες, επισκεπτόμαστε τους χώρους λατρείας τους, το σπήλαιο της Αλιστράτης, αλλά και το σπήλαιο του Μααρά, ίσως το μεγαλύτερο ποτάμιο σπήλαιο του κόσμου.</p> <p>Περιηγούμαστε στο πάρκο των πηγών της Αγίας Βαρβάρας, ένα από τα ομορφότερα της Ευρώπης, παρατηρώντας τις φυσαλίδες της ζωντανής αυτής λίμνης.</p> <p>Αποχαιρετάμε τις Νηρηίδες στο λιμάνι της Καβάλας, με υπέροχη θέα στο Αιγαίο Πέλαγος. Εννοείται πως παίρνουμε δυνάμεις για να καταφέρουμε να ολοκληρώσουμε το υδάτινο οδοιπορικό, δοκιμάζοντας καθημερινά την τοπική γαστρονομία, με βασικά υλικά τοπικά αγροδιατροφικά, κτηνοτροφικά και αλιευτικά είδη.</p>
Θεματικά πεδία ενδιαφέροντος	<p>Περιβάλλον / Υδατικοί πόροι</p> <p>Γαστρονομία</p> <p>Τοπικές καλλιέργειες/προϊόντα</p>

Πίνακας 3: Παρουσίαση συνοπτικών στοιχείων “Northern Nymphs”

Πρόταση 2

Τίτλος εβδομάδας επιμόρφωσης	« Tracing Dionysos »
Επιστημονικά υπεύθυνο Τμήμα	Τμήμα Αγροτικής Βιοτεχνολογίας και Οινολογίας (έδρα: Δράμα)
Τόπος διεξαγωγής	Δράμα, Καβάλα, Θεσσαλονίκη
Χρόνος διεξαγωγής (προτιμητέος)	Μάιος
Σύντομη περιγραφή του προγράμματος	<p>Πρόκειται για ένα πενθήμερο πρόγραμμα που προτείνεται να διεξάγεται παράλληλα με το φεστιβάλ της «Δραμοινογνωσίας» και περιλαμβάνει ακαδημαϊκές και μη δραστηριότητες με γνώμονα την εκπαίδευση σε θέματα οινολογίας στα εργαστήρια του Τμήματος και οινοποίησης μέσω της επίσκεψης των συμμετεχόντων σε εγκαταστάσεις βραβευμένων οινοποιείων της περιοχής Δράμας, Καβάλας αλλά και Θεσσαλονίκης. Οι συμμετέχοντες θα έχουν την δυνατότητα να γνωρίσουν την αρχιτεκτονική των οινοποιείων, να συμμετέχουν σε οινογευσία κρασιών που διακρίθηκαν σε διεθνείς διαγωνισμούς, να γευτούν βραβευμένα τοπικά προϊόντα υψηλής γαστρονομίας (αλλαντικά και τυριά), να παρακολουθήσουν τα πολλαπλά τοπικά δρώμενα κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ, να επισκεφτούν ένα διακεκριμένο μουσείο Οίνου, ακόμα και να διανυκτερεύσουν σε ένα βραβευμένο οινοποιείο.</p>
Θεματικά πεδία ενδιαφέροντος	Τοπικές καλλιέργειες/προϊόντα Οινολογία, Οινογευσία, Γευσιγνωσία,

	Βιομηχανική Αρχιτεκτονική Φεστιβάλ
--	---------------------------------------

Πίνακας 4: Παρουσίαση συνοπτικών στοιχείων “Tracing Dionysos”

Πρόταση 3

Τίτλος εβδομάδας επιμόρφωσης	«Smoke on the Water»
Επιστημονικά υπεύθυνα Τμήματα	<ul style="list-style-type: none"> • Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών (έδρα: Σέρρες) • Τμήμα Εσωτερικής Αρχιτεκτονικής (έδρα: Σέρρες) • Τμήμα Γεωλογίας (έδρα: Καβάλα) • Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος (Δράμα)
Τόπος διεξαγωγής	Περιοχή Δράμας - Καβάλας - Σερρών
Χρόνος διεξαγωγής (προτιμητέος)	Φθινόπωρο - Άνοιξη (εξαίρεση μπορεί να αποτελέσει η πρώτη εβδομάδα του Δεκεμβρη, όπου οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να πάρουν μια γεύση θρησκευτικού τουρισμού, παρακολουθώντας το έθιμο που θέλει τα παιδιά να φτιάχνουν και να ρίχνουν τα караβάκια των ευχών στις φυσικές πηγές της Αγίας Βαρβάρας Δράμας το βράδυ του εορτασμού της ομώνυμης προστάτριας της πόλης).
Σύντομη περιγραφή του προγράμματος	<p>Πρόκειται για ένα πενήμερο πρόγραμμα που προτείνεται να διεξάγεται κατά τη διάρκεια του Φθινοπώρου ή της Άνοιξης λόγω των ευνοϊκών καιρικών συνθηκών</p> <p>Αφορά την γνωριμία με την ιστορική καλλιέργεια του καπνού στην ευρύτερη περιοχή του κάμπου της Δράμας και της Καβάλας και στην επίσκεψη σε εργοστάσιο παραγωγής και</p>

	<p>επεξεργασίας καπνού της περιοχής. Οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να επισκεφτούν κτίρια – μνημεία βιομηχανικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της εποχής που άνθιζε η καλλιέργεια και μεταποίηση του καπνού, όπως την καπναποθήκη Spierer, η οποία μετατράπηκε στο ξενοδοχείο - πρότυπο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης «Hydrama Grand Resort»). Το συγκεκριμένο μνημείο βιομηχανικής αρχιτεκτονικής βρίσκεται μπροστά από τις δύο λίμνες των φυσικών πηγών, που αποτελούν τμήμα του Πάρκου της Αγίας Βαρβάρας, το οποίο έχει συμπεριληφθεί στα 60 ομορφότερα πάρκα της Ευρώπης, στα πλαίσια του προγράμματος Culture 2000.</p> <p>Παράλληλα, προγραμματίζονται επισκέψεις στο σπήλαιο Αλιστράτης Σερρών και στο σπήλαιο πηγών του ποταμού Αγγίτη Δράμας, που αποτελεί το μεγαλύτερο ποτάμιο σπήλαιο στον κόσμο.</p>
Θεματικά πεδία ενδιαφέροντος	<p>Ιστορικές Τοπικές καλλιέργειες Βιομηχανική Αρχιτεκτονική Περιβάλλον και υδάτινοι πόροι Σπήλαια</p>

Πίνακας 5: Παρουσίαση συνοπτικών στοιχείων “Smoke on the Water”

Συγκεκριμένα για τη Θεσσαλονίκη μπορούν να προταθούν πολλά προγράμματα, που μπορούν να διεξαχθούν καθ’ όλη τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους, πιλοτικά να εφαρμοστούν ως workshops και ίσως μεταγενέστερα ως μεμονωμένες θεματικές εβδομάδες:

1. “Thessmulticulti?”

Η ανίχνευση της ιστορικής πολυπολιτισμικής ταυτότητας της πόλης, ακολουθώντας τα ίχνη της σε μακεδονικούς τάφους, βυζαντινά τείχη, εβραϊκά μνημεία αρχιτεκτονικής και

οθωμανικά λουτρά, αλλά και στην τοπική *multiculti* γαστρονομία (ιδανικά κατά τη διάρκεια του food festival).

2. “Urban Open Spaces Project”

Γνωριμία με την πόλη ακολουθώντας τους δρόμους της θάλασσας, τους παραλιακούς και τους πεζοδρόμους, τις πράσινες διαδρομές αλλά και τις διαδρομές των αγορών και των εξοχών, τις ιστορικές διαδρομές και την *walls street* (!), πάντα με ένα τοπικό *street food snack* (κουλούρι, μπουγάτσα, σαλέπι κοκ) ανά χείρας. (ιδανικά κατά τη διάρκεια του open house ή του gourmet exhibition).

“Accesscities”

Η μεγαλύτερη πρόκληση που απαιτεί εξαιρετική οργάνωση και πραγματική κατάρτιση σε ζητήματα προσβασιμότητας. Γνωριμία με το οικουμενικό πρόσωπο της πόλης της Θεσσαλονίκης, αλλά και των επιμέρους προορισμών του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος με επισκέψεις σε προσβάσιμα μουσεία και χώρους ενδιαφέροντος, ακολουθώντας προσβάσιμες διαδρομές.

Απώτερος στόχος της διάχυσης των αποτελεσμάτων του “Agua de Valencia”, με τη μορφή των ανωτέρω προτάσεων, είναι η συμβολή του Πανεπιστημίου στην ενίσχυση του ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού στην Βόρεια Ελλάδα και η ανάδειξη του νεοιδρυθέντος Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδας, ως ένα ίδρυμα με πραγματικά Διεθνή χαρακτήρα, πρότυπο συνεργασίας μεταξύ του ακαδημαϊκού και διοικητικού προσωπικού του και ανοιχτό στην κοινωνία των βιώσιμων προορισμών του.

Βιβλιογραφία

United Nations. World Commission on Environment and Development (WCED). (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future - Brundtland Report*.

United Nations. *About the Sustainable Development Goals - United Nations Sustainable Development*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ (UNRIC). *Στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=36&Itemid=71.

Butler, R. W. (Μάρτιος 1980). The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *The Canadian Geographer / Le Géographe Canadien*. 24(1):5-12.

Doxey, G. (1975). *A Causation Theory of Visitor-Resident Irritants: Methodology and Research Inference*. Πρακτικά συνεδρίου από 6th Annual International Conference of TTRA που διεξήχθη σε San Diego, California. Φορέας διεξαγωγής Travel & Tourism Research Association (TTRA). California: TTRA.

Coccosis, H. & Mexa, A. (2004). *The challenge of Tourism Carrying Capacity Assessment*. UK: Ashgate Publishing Limited.

Κιλπίρης, Φ. Ε. (2006). *Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη στις Μικρομεσαίες Τουριστικές Επιχειρήσεις (Ξενοδοχεία - Ταξιδιωτικά Γραφεία)*. Διδακτορική διατριβή. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Ν. 4582/2018 (ΦΕΚ 208/Α'/11.12.2018) περί «Θεματικού τουρισμού – Ειδικών μορφών τουρισμού – Ρυθμίσεων για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης – Στήριξης τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλων διατάξεων».

Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π. (2001). *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.

Αβδημιώτης, Σ. (2018). Νέα πρότυπα χωρικού σχεδιασμού: Η περίπτωση του ευφυώς εξειδικευμένου τουρισμού ('smart tourism'). 20ο Επιστημονικό Συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Περιφερειολόγων "Η περιφέρεια σε καμπή. Μετα-ψηφιακές κοινότητες, νέος τοπικισμός και επανεθνικοποίηση – αναπτυξιακές προεκτάσεις", Αθήνα, 4-5 Ιουνίου 2018. Αθήνα, Καλλιθέα, 220-226.

esri. *GIS for Sustainable Development*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <http://sdg.esri.com/index.html>.

Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π. & Γκρίμπα, Ε. (2011). *Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού - Ζήτηση και προσφορά νέων προϊόντων τουρισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.

Σωτηριάδης, Μ. & Φαρσάρη, Ι. (2009). *Εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού - Σχεδιασμός, management και marketing*. Αθήνα: INTERBOOKS.

Towner, J. (1985). The grand tour: A key phase in the history of tourism. *Annals of Tourism Research*. 12, (3), 297-333.

Brodsky-Porges, E. (1981). The grand tour travel as an educational device. *Annals of Tourism Research*. 8, (2), 171-186.

Falk, J., Ballantyne, R., Packer, J. & Benckendorff, P. (2012). Travel and Learning: A Neglected Tourism Research Area. *Annals of Tourism Research*. 39, (2), 908-927.

Brent W., R. (2003). *Aspects of Tourism. Managing Educational Tourism*. Clevedon: Channel View Publications.

Ευρωπαϊκή Ένωση. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2010, Μάρτιος 3). ΕΥΡΩΠΗ 2020 "Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη". *Ανακοίνωση της Επιτροπής, COM(2010) 2020*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ευρωπαϊκή Ένωση. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2010, Ιούνιος 30). Η Ευρώπη, ο πρώτος τουριστικός προορισμός στον κόσμο – ένα νέο πλαίσιο πολιτικής για τον ευρωπαϊκό τουρισμό. *Ανακοίνωση της Επιτροπής, COM(2010) 352*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Ένωση.

European Commission. *Erasmus+: Πρόγραμμα της ΕΕ για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_el.

Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών - ΙΚΥ. *Erasmus+ - ΙΚΥ - Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <https://www.iky.gr/el/erasmusplus>.

European Commission DG EAC. *iMOTION - Erasmus Staff Training*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <http://staffmobility.eu/>.

UNICA. *Network of Universities from the Capitals of Europe*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <http://www.unica-network.eu/>.

Avdimiotis, S., Tilikidou, I. (2017). Chapter 21 - Smart Tourism Development: The Case of Halkidiki. Σε L. Cagica Carvalho (Επιμ.), *Handbook of Research on Entrepreneurial Development and Innovation Within Smart Cities* (σ. 491-513). IGI Global.

Universitat Politècnica de València. *UPV Universitat Politècnica de València*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου, 2018, από <http://www.upv.es/>.

International Office of ETSIAMN (Escuela Técnica Superior de Ingeniería Agronómica y del Medio Natural/Superior Technical School of Agricultural Engineering and the Environment). *IRO-ETSIAMN*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου, 2018, από <http://iro-etsiamn.webs.upv.es/>.

Unidad de Medio Ambiente de la Universitat Politècnica de València. *Environmental Unit: UPV*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου, 2018, από <http://www.upv.es/entidades/AMAPUOC/index-en.html>.

Instituto de Investigación para la Gestión Integrada de Zonas Costeras - IGIC. *Research Institute for Integrated Management of Coastal Areas: UPV*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου, 2018, από <http://www.upv.es/entidades/IGIC/>.

VALENCIAPORT - Port Authority of Valencia (PAV). *Environmental policy Valenciaport*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.valenciaport.com/en/environmental-policy/>.

EcoPorts. *PERS - EcoPorts | ESPO*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.ecoport.com/pers>.

Plan Cabanyal-Canyamelar, S.A.. ([χ.χ.]). *Plan Cabanyal-Canyamelar*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <https://www.plancabanyal.es/>.

Ramsar Sites Information Service. (1 Ιανουαρίου, 1999). *Albufera de Valencia*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <https://rsis.ramsar.org/ris/454>.

Parc natural de l'albufera. *L'Albufera de Valencia*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <http://albufera.valencia.es/en>.

Phelps, B. (2012, 30 Ιουνίου). *Valencia's Green River: Landscape Infrastructure and the Transformation of a City's Identity* Scenario Journal / Metropolis POV Cities, Design, Environment. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <https://scenariojournal.com/valencias-green-river/>.

Urban Bureau of Livable Architecture | UBLA., Ojgaard, A. (21 Σεπτεμβρίου, 2015). *Spread out greenery means proximity to greenery*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <http://ubla.eu/spread-out-greenery-means-proximity-to-greenery/>.

The Court of Waters. *Tribunal de las Aguas de la Vega de Valencia*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <http://www.tribunaldelasaguas.org/en/>.

UNESCO - intangible heritage - Culture Sector. *Irrigators' tribunals of the Spanish Mediterranean coast: the Council of Wise Men of the plain of Murcia and the Water Tribunal of the plain of Valencia*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <https://ich.unesco.org/en/RL/irrigators-tribunals-of-the-spanish-mediterranean-coast-the-council-of-wise-men-of-the-plain-of-murcia-and-the-water-tribunal-of-the-plain-of-valencia-00171>.

Horchatería Santa Catalina de Valencia. *Horchatería Santa Catalina*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.horchateriasantacatalina.com/>.

Asociación para la promoción de la marca colectiva Naranja de Valencia. *Naranja de Valencia, la mejor naranja del mundo*. Ανακτήθηκε 22 Ιανουαρίου, 2019, από <http://naranjadevalencia.eu/>.

Curet, I. (20 Αυγούστου, 2015). *The Foodtracks Post - The wonderful world of diluted wine - Agua de Valencia*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <http://en.foodtrackspost.com/Our-destinations/Europe/Spain/The-wonderful-world-of-diluted-wine>.

Ciudad de las Artes y las Ciencias, S.A.. *City of Arts and Sciences*. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2019, από <https://www.cac.es/en/home.html>.

Ajuntament de Valencia. *Ajuntament de Valencia open database*. Ανακτήθηκε 22 Ιανουαρίου, 2019, από <http://www.valencia.es/ayuntamiento/ayuntamiento.nsf?OpenDatabase&nivel=1&lang=2>.

Gómez, F., Jabaloyes, J., Montero, L., De Vicente, V. & Valcuende, M. (2011, 5 Σεπτεμβρίου). Green Areas, the Most Significant Indicator of the Sustainability of Cities: Research on Their Utility for Urban Planning. *Journal of Urban Planning and Development*. 137, (3), 311-328.

Ajuntament de Valencia. *Ajuntament de Valencia open database*. Ανακτήθηκε 22 Ιανουαρίου, 2019, από <http://www.valencia.es/ayuntamiento/ayuntamiento.nsf?OpenDatabase&nivel=1&lang=2>.

Omnes. *Omnes Voluntary Assosiation*. Ανακτήθηκε 23 Ιανουαρίου, 2019, από <https://www.omnes.gr/el>.

ΟΨΟΜΕΘΑ. *ΟΨΟΜΕΘΑ εις Φιλίππους*. Ανακτήθηκε 23 Ιανουαρίου, 2019, από <http://opsometha.org/>.

Λεξικό Εννοιών

Στο συγκεκριμένο παράρτημα παρουσιάζονται αλφαβητικά ελληνικοί και ξενόγλωσσοι όροι που αναφέρθηκαν μέσα στο κείμενο της διπλωματικής εργασίας και χρίζουν περαιτέρω διευκρίνησης.

Αριστοτέλης-Το πέμπτο στοιχείο: Τίτλος του νέου τουριστικού προϊόντος που σχεδιάστηκε για την περιοχή της Χαλκιδικής, το οποίο μετουσιώνει κάθε ένα από τα 4 στοιχεία της φύσης (γη, νερό, αέρα, φωτιά) σε εμπειρίες που σχετίζονται με διαφορετικές πλευρές της τοπικής κοινωνίας, οικονομίας και πολιτισμού, χάρη στις οποίες ο επισκέπτης βιώνει το πέμπτο κατά Αριστοτέλη στοιχείο, το «ευ ζην».

Agua de Valencia: 1) Το νερό της Βαλένθια [μτφ]. 2) Διάσημο κοκτέιλ της περιοχής της Βαλένθια που αποτελείται από χυμό πορτοκαλιών Βαλένθια, αφρώδη οίνο Ισπανίας (cava), βότκα, τζιν. Ετοιμάστηκε για πρώτη φορά το 1959 από τον Constante Gil στην Βαλένθια, στο “café Madrid”.

Albufera de Valencia: Λιμνοθάλασσα που βρίσκεται έξω από την πόλη της Βαλένθια. Αποτελεί σημαντικό υγροβιότοπο της περιοχής, καθώς είναι χαρακτηρισμένο ως φυσικό πάρκο και προστατεύεται από τη συνθήκη Ramsar

(Ramsar site no. 454 - 1989) και ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας (1991).

Case study Mallorca: Μελέτη περίπτωσης του νησιού της Μαγιόρκα που ανήκει στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Βαlearίδων Νήσων και βρίσκεται ανοιχτά των ακτών της Βαλένθια. Αφορά στην στρατηγική που σχεδίασε και υιοθέτησε η Περιφέρεια και όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη της περιοχής προκειμένου να αποτρέψει την «παρακμή» του προορισμού μετά από 20 χρόνια υπέρμετρης τουριστικής ανάπτυξης μαζικού τουρισμού. Σημαντικά στοιχεία της στρατηγικής ήταν η μείωση του αριθμού των κλινών γκρεμίζοντας υποχρεωτικά παλαιότερες ξενοδοχειακές μονάδες και η κατάρτιση χωροταξικού σχεδίου, με προστασία όλων των μη δομημένων περιοχών μέσω του χαρακτηρισμού τους ως φυσικά πάρκα.

Case study Menorca: Μελέτη περίπτωσης του νησιού της Μενόρκα που αντιμετώπισε διαφορετικά την τουριστική ανάπτυξη, προκειμένου να αποφύγει τα λάθη του μεγαλύτερου νησιού του ίδιου νησιωτικού συμπλέγματος,

διαφυλάττοντας το μεγαλύτερο μέρος του νησιού ως φυσικό πάρκο. Η Μενόρκα ανακηρύχθηκε το 1993 Πάρκο της Παγκόσμιας Βιόσφαιρας και διακρίνεται για την ποικιλία των φυσικών, ιστορικών και πολιτισμικών πόρων της.

Ciudad de las Artes y las Ciencias: Η πόλη των τεχνών και των επιστημών [μτφ]. Αρχιτεκτονικό συγκρότημα αναψυχής και πολιτισμού, ο τελευταίος κήπος του Turia πριν τις εκβολές του και ταυτόχρονα ο σπουδαιότερος σύγχρονος τουριστικός προορισμός της πόλης. Το συγκρότημα εμπνεύστηκε και δημιούργησε ο παγκοσμίου φήμης αρχιτέκτονας Santiago Calatrava, ο οποίος γεννήθηκε στη Βαλένθια.

Gran Riada de Valencia: Η Μεγάλη Πλημμύρα της Βαλένθια [μτφ]. Η μεγάλη πλημμύρα του ποταμού Turia που διέρρευε την πόλη της Βαλένθια, η οποία σημειώθηκε στις 13 και 14 Οκτώβρη του 1957. Η συγκεκριμένη φυσική καταστροφή δεν ήταν η πρώτη πλημμύρα του Turia, αλλά ήταν η μοναδική ιστορικά καταγεγραμμένη που οδήγησε στο θάνατο τουλάχιστον 81 ανθρώπων.

Green Valencia: Τίτλος του θεματικού workshop που προέκυψε από την τροποποίηση του “Agua de Valencia” και εφαρμόστηκε στα πλαίσια της εβδομάδας

επιμόρφωσης διοικητικού προσωπικού (3rd ADM UPV) το 2017.

Horchata de Chufa: Γάλα από κίτρινη κύπερη (lat: *Cyperus esculentus* / eng: tiger nuts). Αποτελεί διάσημο τοπικό ποτό από την μεγαλύτερη και ίσως την μοναδική καλλιέργεια chufa στην Ευρώπη που βρίσκεται στην πεδιάδα της Βαλένθια, στην περιοχή Alboraya. Συνοδεύεται εξαιρετικά από τα τοπικά γλυκά fartons, κάνοντάς την Horchata de Chufa con fartons, ένα εξαιρετικά δημοφιλές τοπικό πρωινό.

Huerta de Valencia: Πεδιάδα της Βαλένθια, καίριας σημασίας για την τοπική οικονομία, όπου καλλιεργούνται τα σημαντικότερα εξαγωγίμα και μοναδικά αγροδιατροφικά προϊόντα της περιοχής πχ. πορτοκάλια Valencia, chufas.

iMotion (“Integration and promotion of Staff Training Courses at Universities across Europe”): Αφορά το ευρωπαϊκό πρόγραμμα iMOTION (2013) που συγχρηματοδοτήθηκε από το Lifelong Learning Programme της Ε.Ε., παραδοτέο του οποίου αποτελεί και η διαδικτυακή πλατφόρμα iMOTION staffmobility.eu που προβάλλει τις εβδομάδες επιμόρφωσης που οργανώνονται από ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια.

IRO-ETSIAMN UPV (International Relations Office de Escuela Técnica Superior de Ingeniería Agronómica y del Medio Natural de UPV): Γραφείο Διεθνών Σχέσεων του Τμήματος Μηχανικών Αγρονομίας και Περιβάλλοντος του UPV. Το συγκεκριμένο γραφείο, εκτός των πάγιων καθηκόντων του για υποστήριξη των μετακινήσεων της ακαδημαϊκής κοινότητας του UPV, είναι εξαιρετικά έμπειρο και στην διοργάνωση και διεξαγωγή οργανωμένων εβδομάδων επιμόρφωσης κάθε είδους προσωπικού ευρωπαϊκών πανεπιστημίων. Χάρη στην συνεργασία με τη συγκεκριμένη ομάδα εγκρίθηκε το θεματικό πρόγραμμα “Agua de Valencia” και υλοποιήθηκε το workshop “Green Valencia”.

Jardín del Turia: Ο κήπος του ποταμού Turia [μτφ]. Ίσως το μεγαλύτερο αστικό πάρκο της Ισπανίας (9 km), που αποτελείται από 18 συνεχόμενα θεματικά πάρκα που εκτείνονται κατά μήκος της παλαιάς κοίτης του ποταμού Turia. Η αρχική πρόταση του δικτάτορα Franco ήταν η μετατροπή της κοίτης του ποταμού σε λεωφόρο ταχείας κυκλοφορίας που θα συνέδεε την πόλη με το λιμάνι της. Οι πολίτες, αν και χτυπημένοι από την μεγάλη πλημμύρα, διεκδίκησαν το ποτάμι τους με το σύνθημα “el riu és nostre i el volem verd” – το ποτάμι είναι δικό μας και το

θέλουμε πράσινο. Η νίκη του λαού οδήγησε στα εγκαίνια του Jardín del Turia το 1986, καθιστώντας το, το καλύτερο παράδειγμα διεκδίκησης πράσινων χώρων αναψυχής, από τους πολίτες για τους πολίτες.

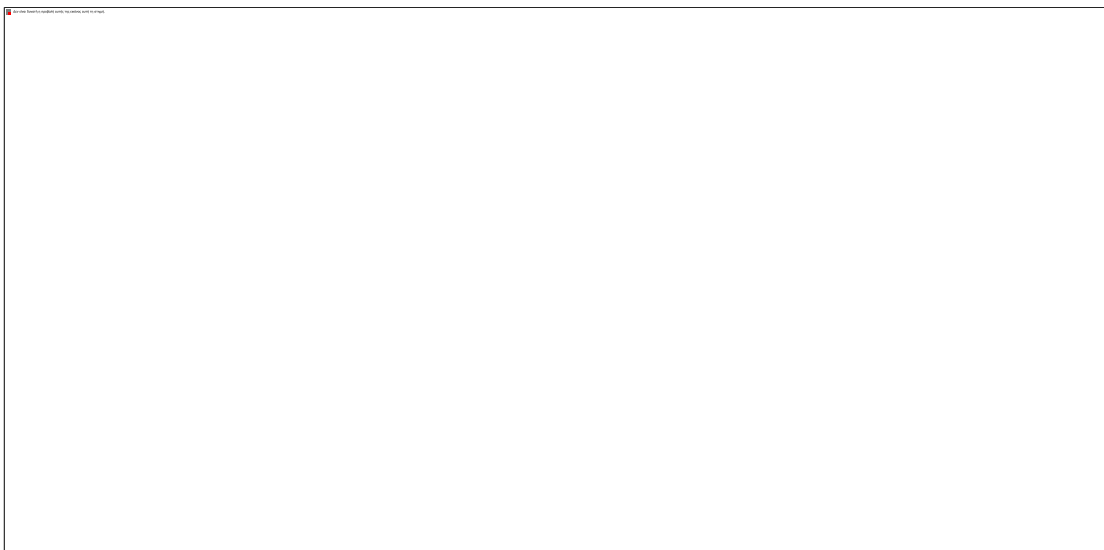
Plan Sur de Valencia: Σχέδιο νότια της Βαλένθια [μτφ]. Το σχέδιο εκτροπής του ποταμού Turia, εκτός της πόλης της Βαλένθια, που προέκυψε κατόπιν της μεγάλης πλημμύρας του 1957. Το έργο εγκρίθηκε το 1961, ξεκίνησε κατόπιν πολλών διαφωνιών και διαβουλεύσεων το 1964 και ολοκληρώθηκε το 1973. Η νέα κοίτη του ποταμού απείχε περίπου 3 χιλιόμετρα από την αρχική, στα νότια της πόλης, χωρίς όμως πιά να την διαρρέει.

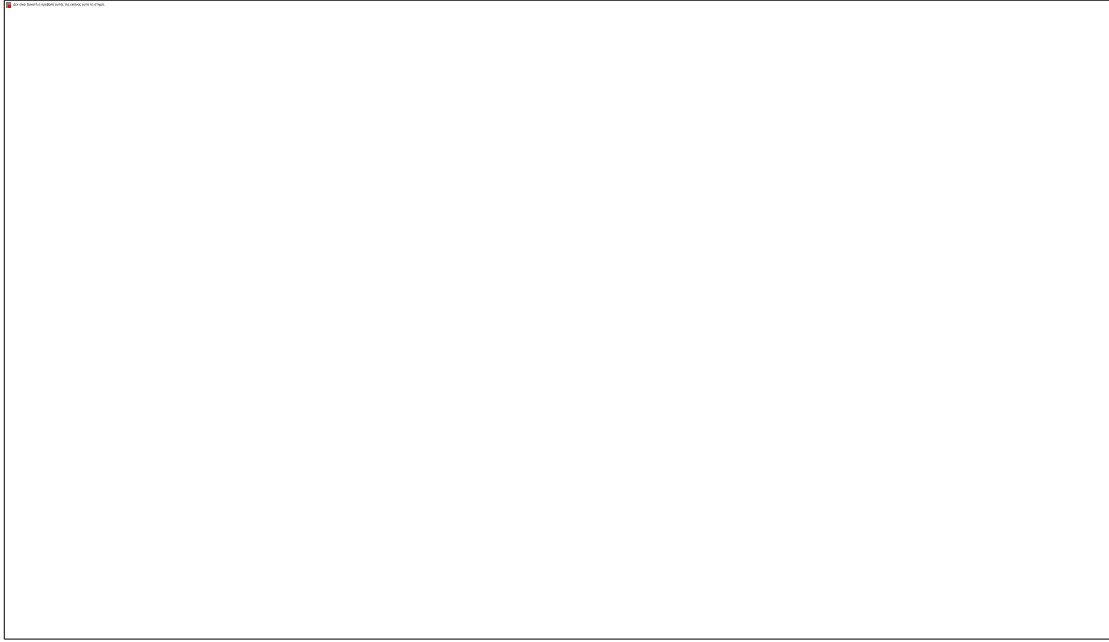
Tribunal de las Aguas: Η δίκη των νερών [μτφ]. Ιστορικό λαϊκό δικαστήριο για την υπερκατανάλωση ποτιστικού νερού στην πεδιάδα της Βαλένθια. Ιδρύθηκε πιθανότατα το 960 μ.Χ. και συμπεριλήφθηκε το 2009 στην λίστα μνημείων άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Unesco. Σήμερα εξακολουθεί να διεξάγεται κάθε Πέμπτη στην πλατεία του καθεδρικού ναού της πόλης, αποτελώντας τουριστικό αξιοθέατο αλλά και ιστορικό παράδειγμα συμμετοχής των πολιτών στην βιώσιμη διαχείριση του αρδευτικού ύδατος.

UPV (Universitat Politècnica de València): Πανεπιστήμιο της Βαλένθια που καλύπτει το επιστημονικό πεδίο των πολυτεχνικών σχολών. Ταυτόχρονα αποτελεί το Ίδρυμα υποδοχής και διοργάνωσης του “Green Valencia”.

Παράρτημα Ι

Πρόγραμμα και περιγραφή του coaching workshop “Green Valencia” που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του 3rd ADM Valencia, εβδομάδα επιμόρφωσης διοικητικού προσωπικού πανεπιστημίων της Ευρώπης.

Παράρτημα II

Βεβαίωση του Universitat Polytechnica de Valencia που δόθηκε στην μεταπτυχιακή φοιτήτρια για την έμπνευση του project “Agua de Valencia” και την διοργάνωση του workshop “Green Valencia”.

